

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ
İSLAMİ FİNANS HASSASİYETİ
(MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemil BALKANLI

Enstitü Anabilim Dalı : İslam Ekonomisi ve Finansı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU

Temmuz – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

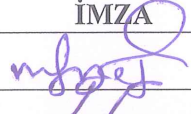
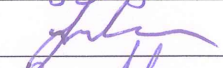
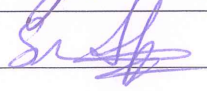
KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ
İSLAMİ FİNANS HASSASİYETİ
(MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemil BALKANLI

Enstitü Anabilim Dalı : İslam Ekonomisi ve Finansı

“Bu tez 01.07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç.Dr. Fatih Yardımcıoğlu	Basarılı	
Doç.Dr. Furkan BEŞEL	Basarılı	
Dr.öğr.öğr. Sedat DURMUSKAYA	Basarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Cemil BALKANLI
Öğrenci Numarası	:	1560Y60012
Enstitü Anabilim Dalı	:	İslam Ekonomisi ve Finansı
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyet (Marmara Bölgesi Örneği)
Benzerlik Oranı	:	% 24

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

20/05/2019
Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU

Tarih: 20.05.2019

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Öncelikle bu çalışmanın her aşamasında yolumu aydınlatan danışman hocam Doç.Dr.Fatih YARDIMCIOĞLU'na, sürecin her aşamasında göstermiş olduğu sabır ve kıymetli katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca şahsi dostluğunun yanı sıra akademik olarak da değerli bilgilerinden faydalandığım Dr. Öğr. Üyesi Levent ÇALLI'ya da şükranlarımı sunuyorum.

İslam Ekonomisi ve Finansı alanında kıymetli bilgileriyle beni aydınlatan bölüm hocalarıma da teker teker teşekkür ediyorum.

Son olarak, akademik süreçler dolayısıyla kendilerine yeterince vakit ayıramadığım halde sabırla beni destekleyen aileme teşekkür etmek istiyorum.

Cemil BALKANLI

01.07.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. İslami Finans ve Katılım Bankacılığı.....	4
1.1.1. İslami Finans Kavramı	4
1.1.2. İslami Finans Yöntemleri	5
1.1.2.1. Karz-ı Hasen	6
1.1.2.2. Murabaha	6
1.1.2.3. Mudarebe	6
1.1.2.4. Müşareke	7
1.1.2.5. İcara.....	7
1.1.2.6. Teverruk	8
1.1.2.7. Bey Bil Vefa - Bey Bil İstiğlal.....	8
1.1.2.8. Selem.....	9
1.1.2.9. İstisna	9
1.1.2.10. Sukuk	10
1.1.2.11. Tekafül	11
1.1.3. Katılım Bankacılığı Kavramı	12
1.1.4. Katılım Bankacılığı Uygulamaları	13
1.1.4.1 Fon Toplama Yöntemleri	14
1.1.4.2. Fon Kullandırım Yöntemleri.....	18
1.1.4.3. Diğer Bankacılık Uygulamaları	24

BÖLÜM 2: DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI	25
2.1. Dünya’da Katılım Bankacılığı	25
2.1.1. Tarihsel Gelişimi	25
2.1.2. Katılım Bankacılığı Alanında Uluslararası Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar	29
2.1.2.1. İslam Kalkınma Bankası- İDB	29
2.1.2.2. İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü - IRTI	29
2.1.2.3. İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu - AAOIFI	30
2.1.2.4. İslami Bankalar ve Finansal Kuruluşlar Genel Konseyi – CIBAFI	30
2.1.2.5. Uluslararası İslami Finansal Piyasa – IIFM	31
2.1.2.6. İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu - IIRA	31
2.1.2.7. İslami Finansal Hizmetler Kurulu – IFSB	31
2.1.2.8. Uluslararası İslami Uzlaşma ve Tahkim Merkezi – IICRA	32
2.1.2.9. Uluslararası İslami Likidite Yönetimi – IILM	33
2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı	33
2.2.1. Tarihsel Gelişimi	33
2.2.2. Katılım Bankacılığı Alanındaki Ulusal Otorite Kuruluşlar	38
2.2.2.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	38
2.2.2.2. Türkiye Katılım Bankaları Birliği	40
2.2.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	42
2.2.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası	42
2.2.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası	42
2.2.3.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	43
2.2.3.4. Vakıf Katılım Bankası	43
2.2.3.5. Ziraat Katılım Bankası	44

2.2.3.6. Emlak Katılım Bankası	44
BÖLÜM 3: KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ İSLAMİ FİNANS HASSASİYETİ (MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)	45
3.1. Literatür Taraması	45
3.1.1. Yerli Literatür	45
3.1.2. Yabancı Literatür	47
3.2. Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti (Marmara Bölgesi Örneği) Araştırma Bulguları ve Değerlendirmesi	49
3.2.1. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örnek Kütlesi	49
3.2.2. Katılım Bankası Çalışanlarının Profili	50
3.2.3. Araştırmanın Bulguları	52
3.2.3.1. Çalışanların Katılım Bankasında Çalışma Tercihine İlişkin Bulgular ...	52
3.2.3.2. Çalışanların İslami Değerlere Bağlılığı Hakkındaki Bulgular	54
3.2.3.3. Çalışanların Banka, Kredi ve Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bulgular	56
3.2.3.4. Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankacılığına Bakışı İle İlgili Bulgular	62
3.2.3.4. Katılım Bankası Çalışanlarının, Çalıştıkları Katılım Bankasına Bakışı İle İlgili Bulgular	66
3.2.4. İç Tutarlılık Analizi ve Faktör Analizi	72
SONUÇ	77
KAYNAKÇA	80
EKLER	84
ÖZGEÇMİŞ	87

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu)
ATM	: Automated Teller Machine (Otomatik Vezne Makinası)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
ICISEF	: International Congress on Islamic Economics and Finance (Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Kongresi)
IDB	: Islamic Development Bank (İslam Kalkınma Bankası)
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
PESA	: Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi
SERPAM	: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Katılım Bankacılığı Çalışma Sistemi	14
Şekil 2 : Katılım Bankalarında Bireysel ve Kurumsal Finansman Desteği Mekanizması	20
Şekil 3 : Faizsiz Finansın Tarihi Süreçleri	28

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : TKBB Verilerine Göre 30.09.2018 İtibariyle Katılım Bankaları	37
Tablo 2: Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri (milyon TL).....	38
Tablo 3: Demografik Göstergeler.....	51
Tablo 4: Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	73

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 : Katılım Bankasında Çalışma Sebebi	52
Grafik 2 : Şimdiki İşinden Daha İyi İmkanlar Teklif Edilirse Konvansiyonel Bankada Çalışma Düşüncesi	52
Grafik 3 : Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Katılım Bankalarında Çalışma Sebepleri Arasındaki Çapraz İlişki	53
Grafik 4 : Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Şimdikinden Daha İyi İmkanlar Teklif Edilmesi Durumunda Konvansiyonel Bankada Çalışma Düşüncesi Arasındaki Çapraz İlişki.....	54
Grafik 5 : Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Değerlere Bağlılığı Hakkındaki Görüşler.....	55
Grafik 6 : Günlük Yaşantıda İslam İnancının Gereği Olan İbadetleri Yerine Getirme Konusundaki Görüşlerin Analizi.....	55
Grafik 7 : İş Yerinde İslam İnancının Gereği Olan İbadetleri Yerine Getirme Konusundaki Tutumun Analizi	56
Grafik 8 : Birikimlerin Çalıştığı Katılım Bankasından Başka Bir Bankada Değerlendirilmesi Hakkında Görüşler	57
Grafik 9 : Çalışılan Katılım Bankası Dışında Herhangi Bir Bankadan Kredi Kartı Kullanımı Hakkındaki Bulgular	58
Grafik 10 : Konvansiyonel Bankaların Kredi Kartlarını Kullanma Sebeplerinin Analizi	58
Grafik 11 : Cüzdanında Birden Fazla Kredi Kartı Bulunduğu Durumlarda Alışverişlerde Öncelikli Olarak Katılım Bankalarının Kredi Kartını Kullanma Eğiliminin Analizi	59
Grafik 12 : Kredi Kartı Ödemelerinde Temerrüde Düşme Durumunun Analizi	60
Grafik 13 : Herhangi Bir Nedenle Bankalardan Kredi Kullanımı Hakkındaki Bulguların Analizi	60
Grafik 14 : Konvansiyonel Bankadan Kredi Kullanma Sebeplerinin Analizi	61
Grafik 15 : Finansman İhtiyacı Olduğunda, Maliyeti Yüksek Olsa da Katılım Bankalarının Tercihine Yönelik Tutumların Analizi	61
Grafik 16 : Kredi Ödemelerinde Temerrüde Düşme Durumunun Analizi	62
Grafik 17 : Katılım Bankalarının, İslam'ın Öngördüğü Ekonomik Modelin Bir Parçası Olduğu Hakkındaki Görüşlerin Analizi	62
Grafik 18 : Katılım Bankalarının Konvansiyonel Bankalardan Daha Güvenilir Olduğu Hakkındaki Görüşlerin Analizi	63

Grafik 19: Katılım Bankalarındaki Kar Payı İle Konvansiyonel Bankalardaki Faiz Arasında Kesin Ve Anlamlı Bir Fark Olduğuna Dair Görüşlerin Analizi	64
Grafik 20: Türkiye'de Katılım Bankalarının, İşlemlerini İslami Finans Prensiplerine Uygun Olarak Gerçekleştirdiklerine Dair Görüşlerin Analizi	64
Grafik 21: Kamu Katılım Bankalarının Kurulmasının, Katılım Bankacılığının Payının Artmasına Olumlu Etki Yapacağı Hakkındaki Görüşlerin Analizi.....	65
Grafik 22: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Payının 2025 Yılında %15'e Ulaşma Hedefini Gerçekleştirebileceğine Yönelik Görüşlerin Analizi	66
Grafik 23: Çalışılan Katılım Bankasındaki Kar Payı İle Konvansiyonel Bankalardaki Faiz Arasında Kesin Ve Anlamlı Bir Fark Bulunmadığı Hakkındaki Görüşlerin Analizi	67
Grafik 24: Çalışılan Katılım Bankasının, İşlemlerini İslami Finans Prensiplerine Uygun Olarak Gerçekleştirmesi Hakkındaki Görüşlerin Analizi	68
Grafik 25: Çalışılan Katılım Bankasının, Konvansiyonel Bankalardan Farklı Olmanın Tüm Gereklerini Yerine Getirdiği Hususundaki Görüşlerin Analizi.....	68
Grafik 26: Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Çalıştıkları Katılım Bankası, Konvansiyonel Bankalardan Farklı Olmanın Tüm Gereklerini Yerine Getirmektedir Sorusu Arasındaki Çapraz İlişki.....	69
Grafik 27: Çalışılan Katılım Bankasının, Personellerine İslami Finans Ve Katılım Bankacılığı Prensipleri Hakkında Yeterli Eğitimi Verdiği Hususundaki Görüşlerin Analizi	70
Grafik 28: Çalışılan Bankanın Karar Mekanizmalarında Görev Alan Kişilerin, İslami Finans Prensiplerine Uygun Hareket Ettikleri Hakkındaki Görüşlerin Analizi.....	70
Grafik 29: Bağlı Bulunulan İlk Yöneticinin, İslami Finans Prensiplerine Uygun Hareket Ettiği Konusundaki Görüşlerin Analizi.....	71
Grafik 30: Çalışılan Katılım Bankasının, İslam İnancına Göre Kullanımı Yasaklamış Olan Ürünlerin Ticaretini Yapan Kişilerle / İşletmelerle Müşteri İlişkisine Girmesi Konusundaki Görüşlerin Analizi.....	72

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐	
Tezin Başlığı: Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti (Marmara Bölgesi Örneği)				
Tezin Yazarı: Cemil BALKANLI Danışman: Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU				
Kabul Tarihi: 01.07.2019 Sayfa Sayısı: 100 sayfa				
Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı				
Türkiye'deki tarihi 1970'li yıllara uzanan ve dönemin ekonomik sorunlarına bir çözüm arayışı olarak ortaya çıkan katılım bankacılığı, Dünya üzerinde biraz daha eski bir geçmişe sahiptir. Esasen İslam inancının gereği olarak faizden sakınan kişilerin borçlanma ihtiyaçlarını karşılamak ve bir yandan da bu kişilerin birikimlerini finansal sisteme dahil ederek bir büyüme sağlamak amacıyla ortaya çıkmış olan katılım bankacılığı, bugün konvansiyonel bankacılık sistemine alternatif olabilen bir yapı haline gelmiştir. Petrol gelirleri sayesinde doğu ve körfez ülkelerinin elinde biriken sermaye ile her geçen gün daha da güçlenen katılım bankacılığı bugün finansın kalbi sayılan Londra dahil dünya geneline yayılmış bir modeldir. Kimi bankalar ana iştirak konusu olarak katılım bankacılığı yaparken kimileri de pencere sistemi denilen hem konvansiyonel hem de İslami bankacılığı bir arada sunan uygulamalar ortaya koymaktadır. Üstelik İslami finansal sistem sadece katılım bankacılığı alanında değil, sigortacılık alanında Tekafül uygulaması ve bireysel emeklilik çözümleri ile de inancı gereği konvansiyonel sistemden uzak duranlara finansal çözümler sunmaktadır. Araştırmamızın çıkış noktası, bu finansal çözümleri sunan bankaların müşterileri ile temas ettikleri noktalarda adeta müşteriye dokunan elleri olan katılım bankası çalışanlarıdır. Zira tepe yönetim tarafından alınan kararlar ne kadar sağlıklı ve denetim mekanizmaları ne kadar sağlam olursa olsun işin içinde insanın olduğu organizasyonlarda her zaman çizginin dışına çıkılma ihtimali söz konusudur. İşte bu çalışmamızda, İslami hassasiyetlerle hareket etmek üzere kurulmuş olan katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetlerini araştırmaya çalıştık. Araştırmamızın ana kütlesi katılım bankalarında çalışan tüm personeller olmakla birlikte tüm bu kitleye ulaşmanın mümkün olmayacağı gerçeğinden hareketle, ülkemiz ekonomisinin en canlı olduğu Marmara Bölgesi'nde bulunan katılım bankalarının çalışanları örnek kitle olarak seçilmiş ve personellerle yapılan anket çalışması neticesinde elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.				
Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Bankası, Hassasiyet				

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Islamic finance sensitivity of participation bank employees			
Author of Thesis: Cemil BALKANLI		Supervisor: Assoc.Prof. Fatih YARDIMCIOĞLU	
Accepted Date: 01.07.2019		Number of Pages: 100 pages	
Department: Islamic Economics and Finance			
History dating back to the 1970s and the period of participation banking emerged as a search for solutions to the economic problems in Turkey, has a slightly older history of the world. Participation banking, which has emerged in order to meet the borrowing needs of people who avoid interest as a necessity of Islamic faith and to provide a growth by incorporating their accumulations into the financial system, has become an alternative to the conventional banking system today. Thanks to the accumulation of oil revenues in the hands of the east and gulf countries, participation banking is becoming more and more powerful. While some banks participate in participation banking as the main subject of participation, some of them offer a combination of both conventional and Islamic banking systems called windows. Moreover, the Islamic financial system offers financial solutions not only in participation banking but also in the field of insurance with Tekafül application and private pension solutions. The starting point of our research is the participation bank employees who are the hands touching to the customers at the points where the banks offering these financial solutions come in contact with their customers. However, no matter how healthy decisions taken by the top management and the sturdiness of the control mechanisms, there is always the possibility of going outside the line in organizations where people are involved. In this study, we tried to investigate the sensitivities of Islamic finance of the participation bank employees, which were established to act with Islamic sensitivities. Based on the fact that the main mass of our research is all the employees working in the participation banks, and the fact that it is not possible to reach all these people, the employees of the participation banks in the Marmara Region, where the economy of our country is the most alive, were selected as a sample and the results obtained as a result of the survey conducted with the personel were evaluated.			
Keywords: İslamic Finance, Participation Bank, Employee, Sensitivity			

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetinin araştırılmasıdır.

Türkiye’de Katılım Bankacılığının gelişimi özellikle 2002 yılından itibaren hız kazanmış ve Özel Finans Kuruluşları olarak anılan Katılım Bankaları 2005 yılında Banka Statüsüne alınmıştır. Kanuni düzenlemelerin yanı sıra, devletin sektöre desteğinin en açık ifadesi olarak Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım Bankaları kurulmuş ve hızlı bir büyüme öngörüsüyle 2025 Yılı için Katılım Bankalarının sektör payının %15 olması hedeflenmiştir. (TKBB Strateji Belgesi 2015)

Ancak, gerek uygulanan destekleyici politikalara ve kanuni düzenlemelere, gerekse kamu bankalarının katılım bankacılığına girerek pazar payını büyütmeğe yönelik çabalara rağmen sektörün beklenen atılımı gerçekleştirememiş ve Pazar payı %5’in üzerine çıkamamıştır.(<http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>)

TKBB tarafından yayınlanan verilere göre katılım bankaları, 30.09.2018 itibariyle yurt çapında 1093 şube ve 15,559 personel ile hizmet vermektedir. Büyüme hamleleri olarak diğer katılım bankalarından personel transferleri yaptığı gibi zaman zaman konvansiyonel banka çalışanlarından şube ve bölge yapılanmalarına personel ve yönetici hatta Yönetim Kurulu Üyesi düzeyinde transferler gerçekleştirmektedir.

Katılım bankaları dışındaki bankalardan yapılan personel alımlarının, katılım bankacılığının pazar payına yaptığı katkıya dair ölçümlenebilir bir veri bulunmamakla birlikte katılım bankacılığı ruhuna yaptığı katkı ya da verdiği hasarın da tartışılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, bugüne kadar katılım bankacılığı hakkında yapılmış olan ve genel olarak müşterilerin katılım bankalarına bakışını ve tercih nedenlerini konu alan çalışmalardan biraz daha farklı bir bakış açısıyla katılım bankalarına içerden bir gözle bakabilmektir.

Çalışanların, çalıştıkları katılım bankalarına ve genel anlamda katılım bankacılığına bakışlarını incelemek ve bugüne kadar bir türlü beklenen seviyeye ulaşamayan katılım bankacılığının sektör payının arttırılması hedefine katkı sağlayacak özeleştirel bir bakış açısı oluşturabilmektir.

Çalışmanın Önemi

İslami kuralları temel alan prensiplerle bankacılık esaslarını, piyasanın ihtiyaçlarını ve İslami hassasiyetleri bir potada eriterek hizmet vermeye çalışan katılım bankalarının müşterileri tarafından nasıl algılandığına yönelik bugüne kadar çok sayıda çalışma yapılmıştır.

Ancak Katılım Bankalarının müşterileri ile temas eden ve temsil ettiği değerleri en doğru yansıtmayı beklenen birimi olan şube personelinin İslami finans hassasiyetlerinin tespitine yönelik çalışmamızın bu alanda literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırmanın ilk bölümünde İslami finans ve katılım bankacılığı kavramları ve kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilecektir.

Araştırmanın ikinci bölümünde Dünya’da katılım bankacılığının tarihsel gelişimi, katılım bankacılığı alanındaki otorite kurumlar ve Türkiye’de katılım bankacılığının gelişi ile faaliyetteki katılım bankalarının güncel rakamları hakkında bilgiler verilmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde çalışmanın konusuna benzer alanda daha önce yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler ve özetler sunulacaktır.

Araştırmanın son bölümünde ise hazırlanmış olan anket sorularından elde edilen bulguların sunumu ve yorumlanması yapılacaktır.

Katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetlerini incelemek amacıyla katılım bankası çalışanlarına yönelik hazırlanmış olan anket formları yöntemi kullanılacaktır.

Çalışmanın Kapsamı ve Kısıtları

Çalışmanın ana kütlesi katılım bankası çalışanlarıdır. Ancak yurt çapında yaygın 1.093 şubede görev yapan 15.559 personelin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından ana kütleyi temsilen olasılık hesabına dayanmayan örnekleme tekniklerinden "kolayda

örnekleme" yöntemi ile Marmara Bölgesinde faaliyet gösteren katılım bankası çalışanları örnek kitle olarak seçilmiştir. Ana kütlenin tamamına ulaşmanın sınırlı zaman ve yüksek maliyet nedeniyle mümkün olamadığı durumlarda deneklerin araştırmacı tarafından seçildiği bir yöntem olan kolayda örnekleme sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde İslami finans ve katılım bankacılığı kavramları hakkında bilgi verilecektir.

1.1. İslami Finans ve Katılım Bankacılığı

1.1.1. İslami Finans Kavramı

İslami finans kavramı, yerli ve yabancı pek çok kaynakta İslami bankacılık, katılım bankacılığı ve faizsiz bankacılık kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bugün ülkemizde ya da dünya genelinde faaliyette bulunan katılım bankalarının işleyiş esasları ve işlemleri esnasında uyulacak standartların İslam hukuk kurallarına göre belirlendiği düşünüldüğünde bu kavramların aynı anlamda kullanılıyor olması anlamlıdır.

En temel ifadesiyle İslami finans, tüm finansal faaliyetlerin İslam inancı çerçevesinde ve faizden sakınan bir anlayış içerisinde gerçekleştirildiği sistemdir. Bu sistem, 1950’li yıllardan itibaren günümüze kadar gelen ve geleneksel finans anlayışına alternatif arayışında olan muhafazakâr tasarruf sahipleri tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. (Sümer,2018, S:71)

Diğer bir deyişle İslami finans, fon fazlası olanlardan şer’i hükümlere uygun olarak fon toplayıp, bunları yine şer’i hükümler çerçevesinde fon talep edenlere aktaran bir sistemdir. (Yanpar,2015,S:104)

İslami finansın en belirgin özelliği, sözleşmelerin İslam hukukuna uygunluğunun odak noktası olmasıdır.(El-Gamal,2010,S:7)

Ayrıca faiz’in yasaklanması İslami finansın ana esaslarından biridir ve yalnızca bu özelliği bile İslami finansı geleneksel finanstan ayırır. (Alrifai,2017,S:175)

İslami finansın, diğer bir deyişle İslami bankacılık ve ya katılım bankacılığının ilke edindiği temel değerler olarak faizsizlik, reel ekonomiye dayalı bankacılık, risk paylaşımı, belirsizliğin yasaklanmış olması, aşırı riskli işlemlerin ve spekülasyonun yasak oluşu, zararlı faaliyet ve ürünlerin yasaklanmış olması sayılabilir. (Melikşah Utku,2017,S: 5)

Tüm dünyada katılım bankalarının ve İslami kurallara uygun finansal hizmetler sunan kuruluşların hizmet standartlarını belirlemede en etkin kuruluşlardan biri olan İslami

Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) tarafından, tüm katılım bankalarının örnek almasının beklendiği ve uyulmasının faydalı görüldüğü iş etiği temel ilkeler listesi hazırlanmıştır. (IFSB-9, 2009)

Bu listede sıralanmış olan ilkeler aşağıda sıralanmıştır.

- 1.Doğruluk, dürüstlük ve adalet
- 2.Gerekli itina ve gayreti gösterme
- 3.Çalışanların gerekli yetkinliğe sahip olmaları
- 4.Müşteriler hakkında yeterli bilgi edinme
- 5.Müşterilere yeterli bilgi verme
- 6.Çıkar ve görev çatışmalarını engelleme
- 7.İslam dininin kurallarına uygunluk

İslam'ın ekonomik ilkeleri, insanlara salt İslam hukukunun emirlerine ve yasaklarına uymayı emretmekle yetinmez, eylemlerinin başkalarıyla bir bütün olarak toplum üzerindeki etkilerini dikkate almalarını da ister. (Ayub,2017,S:31)

Yani İslam'ın öngördüğü ekonomik sistemin bir parçası olan İslami finans tek başına eylemleri değil sonuçları bakımından da İslam'ın çizdiği sınırlar içerisinde kalmalıdır.

1.1.2. İslami Finans Yöntemleri

İslami ekonomik sistem içerisinde asıl olan sözleşmelerin İslam hukuk kurallarına uygun olmalarıdır. Bu sözleşmeler vesilesiyle değişik adlarla anılan yöntemleri kullanarak oluşturulan finansal ekosistem içerisinde fon fazlası olanlarla fon talep edenleri buluşturmak mümkün olduğu gibi emtialarını risklere karşı korumak isteyenler için sigortacılık faaliyetleri sunmak mümkün olabilmektedir.

İslami finansal yöntemler, kurulan akitlerin ortaklık yapısına, malın teslim şartlarına, kiralama, ön sipariş veya satış konulu olmalarına göre adlandırılmakta olup tamamının ortak hedefi faizsizlik temelinde İslam hukukunca kabul gören bir yöntemle Müslümanların finansal ihtiyaçlarını karşılamaktır.

1.1.2.1. Karz-ı Hasen

Türkçe karşılığı “güzel borç” olan bu uygulama faizsiz borç vermek olarak bilinmektedir. Finansman ihtiyacı olan bir kimseye ihtiyacı olan nakdi ya da malı borç olarak vermek ve bu borcun geri ödenmesi noktasında herhangi bir şekilde fazlalık ya da menfaat talebinde bulunmamaktır. (FFS, 2019)

Faizsiz borçlanma arayışı, nakdi ya da aynı ihtiyaçlarını karşılamak noktasında insanoğlunun başvurduğu en yaygın yöntemlerden biridir. İslam inancında, kişinin bir başkasına ihtiyacını görmek noktasında destek olması ve yardım etmesi kıymetli görülen ve teşvik edilen bir davranıştır. Bu anlayışa paralel olarak da nakit ya da herhangi bir mala ihtiyacı olan kişiye faiz ya da fazlalık şartı koşmadan bu ihtiyacını borç vermek, yardımlaşmanın bir çeşididir. (Aktepe,2010,S:54)

1.1.2.2. Murabaha

Malın maliyetinin o malı satın almak isteyen kişiye bildirilerek ve üzerine kâr eklenerek satışır. Yani müşteri satın aldığı mal nedeniyle satan kişiye ne kadar kâr ödediğini bilmektedir. (FFS, 2019)

Alım – satım işlemini gerçekleştiren taraflar, malın maliyetine ilave edilecek olan kar oranı hakkında aralarında pazarlık yaparlar. Satıcı, satacağı malları temin etmek noktasında katlandığı maliyeti ve masrafları alıcıya bildirmek zorundadır. Ayrıca murabaha satışının geçerli sayılabilmesi için icap ve kabul beyanında bulunan kişilerin ehliyet sahibi olmaları, aynı zamanda tarafların özgür iradeleri ile karşılıklı olarak razı olmaları, fiyat, teslim yeri ve ödeme konularında kesin hükümler bulunması, satışa konu malın devredilebilir ve meşru bir mal olması, bir değerinin olması, malın alıcıya teslimi noktasında ihtimalden öte bir kesinlik bulunması ve satışın herhangi bir şarta bağlanmamış olması gibi gereklilikleri vardır. (Ayub,2017,S:236)

1.1.2.3. Mudarebe

Emek-Sermaye şeklinde kurulan ortaklık modelleridir.

Emek-Sermaye ortaklığı olan mudarebe, bir tarafın sermayesini veya yatırımını bir diğer tarafa emanet ettiği yatırım ortaklığı modelidir. Sermayenin emanet edildiği tarafın rolü, İslam hukukuna uygun projelere ve faaliyetlere yatırım yapmaktır. Ayrıca

sermayenin kendisine emanet edildiği taraf da bu ortaklığa bilgi birikimini ve yatırım yapma becerisini koyar ki bu da emektir. Bir gelir elde edilmesi durumunda taraflar arasında paylaşılır ki bu paylaşım oranlarının baştan kararlaştırılması gerekmektedir. Bir kayıp yaşanması durumunda ise sermayesini ortaklığa koyan taraf sermayesini kaybettiği gibi yatırım konusunda idareci olan emek tarafı da geçen zamanı kaybetmiş olur. (Alrıfai,2017,S:187)

Mudarebe sözleşmesinde, sermayenin tamamının ortaklardan biri tarafından sağlanması, sermayeyi sağlayan ortağın yönetimde söz sahibi olmaması, oluşacak muhtemel zararın tamamının sermaye sağlayan tarafça üstlenilmesi, sermayeyi koyan kişinin sorumluluğunun koyduğu sermaye ile sınırlı olması gibi özellikleri bulunmaktadır. Ayrıca ortaklığın sahibi yalnızca sermayesini ortaya koyan kişidir. Emeği ile ortaklığa katılan kişinin, işin sonunda ortaya çıkacak kârdan pay almak haricinde ortaklığa ait varlıklarla ilgili herhangi bir hakkı yoktur. (Yanpar,2015,S:88)

1.1.2.4. Müşareke

Her iki tarafında girişim sermayesi ortaya koyduğu sermaye-sermaye ortaklığı olan müşareke modelinde en az iki ortak bulunmaktadır. Ortaklar, sermayeye katıldıkları oranda kardan pay alırlar ve aynı şekilde sermayeleri oranında zarara ortak olurlar. Ancak sermayedarlardan birinin ya da bir kaçının sermayenin yanında idareci konumuyla emeğini de ortaya koyması durumunda kârdan alacakları pay değişecektir. Kısacası, önceden belirlenerek değişik şekillerde paylaşım oranları kabul edilebilir. (Alrıfai,2017,S:193)

1.1.2.5. İcara

İslami prensiplerin dışına çıkmadan finansman ihtiyacını gidermek için kullanılan bir başka yol da kiralama(icara)dır. Kişinin satın almak notasında maddi gücünün yeterli olmadığı malları kiralamak suretiyle üzerinde tasarruf hakkı etmek suretiyle ihtiyacını karşılaması işlemidir. Kiralama sözleşmesi ile üzerinde uzlaşılan esas konu, malın menfaatidir. (Aktepe,2010,S:62)

Kelime anlamı olarak icara “kiralama karşılığı bir şey verme” anlamındadır. İcara teriminin İslam hukuku terminolojisinde iki farklı kullanımı mevcuttur. İlk kullanım şekli, bir kişinin hizmetlerinden faydalanmak için ona bir bedel ödemektir. İkinci

kullanım şekli ise bir varlığın kullanımına yönelik hakların kiralanmasıdır. (Yanpar,2015S:96)

Örneğin bir meskenin kullanım hakkının belirlenmiş bir ödeme karşılığında belirli süreliğine başka kişiye devredilmesidir. İnsanların iş gücü olarak çalıştırılmak üzere yapılan kiralama sözleşmeleri, yani günümüzde yapılan iş sözleşmeleri de esasında icara sözleşmesidir. (FFS, 2019)

1.1.2.6. Teverruk

Bir malı vadeli fiyatıyla aldıktan hemen sonra peşin fiyatıyla piyasada satmak ve bu şekilde nakit ihtiyacını karşılamak olan teverruk, nakit gereksinimi olan kişilerin veya işletmelerin başvurduğu bir yoldur. Bu yöntemde, kişinin satışa sunduğu mal, kendisinden vadeli fiyattan satın alındıktan sonra bir başka kişiye peşin fiyatına satılmak suretiyle nakde ulaşılmaktadır. İslâm alimleri bu alış satış hususunda ekseriyetle olumlu görüş bildirmiş ve teverruk yönteminin caiz olduğu ifade edilmiştir. (Aktepe,2017,S:117)

Geleneksel fıkıh kitaplarında teverruk en çok Hanbeli ve Şafii fıkıhçılarınca tartışılmıştır ama onu îne satışından farklı yere koymuşlardır. Îne satışı ile teverruk arasındaki fark, nakit temini amacıyla malı vadeli alıp peşin fiyatına satan kişinin alış ve satışı aynı kişiye yapıp yapmamasıyla ortaya çıkar.(Ayub,2017S:373)

“Örnekleme gerekirse teverruk, 48 ay vade ile 100.000 TL’ye alınmış bir malın peşin fiyatla 80.000 TL’ye satışı işlemidir. Eğer ikincil satış işlemi, başlangıçta yapılan ön anlaşma ile ilk satan kişiye yapılırsa bu îne satışdır. Îne satışı dinen caiz görülmezken teverruk meşru kabul edilir. Zira teverruk satışında alımı ve satımı yapılan malın maliki satıcıdan farklı bir kişi olmaktadır. Bu mülkiyet değişikliği gerçek olup göstermelik değildir.”(FFS, 2019)

1.1.2.7. Bey Bil Vefa - Bey Bil İstiğlal

Vefaen satış anlamına gelen bey bil vefa, satılan malı satın alan kişinin, satan kişinin parayı geri getirmesi durumunda aldığı malı geri satması koşuluyla satın almasıdır.

Uygulamada kısaca şöyle yapılır; borç almak isteyen şahıs bir gayr-i menkulünü, mesela tarlasını aldığı parayı iade edince geri almak şartıyla satar. Tarlayı müşteriye

teslim edip bedelini alır. Aldığı bedeli iade edip tarlayı geri alıncaya kadar tarla müşteride kalır. Verdiği parayı belli bir müddet sonra aynen geri alan müşterinin kârı tarladan elde edeceği gelirdir.

Bey bil-istiğlal, kiralama şartı bulunan bir bey bil-vefa akdidir. Bey bil-istiğlalde satıcının sattığı gayrimenkulü müşteriden kiralaması şart koşulur. Satış işlemi bittikten sonra müşteri gayrimenkulü satıcıya kiraya verir. Bu durumda satıcı, aldığı parayı iade edip ilgili gayrimenkulü geri alıncaya kadar müşteriye kira öder. (Kaya,2011,S:19-20)

1.1.2.8. Selem

Selem, nakit ihtiyacı olan birinin, piyasada standart olarak bulunan bir malı ileri bir vadede teslim etmek koşuluyla bugünden peşin bedel ile satması da faizden kaçınan bir anlayış çerçevesinde finansman temini işlemidir. Günümüzde bilhassa tarımsal kesim, finansman temin yöntemi olarak selem uygulamasına başvurmaktadır. Ürünlerini, hasattan sonra teslim etmek üzere bir kısmını ya da tamamını bugünden peşin olarak tüccarlara satmaktadırlar. (Aktepe,2010,S:60)

Satılacak olan malın ebat, ağırlık, tür vb. tüm özellikleri belirsiz bir nokta kalmaksızın belirlenmeli; ayrıca malın tesliminin gerçekleşeceği zamanın da biliniyor olmalıdır. Malın karşılığı olan tutarın, satış sözleşmesinin yapıldığı anda satıcıya ödenmesi zorunludur. (FFS, 2019)

Aslında Peygamber Efendimizin hicret etmesinden önce de uygulanmakta olan selem işleminin, Resûllullah tarafından da onaylandığına bazı kayıtlarda rastlanmıştır. Resûllullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir; “Kim bir şeyde selem akdi yaparsa; belirli ölçüde, belirli tartıda ve belirli zamana kadar yapsın” (Yanpar,2015,S:99)

1.1.2.9. İstisna

Geleneksel anlamda İstisna, bir kişiden bir malı imal etmesini istemek, yani siparişte bulunmak anlamına gelir. Fıkhi olarak ise istisna, malı imal edecek kişi ile siparişte bulunan kişi arasında, belirli bir tutar karşılığında nitelikleri belirlenmiş bir malın imal edilmesine dair yapılan sözleşmenin adıdır. (Selçuk, Durmuş, Ülev,2018,S:31)

İstisna akdi ile taraflardan biri ihtiyacı olan finansmanı peşin olarak sağlamışken taraflardan diğeri de ileride teslim alacağı mal için şartları bugünden belirlenmiş bir

anlaşma yapmış olmaktadır. Bir malın üretilip ya da satın alınıp nihai alıcıya teslimi üzerine peşin ya da ileride ödenecek bir bedel karşılığında yapılacak anlaşmalar meşru sayılmaktadır. Günümüzde özellikle inşaat sektörünün sıklıkla kullandığı, maketler ile projeksiyonu yapılan projelerindeki konutların peşin ya da vadeli olarak satılması neticesinde finansman temini istisna akdine bir örnektir. (Aktepe,2010,S:61)

İstisna sözleşmesinin, alıcının önceden avans vermek zorunda olmaması, garardan kaçınmak amacıyla bedelin ve malın özelliklerinin önceden belirlenmiş olması, üretime başlanmadan önce iki tarafın da haber vermesi koşuluyla sözleşmenin tek taraflı olarak feshedilebilir olması gibi özellikleri bulunmaktadır. (Yanpar,2015,S:98)

1.1.2.10. Sukuk

01.04.2010 tarih ve 27539 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak Türkiye’de sermaye piyasalarında işleme alınmaya başlanan Sukuk, piyasa düzenleyici kuruluş olarak görev yapan SPK tarafından kira sertifikası olarak adlandırmaktadır.(SPK, 2019)

İslami finansal kuruluşlar için standartları belirleyen kuruluşlardan biri olan İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından yayınlanan 17 numaralı standart ile Sukuk, “mevcut mal, menfaat veya hizmet hâlinde bulunan varlıklar üzerindeki mülkiyette veya belirli birprojenin varlıklarında ya da özel bir yatırım faaliyetinde ortak payları ifade eder şekilde ve birbirine eşit değerde ihraç edilen sertifikalar” olarak tanımlanmıştır. (AAOIFI,2018,S:460)

İslam’ın altın çağında ilk kâğıt para olarak kullanılan sukuk aslında emre ödemeli senettir. Daha sonra Avrupa’da kullanılmaya başlanmış ve “çek” adını almıştır. Modern İslami finansta Sukuk 1990’larda Malezya’da yeniden popülerlik kazanmış ve sonunda yaklaşık olarak 2000 yılında Orta Doğu’ya ve dünyanın geri kalanına ulaşmıştır. (Alrifai,2017,S:198)

“Uygulama olarak Sukuk, bir emtianın menkul kıymete dönüştürülerek sertifikalar vesilesi ile satışı işlemidir. Bu sertifikaları alan kişiler sukuğa konu emtiaya sahip oldukları sertifikalar nispetinde ortak olurlar ve bu varlıktan elde edilen geliri de paylaşırlar.” (FFS, 2019)

Sukuk yapısının oluşumunda taraflar beş ana aktörden oluşmaktadır. Bunlar sukuk ihracıyla fon girişi sağlayan şirket (**Yükümlü**), yükümlü ile yatırımcı arasındaki

bağlantıyı sağlayan şirket (**İhraççı**), sukukları satın alan kişiler (**Yatırımcı**), sukuka konu varlıkları devralarak bunlar karşılığında menkul kıymet ihraç eden kuruluşların görevlerini yerine getirmelerinde denetçi vazifesinde olan yöneticiler (**Trustee**), Sukuk ihracının ve oluşturulan yapının İslam hukuku hükümlerine uygunluğuna onay veren danışma kurulu (Şer'i Kurul)'dur. (Yanpar,2015,S:210)

“Sukuk uygulamasının Mudarebe Sukuk, Müşareke Sukuk, İcara Sukuk, Selem Sukuk, İstisna Sukuk, Murabaha Sukuk ve Karma Portföy Sukuk adlarıyla farklı uygulamaları mevcuttur.” (Ayub,2017,S:423-433)

“Türkiye’deki “Kira Sertifikaları Tebliği” icare sukukunu düzenlemeye yönelik olup aynı zamanda dünyada en yoğun olarak kullanılmakta olan çeşit de yine bu türüdür. Çünkü nitelikleri itibariyle bu tür, diğerlerine göre oldukça cazip hale gelmektedir. İlk olarak varlıklar üzerinde sağladığı tam denetim nedeniyle tercih edilmektedir. Varlığın maliki konumundaki kişiye genel olarak gayrimenkulün kira getirisini alma ya da kullanma hakkı sağlamaktadır. Sukuk sertifikalarına konu olacak emtianın ilk olarak gerçek ve tanımlanmış olması gereklidir ve sertifikanın özelliğine göre kurumun elinde olan emtianın kira getirisi ya da tasarruf hakkı sukuk sahibine geçer.” (TKBB,2017,S:97)

1.2.2.11. Tekafül

Tekafül kelime anlamı itibariyle karşılıklı güven ve dayanışma anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. Tekafül sistemi, geleneksel sigortacılıkta uygun görülmeyen faiz, kumar ve garar gibi unsurlardan arındırılmış, teberru (gönüllü bağış) ve teavün (dayanışma) esaslarına dayanır. (Aslan, Özdemir,2018,S:60)

Riskin ortak bir şekilde paylaşılması ve sorumluluğun karşılıklı olarak üstlenilmesi, üyeler arasında karşılıklı olarak koruma dayanışma prensipleri tekafül sistemine yön veren ilkelerdir. (Yanpar,2015,S:258)

Günümüz sigortacılık anlayışı, taraflara karşılıklı sorumluluklar yükleyen sözleşmeler üzerine inşa edilmiştir. Sigorta ile varlıklarını teminat altına alınan kişi prim ödeyecek, aldığı primler karşılığında varlıkları teminat altına almayı taahhüt eden taraf da hasar oluşması durumunda oluşan zararı sözleşme şartları çerçevesinde tazmin edecektir. Toplanan primlerin oluşan zararı karşılamaya yetmeyecek düzeyde düşük kalması

durumunda sigortacı için zarar söz konusuysen, primlerin ortaya çıkan hasardan daha fazla olması ya da sigorta süresince hiçbir şekilde hasar oluşmaması durumunda kârdan söz edilebilir. Tekafül sisteminde ise toplanan primler geleneksel sigortacılık anlayışındaki aksine tekafül şirketinin sigortalıların vekili olarak ve tabi ki faizden kaçınan bir şekilde işletmek amacıyla bir havuzda toplanmakta ve gerektiğinde prim ödeyen kişilerin birbirlerine bağışı olarak değerlendirilmektedir. Biriken meblağ tekafül şirketi tarafından İslami finansal prensiplere uygun olarak işletilir ve oluşan kâr primlerin de toplandığı havuza dahil edilir. Primlerin ve kârın toplandığı havuz aynı zamanda sigortalıların hasarı oluşması durumunda bu hasarın mağduru olanın mağduriyetini gidermek amacıyla kullanılır. (Aktepe,2017,S:231)

Geleneksel sigortada olduğu gibi tekâfül sisteminde de birçok farklı risk sigorta edilebilmektedir. Ancak Tekafül sigortacılığın geleneksel sigortacılıktan ayrıldığı temel ürün hayat sigortalarıdır. Geleneksel hayat sigortalarında ölüm ya da kalıcı sakatlık durumunda sigortalının ailesine ödeme yapılması İslam hukukçularınca spekülâtif bulunmaktadır. Bunun yerine Tekafül sigortacılığında bulunan aile tekafülü, sigortalı için uzun vadeli tasarruf hesabı veya emeklilik hesabı gibi çalışmaktadır. (Yanpar,2015,S:269)

1.1.3. Katılım Bankacılığı Kavramı

Katılım bankacılığı, terim olarak Türk bankacılık sistemince kullanılıyor olmasına karşın uluslar arası alanda faizsizlik prensibi ile çalışan bankacılık sistemi “İslami bankacılık”, işlemlerini bu sistem dahilinde gerçekleştiren bankalar da “İslami banka” olarak adlandırılmaktadır. (Özsoy,2012,S:65)

Katılım bankaları, 5411 sayılı bankacılık kanununda “özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar” şeklinde tanımlanmıştır. (5411 sayılı Bankacılık Kanunu, md:3).

Uygulama olarak katılım bankacılığı, faizsizlik esası ile hareket eden, bu esasa aykırı olmayan bankacılık işlemlerini yapan, fonlarını kâra ve zarara katılma esasına göre toplayan, topladığı fonları ortaklık, ticaret, finansal kiralama gibi uygulamalarla kullandıran bir bankacılık sistemidir. Bankaların adına yer alan “Katılım” ifadesi de yapılan finansal işlemlerin kâra ve zarara katılma esasına dayanılarak yapıldığını ifade etmek için kullanılır. (TKBB,Tanıtım Broşürü,S:2)

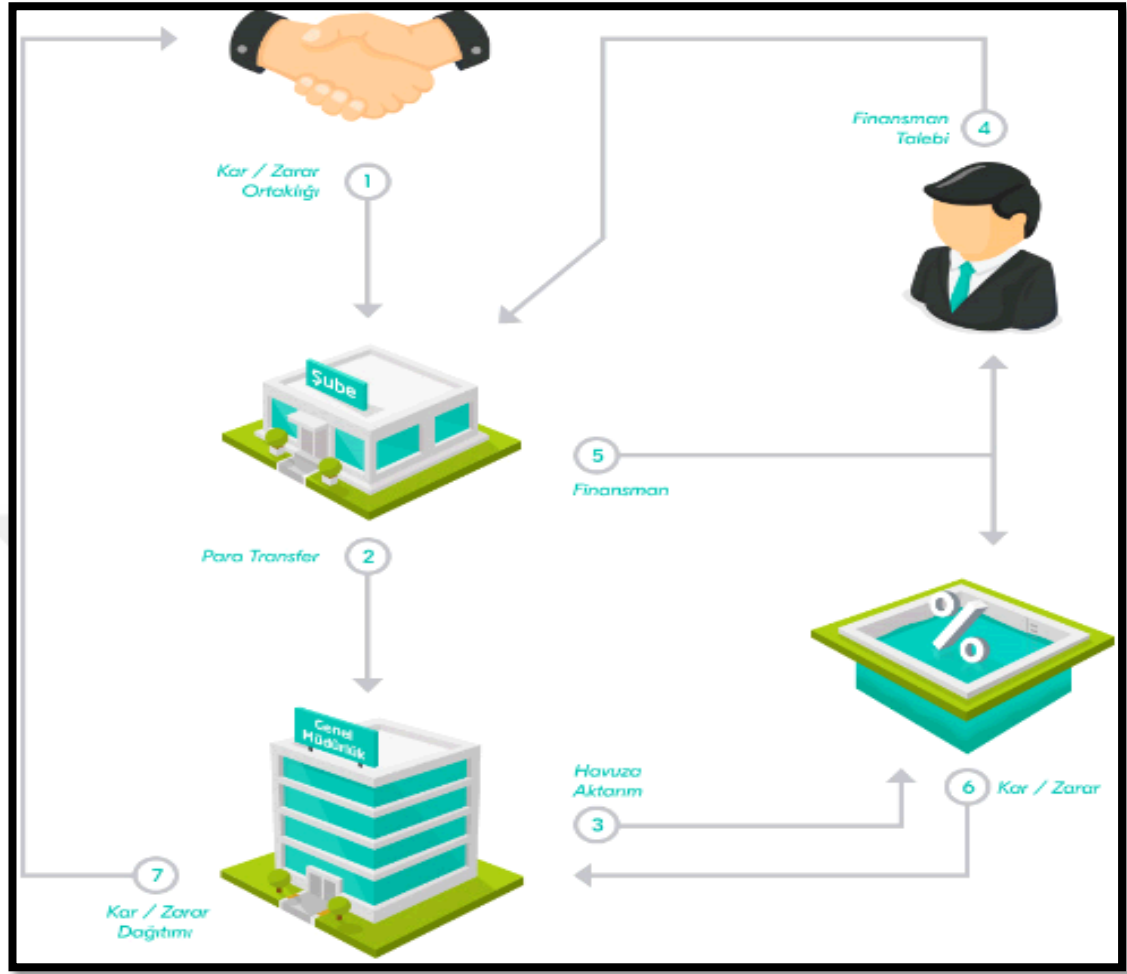
1.1.4. Katılım Bankacılığı Uygulamaları

Katılım bankaları bireysel ve kurumsal müşterileri için fon toplama ve fon kullandırma yönünde birçok ürün ile hizmet vermektedirler. Fon fazlası olan kişilerin mevduatlarını çekebilmek adına çeşitli isimler altında cari ve kâr paylı hesapları mevcuttur. Diğer yandan topladığı fonları İslam hukukuna uygun alanlarda kullandırmak suretiyle kâr elde etmek amacıyla hem bireyler hem de kurumlar için yine çeşitli adlar altında ürünleri mevcuttur.

Konut, işyeri, araç, gayrimenkul alımı ve diğer çeşitli ihtiyaçların temini için finansman sağlamanın yanı sıra müşterileri lehine teminat mektubu vermek, yurtdışı işlemlere aracılık etmek, Sukuk ihracında görev almak gibi çeşitli uygulamaları da söz konusudur.

Bireylerin alışveriş süreçlerini hızlandırmak adına üyesi olan işyerlerinde kurulu POS (Point Of Sale) cihazları ve müşterilerine sunduğu kartlı ürünleri ile hizmet verirken, müşterilerin şubeden bağımsız olarak işlemlerini gerçekleştirebilmeleri amacıyla internet bankacılığı üzerinden de birçok hizmeti müşterilerinin kullanımlarına sunmuş durumdadırlar.

Şekil 1: Katılım Bankacılığı Çalışma Sistemi

Kaynak:(<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/katilim-bankaciligi-sistemi/Sayfalar/katilim-bankaciligi-nasil-isler.aspx>)

1.1.4.1 Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları, kendilerinden finansman talebinde bulunan müşterilerinin taleplerini karşılayabilmek için özkaynaklarının yanı sıra, katılım bankacılığı sistemine katılarak faaliyetlerden elde edilen kâr payından faydalanmak isteyen kişilerce hesaplara yatırılan paraları yani müşteri mevduatlarını da kullanır. Katılım bankasına yatırdığı paradan herhangi bir kâr beklentisi bulunmaksızın sadece birikimlerini faizli sistemin dışında tutmak isteyen kişilerin mevduatları cari hesaplarda tutulurken katılım bankacılığı faaliyetlerinden elde edilen kâr payından faydalanmak isteyen kişilerin mevduatları ise bulunduğu katılım bankasına göre farklı adlarla anılan kâr paylı hesaplarda tutulmaktadır.

1.1.4.1.1. Cari Hesaplar

Cari hesaplar, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 3.maddesinde Özel Cari Hesap olarak anılmakta olup “Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplar” olarak tanımlanmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının topladıkları fonların yaklaşık olarak %20’lik kısmını cari hesap şeklinde toplanan fonlar tekil etmektedir. (Yanpar,2015,S:129)

Cari hesaplar İslami bankalara verilmiş bir borç niteliği taşıdığı ve borcun da bir getiri sağlayamayacağı prensibine dayanarak, herhangi bir getirisi bulunmayan hesaplardır. Bu hesaplar emanet olarak tutulur ancak bankalar kendi işlerinde bu hesapları kullanmaları durumunda borç şeklinde işlem yapmak ve miktarda herhangi bir artış veya azalış olmadan geri ödemek zorundadır. (Ayub,2017,S:210)

Cari hesapların vadesi olmadığından cari hesaplarda bulunan tutarların işletilmesinden dolayı ortaya çıkabilecek kayıp ya da kazançları katılım bankaları üstlenmektedir. Cari hesapları, katılım bankalarının diğer tüm kaynaklarının arasında bankalar için düşük maliyetli ve kârını arttıran hesaplar olarak da düşünülebilirler ki bu özellikleri ile katılım bankaları cari hesaplar piyasasından daha çok pay kazanabilmek için kıyasıya yarış içerisinde dirler. (Özsoy,2012,S:139)

Türk lirasının yanı sıra kıymetli maden ve döviz cinsinden de açılabilen cari hesaplar üzerinden para çekme ve yatırma, havale ve EFT (Elektronik Fon Transferi), fatura, vergi ve sgk tahsilâtı, çek ve senet tahsilâtı ve döviz ve kıymetli maden işlemleri gerçekleştirilebilmektedir. (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/cari-hesaplar/Sayfalar/cari-hesaplar.aspx>)

İşlemler bankaların şubeleri veya ATM cihazları aracılığıyla gerçekleştirilebileceği gibi internet bankacılığı üzerinden de gerçekleştirilebilmektedir.

Gerçek kişilere ait cari hesaplar 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 63.maddesine istinaden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından sigorta edilmekte olup sigorta kapsamında olan tutar 100,000 TL’dir. (TMSF, 2019)

Özetle cari hesaplar, vadeli hesaplardan bağımsız olarak takip edilen, Türk Lirası, döviz ya da kıymetli maden cinsinden açılabilen, işletilmesi sırasında oluşabilecek kâr ya da zararın bankaya ait olduğu ve gerçek kişilere ait olanlar için 100,000 TL'ye kadar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamında olan hesaplardır. (TKBB,2017,S:45)

1.1.4.1.2. Kâr ve Zarara Katılma Hesapları

Katılım bankalarının değişik adlar verdiği bu hesaplar “5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda “Katılma Hesabı” olarak anılmaktadır.” (5411 sayılı Bankacılık Kanunu Md.3)

“Katılma hesapları kanunda “katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplar” şeklinde tanımlanmıştır.” (5411 sayılı Bankacılık Kanunu Md.3)

Kanunda da ifade edildiği üzere katılım hesap sahibi kişilerle, işletilmesi amacıyla birikimlerini teslim ettiği katılım bankası arasında kâr ve zarara katılıma dair bir anlaşma yapılmaktadır. Bu işlem bir çeşit ortaklık olup İslami finans literatüründe mudarebe olarak adlandırılmaktadır. Birikimlerini işletilmesi amacıyla bankaya yatıran hesap sahibi kişi sermayedar taraf, birikimleri işletecek olan işletme olarak da katılım bankası diğer taraf olarak mudarebenin taraflarıdır. (Aktepe,2010,S:72)

Katılma hesabına para yatıran müşteri ile katılım bankası arasında hesap açılırken belirli bir oranda ortaklık yapmak için anlaşılmaktadır. Örneğin; %80-%20 gibi. Buna göre eğer kâr olması durumunda %80'i müşterinin, %20'si ise katılım bankasının olacaktır. Müşteri ile katılım bankası arasında anlaşılan bu orana “kâr paylaşım oranı” denmektedir. Katılma hesaplarına ilişkin kesin olan sadece kâr paylaşım oranıdır. Hesaba ne kadar kâr payı dağıtılacağı ise, katılım bankası tarafından bu fonlarla yapılan yatırımların getirilerine bağlıdır. Bu noktada, faizli bankaların yaptığı gibi sabit bir getiri garantisi katılım bankaları tarafından sunulamaz. Aksi takdirde sabit bir getiri vaat etmek faiz olmaktadır. (Aslan, Özdemir,2018,S:45)

Katılım bankaları Türk Lirası, Amerikan Doları, Euro ve Altın olarak açtıkları katılma hesaplarına, tutara ve vadesine göre değişen kâr paylaşım oranları sunmakta ve her katılım bankası bu paylaşım oranlarını güncel olarak kurumsal internet sitesinde duyurmaktadır.

Katılma hesaplarının işleyişi ve katılma hesap sahiplerine kâr dağıtım süreclerinin anlaşılabilmesi için bilinmesi gereken temel kavramlar birim değer, hesap değeri ve birim hesap değeridir.

Birim değer, katılma hesabına fonun alındığı ilk gün için 100 olarak kabul edilen ancak kâr veya zarar durumlarında değişen, kâr veya zarar kayıtlarının yapıldığı günlerde, vadelerine göre ayrılmış her bir fonun toplam değerinin fonun bir önceki günkü toplam hesap değerine bölünmesi yoluyla hesaplanan, kâr veya zarar kaydı yapılmayan günlerde ise bir önceki günün birim değerine eşit olan katsayıyı ifade etmektedir. (FFS, 2019)

Hesap değeri, katılma hesabına fonun alındığı ilk gün, hesap sahibi tarafından yatırılmış olan tutarın 100 olarak kabul edilip birim değere bölünmesi yoluyla, takip eden günlerde ise, para yatıran ya da çeken kişiye ait hesap değerine, hesap sahibince yatırılan ya da çekilen tutarın birim değere bölünmesiyle bulunacak tutarın, para yatırılmışsa eklenmesi, para çekilmişse çıkarılması şeklinde hesaplanan ve katılma hesabı sahiplerinin, toplam fona katılma oranlarını gösteren katsayıdır. (FFS, 2019)

Birim hesap değeri, katılma hesabının cari değerini ortaya koyan ve hesap değeri ile birim değer çarpılması yoluyla hesaplanan, katılma hesabı sahibinin üzerinde hak iddia edebileceği tutardır.

Hesabın açıldığı günkü birim hesap değeri, haliyle hesabın kendisine eşit olmaktadır. Fonun işletilmesi neticesinde kâr elde edildiği durumda birim değer yükseldiğine göre oluşan yeni birim değer, hesap değeri ile çarpılması neticesinde ulaşılan yeni birim hesap değeri, fon sahibinin vade sonunda hak iddia edebileceği tutarı yani yatırmış olduğu para artı kârını ifade eder.

Örnek ile ifade etmek gerekirse;

Müşterinin katılım bankasında açtırdığı 1 yıl vadeli katılma hesabına 100.000 TL yatırılmıştır. Bir yıl sonra birim değeri 109'a çıkmıştır. Bu hesap vadesinin sonunda birim hesap değeri şu şekilde hesaplanacaktır.

Yatırılan Para / 100 = Hesap Değeri

$$100.000\text{TL} / 100 = 1.000$$

Vade Sonundaki Birim Değeri: 109

Hesap Değeri x Birim Değeri = Birim Hesap Değeri

1.000 x 109 = 109.000 TL çıkacaktır. (FFS, 2019)

Cari hesaplar için olduğu gibi, gerçek kişilere ait katılma hesapları da 100,000 TL'lik kısmına kadar 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 63.maddesine istinaden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından sigorta edilmektedir. (TMSF, 2019)

1.1.4.2. Fon Kullandırım Yöntemleri

Katılım bankaları, öz kaynaklarını ve müşterilerinden topladıkları mevduatları fon talep eden kişi ya da kurumlara İslam hukuk kurallarına uygun olacak şekilde belirli şartlarla kullandırır.

19.10.2015 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa istinaden hazırlanan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 19.maddesi ilgili kanunun 48.maddesinin ikinci fıkrasında katılım bankalarının fon kullandırımına ilişkin usul ve esaslar aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir;

Kurumsal Finansman Desteği: Katılım bankası ile fonu kullanacak işletme arasında akdedilecek sözleşme dâhilinde, işletmenin ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, menkul kıymet, gayrimenkul, hak ve hizmet bedelinin satıcıya ödenmesi koşuluyla işletmenin borçlandırılması işlemidir. (Resmi Gazete, 2019)

Bireysel Finansman Desteği: Bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, katılım bankası tarafından satıcıya ödenmesi koşuluyla alıcının borçlandırılması işlemidir. (Resmi Gazete, 2019)

Kâr-Zarar Ortaklığı Yatırımı: Katılım bankalarının gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın alım satımından doğacak kâr ve zarara katılmak üzere bu kişilere fon kullandırılması işlemidir. Bu yöntem ile fon kullandırmak için, fonu kullanacak olan gerçek ve tüzel kişilerle ek-5'te yer alan örneğe uygun "Kâr-Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi" düzenlenir. Bankalar, fon kullandırdığı gerçek ve tüzel kişilerin kâr ve zararına, sözleşmede belirlenen oranlarda katılır."Kâr-Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi"nde, bankaların kâr ve zarardan alacağı pay ve varsa alacağı teminatlar açıkça gösterilir. Bu sözleşmede, projenin kârlılığından bağımsız olarak önceden belirlenmiş tutarda kâr garanti edilmesine dair hükümler yer alamaz. (Resmi Gazete, 2019)

Finansal Kiralama: Taşınır ve taşınmaz malların 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun ilgili hükümleri çerçevesinde, katılım bankası ile kalkınma ve yatırım bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesidir. (Resmi Gazete, 2019)

Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı: Katılım bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dâhilinde, mal karşılığı vesaik mukabilinde fon kullandırılması işlemidir. (Resmi Gazete, 2019)

Ortak Yatırımlar: Kanunun 56 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki sınırlamalar dikkate alınmak kaydıyla, gelişme potansiyeli taşıyan ve kaynak ihtiyacı olan şirketlerin sermayelerine, taraflar arasında düzenlenecek sözleşme hükümleri çerçevesinde edinilecek ortaklık paylarının en fazla yedi yıl içinde halka arz yoluyla elden çıkarılması şartıyla, katılım bankalarının iştirak edilmesi veya belirli bir yatırımın finansmanı amacıyla oluşturulacak fonlara katılınmasıdır. Sermayeye iştirak şeklindeki yatırımlar için düzenlenecek sözleşmelerde, sermayesine iştirak edilen şirketin yönetimi hususu başta olmak üzere tarafların hak ve yükümlülükleri ile sermayenin halka arz edilmesi sürecine ilişkin hükümlere yer verilmesi zorunludur. (Resmi Gazete, 2019)

Katılım bankaları, Bankacılık Kanunuyla belirlenmiş sınırlar ve usuller içerisinde kalmakla mükellef olmalarının yanı sıra kullandırımlarında dikkate almaları ve sınırları içerisinde kalmaları gereken bir diğer kaynak İslam hukukudur.

Katılım bankalarının işlemlerinde dikkate almaları gereken dört temel prensip,

Risk paylaşımı; Gerçekleştirilen finansal işlemlerin her katılımcı arasında simetrik bir risk / getiri dağılımını yansıtmaması gerekir.

Mal odaklılık: Gerçekleştirilen finansal işlemlerin “mal odaklı” olması, yani doğrudan gerçek bir ekonomik işlemle bağlantılı olması gerekir; Böylece opsiyon ve türev işlemler engellenmiş olur.

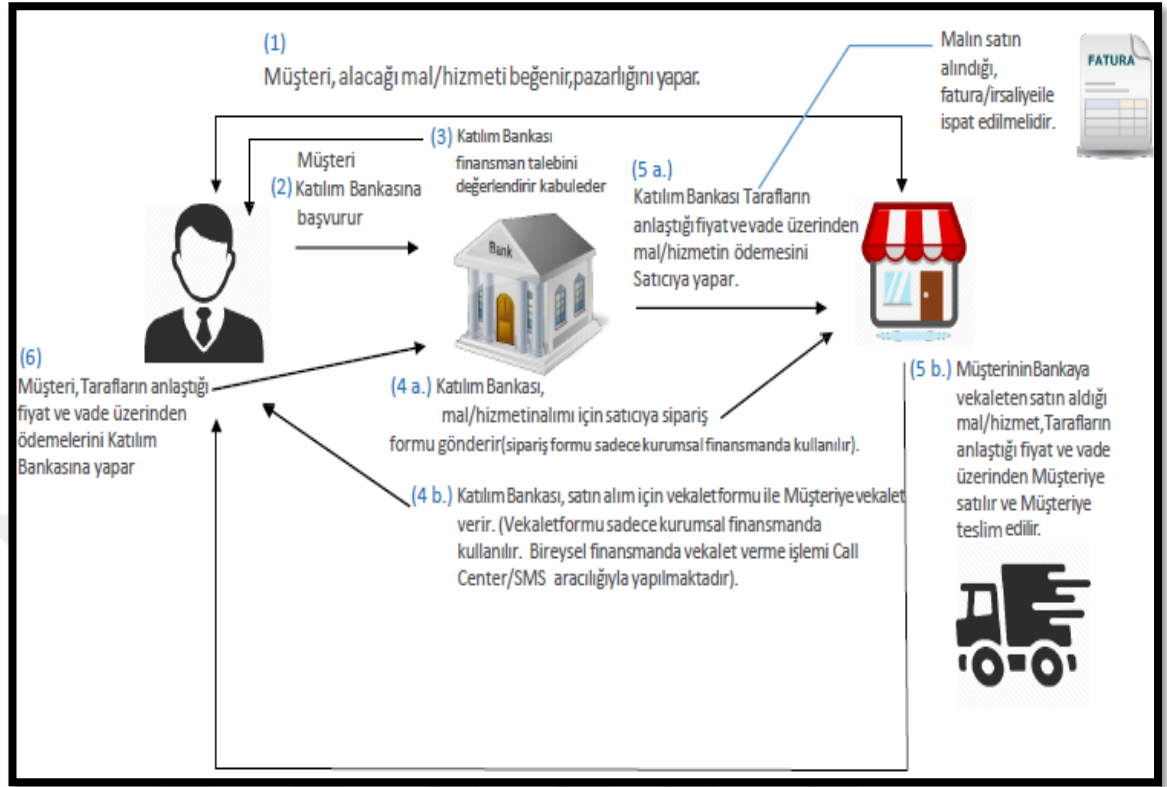
Sömürüye yer vermemesi: İşlemin taraflarından hiç biri, bir diğerini sömürmemelidir.

Kötülüğün finanse edilmemesi: Finansmana konu işlemlerin İslam hukukunca yasaklanmış ürünler veya eylemler olmaması. (Khan,2010,S:807)

İslam hukuku ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile sınırları çizilmiş olan katılım bankaları, yukarıda İslami finansman yöntemleri başlığı altında sayılmış olan murabaha, müşareke, icara, teverruk seçenekleri arasından, finansman talebine uygun olacak şekilde uyarlayarak bireysel veya kurumsal müşterilerine sunar.

Aşağıdaki tabloda genel hatlarıyla katılım bankalarının finansman kullandırım uygulaması görülmektedir.

Şekil 2 : Katılım Bankalarında Bireysel ve Kurumsal Finansman Desteği Mekanizması

Kaynak: TKBB, Türk Finans Sisteminde Katılım Bankacılığı, Aralık 2017

1.1.4.2.1. Kurumsal Finansman Uygulamaları

Şirketler günlük işlerini ve faaliyetlerini yürütürken finansman ihtiyacı olduğunda destek alabilmek adına bankalarla ilişki içerisinde bulunurlar. Şirketler için en çok başvurulmuş finansman şekli borç almak ve ya tahvil ihraç etmek suretiyle borçlanmaktır. Ancak katılım bankaları tarafından sunulan ve sonuçta benzer faydalar sağlayan borçlanma alternatifleri mevcuttur. (Alrifai,2017,S:215)

Günümüzde katılım bankalarının en çok kullandığı fon kullandırma yöntemi murabahadır.(Yanpar,2015,S:154) Dolayısıyla tüzel kişi statüsündeki müşterilerine en çok sunduğu finansman enstrümanı da murabaha alt yapısıyla çalışan kurumsal finansman desteğidir.

Murabaha temelli kurumsal finansman desteğinde katılım bankası, müşterisinin satın almak istediği malı müşterisi adına peşin bedelle alarak üzerinde müşterisi ile anlaştığı kâr oranı ve vade ile taksitli olarak müşterisine satar. (Özsoy,2012,S:163) Ancak yasal düzenlemeler nedeniyle -özellikle çifte vergi- katılım bankası malı üzerine almamakta

müşterisine vekâlet vererek kendisinin yerine almasını istemektedir. Bu şekilde katılım bankasının malı aldığı anda vergi ödemesi ve satarken ikinci bir vergi ödemesinin önüne geçilmektedir. (Aslan, Özdemir,2018,S:51)

Katılım bankaları kurumsal finansman işlemlerinde malın satıcısı olan tarafa satıcı sipariş formu adı verilen bir belge iletir. İletilen bu belgede finansmana konu olan mal ya da hizmetin katılım bankası vesilesi ile satın alınacağı ve malın ya da hizmetin faturasının katılım bankasının müşterisi adına kesilmesine dair talep ve bilgilendirme bulunur. Katılım bankası müşterisine, işleme konu malı satıcıdan teslim almasıyla ilgili olarak vekâlet vermektedir. Bu vekalet işlemi icab ve kabul esasına dayandığından yazılı olması şart değildir. Müşterisi malı teslim aldığını bildirdiğinde katılım bankası da malın bedelini satıcıya gönderir. Bu işlemin akabinde katılım bankası, müşterisine malı taksitli olarak satar. (Aktepe,2017,S:176)

Katılım bankalarının tüzel kişi müşterilerinin finansman ihtiyaçları için sunduğu bir diğer seçenek müşareke temelli kâr – zarar ortaklığı ile yatırım finansmanıdır. Bu modelde müşteri hazırladığı yatırım projesini katılım bankasına sunar. Katılım bankasınca değerlendirilen proje, kâr ve zarar paylaşım oranları ile tamamen ya da kısmen finanse edilir. Katılım bankasının müşareke işleminin bir tarafı olması dolayısıyla proje boyunca deneyimleriyle müşterisine danışmanlık hizmeti de sunmaktadır. (<https://www.albaraka.com.tr/kar-zarar-ortakligi.aspx>)

Günümüzde finansal kiralama olarak adlandırılan yöntem, icare mantığıyla çalışan bir tür kurumsal fon kullandırma yöntemidir. Bu uygulamada müşterisinin ihtiyacı olan ürünler katılım bankasınca satın alınır ve müşterisine kiralanır. Kiralama işlemiyle ilgili belirli süreli bir sözleşme yapılır ve sözleşmenin süresi boyunca malın mülkiyeti katılım bankasına aitken kullanım hakkı müşteriye ait olur ve süre sonunda malın mülkiyeti müşteriye devredilir. Kiracı konumundaki müşteri, gerçekleştirdiği işler sonunda zarar ederse de bu durum sözleşmeye etki etmez ve her iki taraf da kiralama sözleşmesine uygun davranmak zorundadır. Kiralama sözleşmesinin süresi bittiğinde kiralamaya konu mal, müşteri tarafından bankadan satın alınabilir. (Özsoy,2012,S:181)

Kefalet esasına dayalı olan teminat mektubu uygulaması katılım bankalarının kurumsal müşterilerine sunduğu bir diğer fon kullandırma türüdür. Katılım bankaları muteber gördükleri müşterileri lehine, müşterilerinin muhatap oldukları üçüncü kişilere karşı

ödenecik bir bedel ya da taahhüt edilen bir işin yerine getirileceği hususunda bir mektupla teminat verirler. Bu mektupla taahhüt edilen işin yerine getirilmemesi ya da bir borcun vadesinde ödenmemesi durumunda ortaya çıkacak zararın katılım bankası tarafından tazmin edileceği belirtilir ki bu da esasen bir gayri nakdi kredi türüdür. (Aktepe,2017,S:219)

Ticari alacakları çek ya da senede bağlanmamış, bayilik sistemiyle ve ya çok sayıda müşteriyle çalışmakta olan firmalar için bir finansman türü de doğrudan borçlandırma sistemidir. Bayi ve ya müşterilerin katılım bankasındaki hesaplarından, tesis edilmiş finansman limitleri kapsamında zamanında tahsilat yapma, müşteri veya bayilere ise ana firmaya olan ödemelerini daha kolay bir şekilde yapma imkânı sunan bir üründür. Bayinin hesabında bakiye olmadığı durumda bile fatura bedelinin katılım bankasınca ödeneceği taahhüt edildiği durumlarda gayri nakdi finansman, bayiler katılım bankasınca kredilendirilerek fatura bedelinin bankaca ödenmesi durumunda ise nakdi finansman şeklinde uygulanmaktadır. (ZK, 2019)

“Katılım bankaları kartlı ürünleriyle de tüzel kişi müşterilerine hizmet vermektedir. Katılım bankası ile müşterisi arasında bazı âlimlere göre “kefalet”, bazılarına göre ise “havale” veya “karz” ilişkisine dayanmakta olan bu uygulamayla müşteri ihtiyacı olan malı veya hizmeti ödeme yapmaksızın katılım bankasınca kendisine verilmiş olan kredi kartını kullanarak alabilmektedir.” (Aktepe,2010,S:114-115)

Kartlı ürünlerden bir diğeri de kredili kart olup katılım bankaları bu kartlı ürünlerine farklı isimler vermiştir. Uygulama olarak müşteriye tahsis edilen finansman limiti kapsamında verilen kart ile peşin olarak yapılan alışverişler tahsis aşamasında kararlaştırılmış olan vade ve oran ile taksitlendirilmektedir. (TFKB, 2019)

1.1.4.2.2. Bireysel Finansman Uygulamaları

Katılım bankaları, kendisinden çeşitli ihtiyaçları için fon talebinde bulunan bireysel müşterileri için çeşitli finansman seçenekleri sunmaktadır. Yukarıda saydığımız tüzel kişi müşteriler için geçerli olan uygulamaların benzerleri bireysel müşteriler için de sunulmaktadır.

Katılım bankaları, araç ve ya gayrimenkul alımları için bireysel müşterilerin taleplerini murabaha alt yapısına dayalı bireysel finansman desteği ürünü ile karşılamaktadır.

Kurumsal uygulamadakine benzer şekilde bireysel talepler için de katılım bankasınca müşterisine vekâlet verilir. Müşteri bu vekaletle istinaden malı satıcıdan banka adına teslim alır. Malın müşterisi tarafından teslimi sonrasında da malın bedeli katılım bankasınca satıcıya peşin olarak ödenir ve mal müşteriye vadeli fiyat ile taksitli olarak satılır. (Aktepe,2017,S:176)

Bireysel müşterilerin satın almaya güçlerinin yetmediği mal veya hizmetleri kiralama talepleri de icare temelli finansal kiralama yöntemiyle çözümlenir. Katılım bankası, müşterisinin ihtiyacı olan ürünü satın alarak müşterisine kiralar ve aralarında belirlenmiş olan kira sözleşmesine uygun vade ve taksitlerle kiralama bedelini tahsil eder. Sözleşme sonunda malın kiracı tarafından satın alınması hakkı söz konusudur. (Özsoy,2012,S:181)

Bireysel finansman ürünleri arasında katılım bankaları ile konvansiyonel bankaları en çok yakınlaştıran ürün ihtiyaç finansmanıdır. Katılım bankaları finansman işlemlerinde müşterinin aldığı hizmet veya malı gösteren bir belge talep ederken bazı ihtiyaç finansmanı ürünlerinde belge talebinde bulunmamaktadır. Bu tür finansman işlemlerini teverruk modelini kullanarak gerçekleştirmekte ve müşterilerini faizli sistemin içerisine girmek zorunda kalmaktan kurtarmaktadır. (<https://www.turkiyefinans.com.tr/Documents/dert-cozen-icazet-belgesi.pdf>)

Katılım bankaları bireysel müşterilerin gayrimenkul ve araç dışındaki sağlık, seyahat, hac ve umre, teknolojik ürünler ve tadilat hizmetleri gibi çeşitli ihtiyaçları için de finansman imkânı sunmaktadır. (<https://www.albaraka.com.tr/ihtiyac-finansmani.aspx>) Bu türdeki ihtiyaçlar için şubelerden kullanılacak murabaha temelli kredilerin yanı sıra aynı sistemle çalışan kartlı ürünleri de bireysel müşterilerin kullanımına sunulmaktadır. Çeşitli adlarla anılan bu kartlı finansman ürünleri için başvuru aşamasında kâr, vade ve finansman limiti belirlenir ve tanımlanan limit, kartın son geçerlilik tarihine kadar müşteri kullanımına sunulur. (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/finansor/Sayfalar/finansor.aspx>)

1.1.4.3. Diğer Bankacılık Uygulamaları

1.1.4.3.1. Katılım Emeklilik Sistemi

Bireysel emeklilik sistemi, çalışanların kazançlarının bir miktarının gelecekteki refah düzeylerine katkıda bulunması adına bugünden tasarruf edilmesi ve yatırıma yönlendirilmesi esasına dayanan sistemdir. Bu sistemde çalışanlar tarafından ödenen katılım paylarının çeşitli yatırım araçlarında değerlendirilmesi neticesinde değer üretilmesi hedeflenmektedir. Sistemde ödenecek katkı payı miktarı, bu birikimlerin değerlendirileceği finansal ürünlerin tercihi emeklilik sisteminin katılımcılarına aittir. (Aktepe,2017,S:280)

Katılım emeklilik sistemi ise bireysel emeklilik sisteminin faizsizlik prensibi çerçevesindeki uygulamasıdır. Bu uygulamada katılımcıların ödedikleri primlerin toplamından oluşan birikimler katılım bankalarındaki katılım hesapları, katılım endeksine uygun hisse senetleri, altın ve diğer kıymetli madenler, faizsiz menkul yatırım fonları ve sukuk gibi faizsiz enstrümanlardan oluşan emeklilik fonlarında değerlendirilmektedir. Bireysel emeklilik sistemi devlet tarafından da teşvik edilmekte olup katılımcıların ödedikleri primlere ilave olarak 2013 yılından itibaren katılımcıların ödediği primlere ilave olarak devlet tarafından %25 oranında prim katkısı yapılmaktadır. (Katılım Emeklilik, 2018)

BÖLÜM 2: DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

2.1. Dünya’da Katılım Bankacılığı

2.1.1. Tarihsel Gelişimi

Faizsiz bankacılık sistemi insanlık tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olmakla birlikte, resmi kayıtlara göre uygulamaların tarihi M.Ö. 2123-2081 yıllarına, Babil hükümdarı Hammurabi'ye kadar uzanmaktadır. Meşhur Hammurabi Kanunları'nın 100 - 107. Bölümlerinde borçlanma işlemlerinin nasıl düzenleneceğini gösterilmişken, bilhassa faizsiz yatırım kavramının tarihteki ilk uygulaması olarak ortaya çıkmıştır. İslamiyet'in doğuşu ve yeryüzüne yayılmasıyla beraber borç, ortaklık ve kiralama gibi günümüz faizsiz bankacılığının ana uygulamaları da gelişmiş ve farklı coğrafyalarda uygulanma imkanı bulmuştur. (VK, 2019)

“İslam’ın doğuşundan sonra İslam toplumunda da finansman ihtiyaçları ortaya çıkmış ve İslam’dan öncede toplum içerisinde kullanılmakta olan faizsiz finansman ürünlerinden mudarebe ve müşareke yoluyla finansal transferler sağlanmıştır. Halife Hz. Ömer zamanında kurulan Beyt’ül Mal’dan ihtiyaç sahiplerine çeşitli finansman işlemleri yapılmıştır. Beyt’ül Mal’ın devletin mal ve gelirlerinin muhafaza edilerek, ihtiyaç sahiplerine ve ihtiyaç olan yerlere dağıtma fonksiyonu ile bir kamu bankası işlevi gördüğü söylenebilir. Beyt’ül Mal’ın sınırlı da olsa çiftçi ve tüccarlara da mudarebe yöntemiyle kredi veren bir banka görevi üstlendiği söylenebilir.” (Görmüş,2018,S:69-71)

“On üçüncü yüzyıldan sonra İslam imparatorluğunun çöküşü ve Avrupalı güçlerin yükselişi İslami finansın gelişimini çok uzun bir süre için frenledi. Müslüman alimler ve araştırmacılar yirminci yüzyılda sömürgecilik sonrası döneme kadar bu konulara ciddi manada dönüş yapamadılar. Bu durum modern İslami finans sektörünün 1970’lerde ortaya çıkması için zemin hazırladı. Ancak bu ortaya çıkıştan önce de bazı faizsiz bankacılık girişimleri olmuştu. 1963 yılında Malezya hükümeti Hac yolculuğuna çıkacak hacı adaylarının birikim yapmalarına yardımcı olmak adına bugün bile varlığını sürdüren ve “Tabung Haji” olarak da bilinen Hac Fon Yönetimi’ni kurdu.” (Alrifai,2017,S:153)

1960'lı yılları katılım bankacılığı adına doğumdan önceki dönem olarak tanımlamak mümkün olabilir. Çünkü bu dönem, katılım bankacılığının Ortadoğu coğrafyasından başka alanlarda görülmediği ve hizmete sunduğu ürün çeşitliliğinin basit bireysel bankacılık işlemleri adına bile yeterli olamadığı bir dönem olmuştur. Dolayısıyla bu dönem katılım bankacılığı için bir hazırlık dönemidir. (Özsoy,2012,S:65)

İslami bankacılık denemelerinden bazıları 1940'lı yılların ortalarında Malezya'da, 1950'lerin sonlarına doğru Pakistan'da, 1969'da Cemaati İslami aracılığıyla Hindistan'da, 1963-67 yılları arasında Mısır'da Mit Ghamr Tasarruf Bankası adıyla ve yine Mısır'da 1971 yılında Nasser Sosyal Bankası adıyla gerçekleştirilmiştir. Arap dünyasının modern anlamdaki ilk İslami bankacılık deneyimi olan Mit Ghamr bankası, Almanya'daki çiftçilerin kooperatif bankacılığı ile İslami finansman çerçevesinin bir kombini olarak, dini düşünce alt yapısıyla hareket eden ve konvansiyonel bankalarla çalışmak istemeyenler için kurulmuştur. (Lewis&Algaoud,2001,S:5)

En-NECCAR tarafından kurulan banka, mahalli tasarruf bankası olarak kurulmuştur. Bu girişimin hareket noktası çiftçilerin tasarruf ve harcama anlayışlarının yanlış olduğu kanaatidir. Çiftçilerin alışkanlık gereği tasarruf ettikleri ancak bu tasarruflarını iktisadi gelişime katkı sağlamayacak şekilde tutmalarının yanı sıra yine bu tasarruflarını düğün, cenaze gibi iktisadi katkısı olmayan faaliyetlerde harcadıkları gözlemlenmiştir. Finansman ihtiyaçları ortaya çıktığında ise faizli ve ağır şartlar altında borçlandıkları gözlemlenmiştir. Buradan hareketle tasarrufları toplayacak, finansman talebi olanların da tasarruflarını en az altı ay bu bankada bekletmiş olması şartıyla kuruluşlara, topluluklara ve mahalli idarenin teminatı ile fertlere finansman sağlayan bir model geliştirilmiştir.(ZERKA, NECCAR,2017,S:131)

Bankanın faaliyette olduğu 1963-1967 yılları arasında 9 tane şube açmıştır. Mudi sayısı 1963'te 17 bin iken 1967'de 251 bine ulaşmıştır. Banka bölge halkının tarımsal makine ve tohum ihtiyaçları, sulama, hayvancılık, ufak sanayi makinaları, ev tamiri gibi birçok alanda kredi vermekteydi. (Görmüş,2018,S:75)

1971 tarihinde Mısır'da devlet eliyle kurulmuş olan "Nasr Sosyal Bankası" faizsizlik prensipleri ile hareket etmek üzere kurulmuş olan ticarî bankaların ilk örneğidir. (SERPAM,2013,S:9)

1971 yılında kurulan ve faizsizlik prensibiyle çalışacak olan Nasır Sosyal Bankası sosyal sigortalar, sosyal krediler, üretim kredileri, yatırımlar, sosyal yardımlar, öğrenci kredileri, tasarruf mevduatı ve hazine alanlarında faaliyet göstermiştir. (ZERKÂ, NECCAR,2017,S:24-25)

“1970’li senelerde faizsiz finans faaliyetlerinde bulunan kuruluşların sayısı az olmakla birlikte bu dönemde ürün ve hizmet çeşitlerinde küçük de olsa bir gelişme yaşanmış ve mevcutlara ilaveten ticari bankacılık işlemleri de bankaların sundukları hizmetlere ilave edilmiştir. Bu dönem faizsiz finans adına tam manasıyla bir doğum süreci olarak adlandırılabilir. 1973 sensinde Cidde şehrinde bazı Müslüman ülkeler ve finans ile ilgili bakanlarca düzenlenen toplantıda Müslüman ülkelerin, ellerinde birikmiş olan sermayeyi kendilerinin belirleyeceği alanlarda değerlendirmeleri gerektiği fikri ortaya atılmış ve bununla ilgili bir niyet bildirisi yayımlanmıştır. Bu gelişmeyi takip eden 1975 tarihinde bu ülkelerce, Müslüman ülkelerin sosyal ve ekonomik olarak kalkınmalarına katkı sağlamak üzere İslami prensiplere uygun olarak hareket edecek bir bankanın kurulmasına yönelik karar alınmış ve böylece İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank) kurulmuştur.” (TKBB,2017,S:20-21)

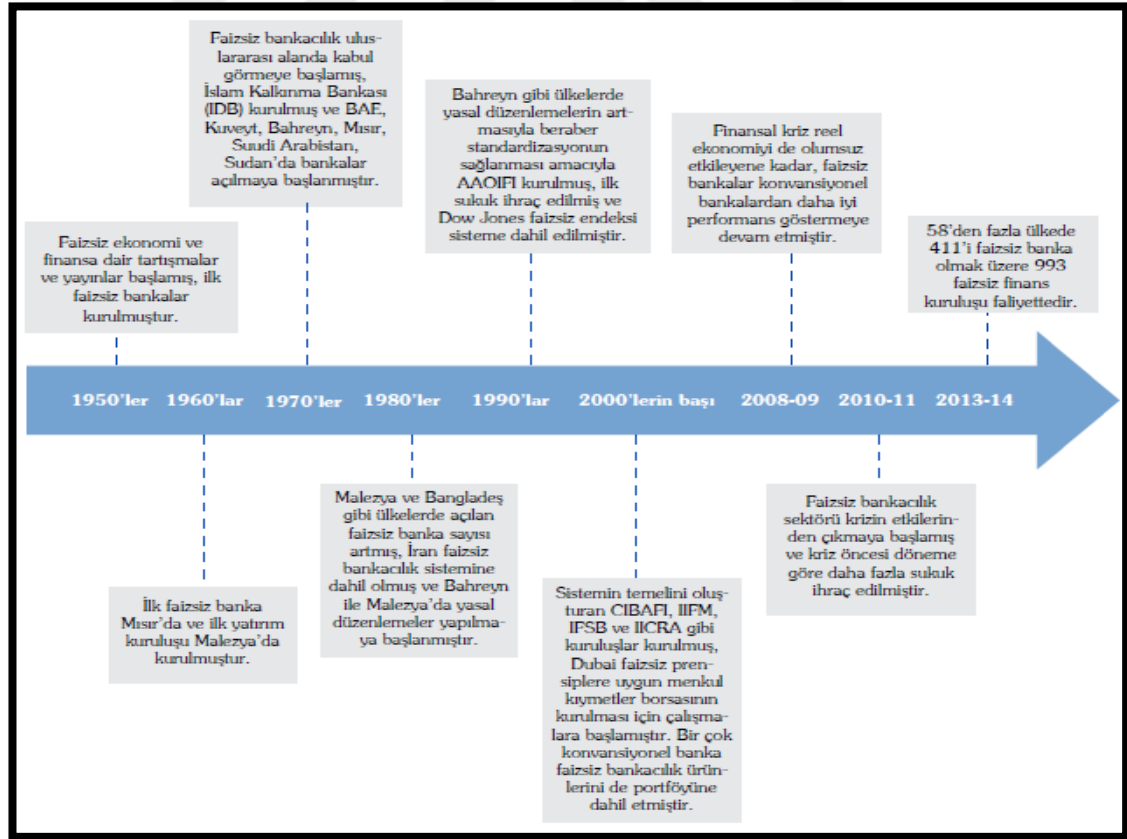
İslam Kalkınma Bankası’nın kurulması, dünyanın ilk özel İslami bankasının kuruluşu için de zemin hazırladı. 1975 yılında bölgenin önde gelen iş adamlarından oluşan bir grup Dubai İslam Bankası’nı kurdu. Takip eden iki üç yıl içerisinde de üç adet daha İslami banka kuruluşu gerçekleşti. Bunlar, Mısır’da kurulan Faisal İslam Bankası, Sudan Faisal İslam Bankası ve Kuveyt’te kurulan Kuveyt Finans Kurumu (KFH)’dur. (Alrifai,2017,S:154-155)

1980’ler ve 1990’lar katılım bankacılığı adına gelişim dönemi olmuştur. Bu tarihlerde katılım bankacılığı coğrafi sınırlar olarak Körfez ve Ortadoğu’yu aşarak Asya Pasifik’e kadar ilerlemiştir. Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinde ciddi bir artış yaşanmıştır. İslami sigortacılık kavramı doğmuş, proje finansmanı ve finansal kiralama işlemleri, sendikasyon ve İslami menkul kıymetleştirme faaliyetleri bu dönemde görülen gelişmelerdendir. Bu dönem, ticari katılım bankalarının yanı sıra İslami sigortacılık şirketlerinin ve İslami yatırım şirketlerinin de sisteme dâhil olduğu dönemdir. (Özsoy,2012,S:68)

1990 senesinde faizsiz finans kuruluşlarının oluşturduğu bir grup tarafından Cezayir’de İslami Finans Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) kurulmuş ve 1991 yılında Bahreyn’de tescil edilmiştir. Kuruluş, dünya üzerinde birbirinden bağımsız şekilde faaliyet gösteren İslami finansal kuruluşları belirlediği standartlarda bir araya getirerek katılım bankacılığının gelişimine çok büyük bir katkı sağlamıştır. (Özsoy,2012,S:68)

2000’li seneler katılım bankacılığının olgunlaşma dönemidir. Katılım bankacılığı sınırları ilk olarak bu dönem içerisinde Amerika ve Avrupa’ya kadar genişlemiştir. Varlık yönetimi şirketlerinin ve faizsiz yatırım bankalarının da sisteme katılmasıyla ürün çeşitliliği hiç olmadığı kadar geniş bir yelpazeye ulaşmıştır. Mevcut katılım bankaları büyürken bir yandan da yeni katılım bankaları kurulmasıyla İslami finans alanında düzenleyici ve denetleyici kurumlara ihtiyaç ortaya çıkmıştır. (Özsoy,2012,S:68)

Şekil 3 : Faizsiz Finansın Tarihi Süreçleri

Kaynak: Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025 – TKBB Mart 2015, İstanbul

2.1.2. Katılım Bankacılığı Alanında Uluslararası Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

Günümüzde İslami finans, uluslar arası finansal sistemin bir parçasıdır. İslami finans kurumları her ne kadar kendine özgü kurallar çerçevesi içerisinde hareket ediyorlarsa da diğer kurumlarla işlem yaparken finansal sistemde genel kabul görmüş bazı standartlara uymak zorundadırlar. Diğer yandan da kendi işleyişlerine ait standartları oluşturmak ve bunları kabul ettirecek güce sahip olmalıdırlar. Bu bağlamda İslami finans sadece tanım olarak standartlaşmaktan ziyade sözleşme türlerinden iş modellerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsayacak standartlara ihtiyaç duymaktadır. (Yanpar,2015,S:272)

İslami finans alanında uluslararası çapta faaliyetlerde bulunarak başta muhasebe, denetim, yönetim, tik ilkeler, işlemler olmak üzere çeşitli konularda standartlar oluşturmaya çalışan başlıca İslami finansal kurum ve kuruluşlar aşağıda sunulmuştur.

2.1.2.1. İslam Kalkınma Bankası- İDB

İslam ülkelerinin kamuya yönelik projelerinin finansman sorununu çözüme kavuşturmak ve İslami Bankacılığı yaymak amacıyla 1975 yılında Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde 22 ülkenin bir araya gelmesiyle kurulmuş olan İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank – IDB)'na üye ülke sayısı 2018 yılı itibariyle 57'ye ulaşmıştır. Kuruluş aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı'na üyedir. Sayıları 57'ye ulaşmış olan üye ülkelere İslami finansal yatırımların yanı sıra bilim, teknoloji ve inovasyon alanında, tarımsal kalkınma ve kentleşme projelerinde, alt yapı ve ulaşım konularında, enerji, sağlık ve diğer alanlarla yatırım desteği sunmaktadır. (<https://www.isdb.org/>)

2.1.2.2. İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü - IRTI

Bünyesinde birçok kuruluşu barındıran İslam Kalkınma Bankası'nın temel organizasyon birimi olan İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (Islamic Research and Training Institute – IRTI), İslami finans araştırmalarının, eğitim, bilgilendirme, danışmanlık, teknik yardım ve İslami finansal ürünler geliştirme hizmetlerinin sunumu alanında faaliyet göstermektedir.

IRTİ, İslami finans alanındaki temel ve uygulamalı araştırmalardan, diğer İslam Kalkınma Bankası Grubu üyeleri ve ortak kuruluşlarla işbirliği içinde pratik

uygulamasını kolaylaştırmaktan sorumludur. IRTI, üye ülkelerdeki sosyo-ekonomik gelişmeyi destekleyen dinamik ve kapsamlı bir İslami Finansal Hizmetler Endüstrisinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasından sorumludur.(<http://www.irti.org/English/AboutIRTI/Pages/default.aspx>)

2.1.2.3. İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu - AAOIFI

26 Şubat 1990 tarihinde bazı faizsiz finans kurumları tarafından Cezayir’de kurulmuş olan İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions – AAOIFI) 27 Mart 1991 senesinde kâr amacı gütmeyen bağımsız bir kurum olarak Bahreyn’de tescil edilmiştir. (<http://aaofii.com/our-history/?lang=en>)

Kuruluşun amaçları; “faizsiz finans kurumları için muhasebe ve denetim anlayışını geliştirmek ve bu anlayışı eğitimler, sempozyumlar, süreli yayınlar gibi enstrümanlarla desteklemek, faizsiz finans standartları hazırlamak ve yayınlamak, faizsiz finans kuruluşlarına ait finansal tabloları kullananlar için verilere ve bilgilere duyulan güveni arttırmak ve faizsiz finans kuruluşları ile olan çalışmaların artırılmasını teşvik etmek amacıyla çalışmalar yapmak” olarak sayılabilir. (AAOIFI,2018,S:25)

2.1.2.4. İslami Bankalar ve Finansal Kuruluşlar Genel Konseyi – CIBAFI

2001 yılında Bahreyn’de kurulmuş olan İslami Bankalar ve Finansal Kuruluşlar Genel Konseyi (General Council for Islamic Banks and Financial Institutions – CIBAFI) kar amacı gütmeyen bir organizasyon olarak İslami finansal kuruluşlar için küresel çapta bir çatı kuruluş olarak faaliyet göstermektedir.

CIBAFI, İslam İşbirliği Teşkilatı üyesidir ve dünyadaki İslami finansal hizmetleri endüstrisini temsil etmekte, rolünü savunmakta ve desteklemektedir, üyeleri arasında ve benzer çıkar ve amaçlara sahip diğer kurumlarla işbirliğini pekiştirmektedir.

120’ye yakın üyesiyle 30’dan fazla yetki alanında piyasa oyuncularını, uluslar arası organizasyonları ve profesyonel şirketleri ve endüstri birliklerini temsil eden CIBAFI, uluslararası İslami finans mimarisinde önemli bir parça olarak kabul edilmektedir.(<http://cibafi.org/Pages.aspx?id=pvRm8sofDxI=>)

2.1.2.5. Uluslararası İslami Finansal Piyasa – IIFM

Uluslararası İslami Finansal Piyasa (International Islamic Financial Market – IIFM) 2002 yılında, İslam Kalkınma Bankası, Brunei Sultanlığı Maliye Bakanlığı, Bank Endonezya ve Sudan Merkez Bankası gibi kuruluşların da ortak çabaları ile Bahreyn Kraliyet Kararnamesi kapsamında tarafsız ve kar amacı gütmeyen bir altyapı geliştirme kurumu olarak Bahreyn’de kurulmuştur.

IIFM, sağlam, şeffaf ve verimli bir İslami finans piyasası oluşturma misyonuyla, şariat uyumlu standart finansal sözleşmelerin oluşturulması ve geliştirilmesi yoluyla küresel düzeyde yeknesaklık oluşturmayı ve İslam hukuk kuralları ile piyasa uygulamalarının en ideal uyum seviyesinde uygulanmasını destekleyici çalışmalar yapmaktadır.(http://www.iifm.net/about_iifm/corporate-profile)

2.1.2.6. İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu - IIRA

Bahreyn merkezli İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu (Islamic International Rating Agency – IIRA), İslam Kalkınma Bankası tarafından İslami finansı destekleyici bir alt yapı kuruluşu olarak kurulmuş ve 2005 yılı Temmuz ayında faaliyetlerine başlamıştır.

Kuruluşun odak noktası, başta İslam Ülkeleri Örgütü (İKÖ) bölgesinde olmak üzere yerel sermaye piyasalarının geliştirilmesi ve dünya genelinde etik finansmana yönelik derecelendirme notları ile itici güç sağlamaktır. (<http://iirating.com/corprofile.aspx>)

IIRA, ülke değerlendirmeleri, ihraççı derecelendirmeleri, sukuk derecelendirmeleri, tekafül finansal güç ve güven endeksleri, katılım bankaları kredi ve güven endeksleri, toplu yatırım program derecelendirmeleri gibi faaliyetlerinin yanı sıra finansal veri portalı ve derecelendirme eğitim atölyeleri hizmetleri de sunmaktadır.(<http://iirating.com/presentation.aspx>)

2.1.2.7. İslami Finansal Hizmetler Kurulu – IFSB

2002 yılında Malezya’da kurulmuş olan İslami Finansal Hizmetler Kurulu (Islamic Financial Services Board – IFSB) 203 yılı Mart ayında faaliyetlerine başlamıştır.

Kurul, aşağıda sayılan amaçlar doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır;

- İslam hukuku ilkeleriyle uyumlu yeni ya da mevcut uluslararası standartları benimseyerek ve önererek sağduyulu ve şeffaf bir İslami finansal hizmetler endüstrisinin gelişmesini teşvik etmek.
- İslami finansal ürünler ve hizmetler sunan kuruluşların etkin bir şekilde denetlenmesi ve düzenlenmesi konularında rehberlik etmek, İslami finansal hizmetler endüstrisi için değerlendirme, gelir ve gider hesaplamalarında uluslararası standartları göz önünde bulundurarak riskleri belirleme, ölçme, yönetme ve açıklama kıstasları oluşturmak.
- Uluslararası para ve finansal sistemlerin ve üye ülkelerin istikrarı ve sağlamlığı için standartlar belirleyen ilgili kuruluşlarla bağlantı kurmak ve işbirliği yapmak.
- Etkili operasyonlar ve risk yönetimi için araçlar ve süreçler geliştirmeye yönelik girişimleri teşvik etmek ve koordine etmek.
- İslami finansal hizmetler endüstrisinin gelişmesinde üye ülkeler arasında işbirliğinin gelişimini teşvik etmek.
- İslami finansal hizmetler endüstrisi ve ilgili pazarların etkili düzenlenmesi ile ilgili alanlarda eğitim ve personel gelişimi kolaylaştırmak.
- İslami finansal hizmetler endüstrisi hakkında araştırmalar yapmak ve anketler yayınlamak.
- İslami bankalar, finans kurumları ve endüstri uzmanlarından oluşan bir veri tabanı oluşturmak.

IFSB'nin 2018 yılı Aralık ayı itibariyle, 78 düzenleyici ve denetleyici otorite, 8 uluslararası kuruluş ve 57 farklı ülkede faaliyet gösteren 94 adet piyasa oyuncusu (finans kurumu, profesyonel firma, endüstri birliği ve borsa) kuruluştan oluşan toplam 180 üyesi bulunmaktadır. (<https://www.ifsb.org/background.php>)

2.1.2.8. Uluslararası İslami Uzlaşma ve Tahkim Merkezi – IICRA

2005 yılında Birleşik Arap Emirliklerinde kuruluşuna karar verilen ve aslen 2007 yılında faaliyetlerine başlayan Uluslararası İslami Uzlaşma ve Tahkim Merkezi'nin (International Islamic Centre for Reconciliation and Arbitration– IICRA) kurucu meclisinde Müslüman ülkelerde faaliyette bulunan 70'ten fazla İslami finansal kuruluş yer almaktadır.

İslami kuruluşlar arasında finansal, ticari, bankacılık, yatırım, emlak gibi alanlarda meydana gelebilecek olan anlaşmazlıkların çözümünde İslam hukuk kuralları çerçevesinde uzlaşma ve tahkim makamı olarak hizmet veren kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. (http://www.iicra.com/iicra/en/page/details/page_id/)

2.1.2.9. Uluslararası İslami Likidite Yönetimi – IILM

Uluslararası İslami Likidite Yönetimi kuruluşu (International Islamic Liquidity Management – IILM) İslami finansal kuruluşların faaliyetlerinde likidite yönetimini kolaylaştırmak amacıyla İslam hukuk kurallarına uygun finansal araçlar oluşturmak ve yayınlamak üzere merkez bankaları, para otoriteleri ve çok taraflı kuruluşlar tarafından 2010 yılında Malezya’da kurulmuş olan uluslararası bir organizasyondur.

IILM’nin üyeleri Endonezya, Kuveyt, Lüksemburg, Malezya, Mauritius, Nijerya, Katar, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri ülkelerinin merkez bankalarından ve İslam Kalkınma Bankası üyesi olan Özel Sektörün Gelişimi için İslam Şirketi (ICD) isimli kuruluştan oluşmaktadır. (<http://www.iilm.com/about-us/>)

2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı

2.2.1. Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de katılım bankacılığı, yastık altındaki paraların ekonomiye kazandırılması, ekonomiye girmeyen kaynakların ekonomiye dâhil edilmesi, atıl fonların ve atıl tasarrufların bankacılık sektörüne kazandırılması gayesiyle ortaya çıkmıştır. Ancak geçen zaman içerisinde artık sendikasyon kredilerini yurt dışından getirebilen, bu ülkede kullanılabilen, modern bankacılığın her türlü ürünlerini müşterilerine sunabilen, müşteri odaklı hizmet anlayışına önem veren ve bugün olduğu gibi Ticaret ve Sanayi Odaları'yla işbirliği halinde, onlara yurt içinden ve yurt dışından kaynak bulan ve kaynak kullandırabilen ve geçmiş 20 yıllık tecrübeyle, KOBİ olarak adlandırılan küçük-orta ölçekli işletmelerin yanında yer alan ve kaynaklarının % 90'ını bu alanlarda kullandıran çok önemli bir finans sistemi haline gelmiştir.(Nacar,2008,S:11-12)

Türkiye’de katılım bankacılığı hakkında yapılan çalışmalar içerisinde bazı kaynaklarda 13 Ocak 1913 yılında “Hacı Adem Beyzade İbrahim Sîpahizade Hamid Ve Şürekâsı

Adapazarı İslâm Ticaret Bankası” adıyla Adapazarı’nda kurulmuş olan bankanın ilk İslami banka olduğu zikredilmektedir.

Ancak ilgili bankanın kurulduğu dönemin idare meclisi tutanaklarında kuruluş amacı “esnaf ve tüccarı yabancı sermayenin elinden kurtarmak ve az bir faizle Müslüman tüccara borç vermek ve milli ticaretin gelişimine katkı sağlamak” olarak belirtildiğinden (Kutluata,1970,S:76-77) bankanın aslen faizsiz bankacılık prensipleri ile faaliyet göstermek amacıyla değil, o dönemde faaliyette olan yabancı bankalardan ayırt edilmesi ve yerli bir kuruluş olduğunun vurgulanması amacıyla isminde İslam ibaresinin bulunduğu, dolayısıyla katılım bankacılığının kilometre taşları arasında sayılamayacağı görüşündeyiz.

Nitekim 1928 yılında, yine dönemin idare meclisi tutanaklarında “bankanın adındaki İslam ifadesinin, “bankayı yabancı bankalardan ayırt etmek amaçlı kullanıldığı ancak artık böyle bir rakibin bulunmaması dolayısıyla ibarenin kullanılmasının gereksiz olduğu” açıklamasıyla (Kutluata,1970,S:83) bankanın isminden İslam ifadesinin çıkarılmış olması da bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

Dolayısıyla Türkiye'nin katılım bankacılığı serüveninin, 27 Kasım 1975 yılında 39. Hükümet (1.Milli Cephe Hükümeti) tarafından 13. Sayılı KHK ile kurulmuş olan ve ilk faizsiz kamu bankası olan Devlet Sanayi İşçi ve Yatırım Bankası (DESİYAB) ile başladığı söylenebilir. Bankanın kuruluş amacı, yurt dışında yerleşik bulunan ve faiz hassasiyeti olan vatandaşlarımızın döviz tasarruflarını ülkeye çekerek kâr-zarar ortaklığı esasına göre reel ekonomiye yönlendirmek olarak ifade edilmiştir. 1970'lerde aşırı yükselen petrol fiyatlarından dolayı döviz darboğazının ortaya çıkmış olması ve ülkenin temel ihtiyaç mallarını ithal edemez ve dış borçlarını ödeyemez duruma gelmiş olması dolayısıyla yurtdışında yaşayan muhafazakâr vatandaşların döviz birikimlerinin ekonomiye kazandırılması önem kazanmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu yapıya rağmen 1.Milli Cephe hükümetinde Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcılığı görevini yürüten Prof. Dr. Necmettin ERBAKAN'ın çabaları neticesinde DESİYAB kurulmuştur. Ancak Milli Cephe hükümetinin Kasım 1978 yılında sona ermesiyle DESİYAB faizli bankaya dönüştürülmüş ve 1988 yılında ismi değiştirilerek Türkiye Kalkınma Bankası adını almıştır.” (Görmüş,2018,S:94)

1980’li yılların ortalarında büyüme potansiyeli hayli yüksek olan Türkiye, yeni sermaye girişlerine ihtiyaç duyarken, yabancı sermayenin çok bol olmadığı o dönemde petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle Orta Doğu’da sermaye birikmeye başlamıştı. Ancak bu sermaye, getirisinin yüksek ve güvenli olması nedeniyle Türkiye dışındaki ülkelere, İslami bankacılık sektörüne yöneliyordu. (Erdoğan,2017,S:34)

İslam’da faiz yasak olması dolayısıyla paralarını bankalara yatırmayan dindar kesimin de birikimlerini üretime kazandırmak düşüncesinden hareketle Türkiye’de İslami Finansal kuruluşlara ait ilk yasal düzenleme, 1980 askeri darbesi sonrası demokratik seçimle göreve gelen hükümet tarafından 16 Aralık 1983 tarihinde kabul edilmiştir. (Adak,2015,S:215)

Uluslararası alanda bu tür bankalar “İslami Banka” olarak adlandırılırken Türkiye’de 16 Aralık 1983 tarihli kanun hükmünde kararname ile resmen “Özel Finans Kurumu (ÖFK)” olarak isimlendirildi. Özel finans kurumlarının kuruluşu adına hukuki zemin oluşturulmuş olmakla birlikte bu kuruluşların gerçek anlamda faaliyete geçebilmesi adına yapılan bir dizi düzenleme neticesinde özel finans kurumlarının hukuki statüsü 25 Şubat 1985 tarihinde tamamlanmıştır. Hukuki statülerinin tamamlanmasını takiben Albaraka Türk ve Faisal Finans kurumları Türkiye’deki kurulan ilk özel finans kurumları olarak 1985 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Sonrasında sırasıyla 1989 yılında Kuveyt Türk Finans Kurumu, 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu, 1995 yılında İhlâs Finans Kurumu ve 1996 yılında da Asya Finans Kurumu faaliyete geçmiştir. (TKBB,2017,S:30-31)

Kuruluş ve faaliyetleri, 19 Aralık 1999 tarihine kadar 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunan özel finans kurumları esasen konvansiyonel bankalarla aynı hizmetleri sunuyor olmalarına rağmen kanuni olarak bankalardan ayrı tutulmaktaydılar. Bu durum, yurtiçinde ve yurtdışında gerçekleştirilen işlemlerinde sorunlara yol açmaktaydı. Özel finans kurumlarının bu sorunlarına çözüm olması adına 1999 senesinde çıkarılmış olan 4491 sayılı kanunla bu kurumlar da 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına dahil edilmiş ve resmen banka statüsü kazandırılmıştır. (Tunç,2010,S:185)

Ülkemizde faaliyete geçen ilk özel finans kurumlarından biri olan Faisal Finans Özel Finans Kurumu, 2001 yılında değişen ortaklık yapısı sonrası ismini de değiştirerek

faaliyetlerine Family Finans adına altında devam etti. Aynı yıl içerisinde, özel finans kurumları adına oldukça kritik başka bir gelişme yaşandı ve İhlâs Finans Kurumu'nun faaliyetleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından durduruldu ve bankacılık ruhsatı iptal edildi. Bu gelişme neticesinde kamuoyu nezdinde bu kurumların itibarı sarsıldı ve oluşan bu olumsuz algıyı tersine çevirebilmek için katılım bankaları uzun yıllar büyük uğraşlar verdi. (Tunç,2010,S:185)

Kanuni olarak bankalarla aynı statüde olmalarına rağmen isimlerinde banka ifadesinin bulunmuyor olması özel finans kurumları adına bazı sorunlara mahal verebiliyordu. 2005 yılında çıkarılan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile bu sorunların çözümü adına büyük bir adım atılmış ve bu kurumların adı katılım bankası olarak güncellenmiştir. İsimleri değişse de çalışma esasları ve uygulamalarında bir değişiklik olmamış ve aynı şekilde yola devam edilmiştir. (Tunç,2010,S:185)

Bugün katılım bankalarının da tabi olduğu Bankacılık Kanunu'na göre "Katılım Bankaları, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder." şeklinde tanımlanmaktadır. (19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde:2)

2005 yılında yaşanan bir diğer gelişme ise Anadolu Finans Kurumu ve Family Finans Kurumu'nun birleşmeye gitmesi ve bu birleşme sonrası isim değişikliği ile Türkiye Finans Katılım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmesi olmuştur. Birleşmenin üzerinden çok zaman geçmeden 2008 yılında bu sefer ortaklık yapısında köklü bir değişikliğe giden Türkiye Finans çoğunluk hisseleri Suudi Arabistan menşeli The National Commercial Bank (NCB) yönetimine geçmiştir. Kanunun çıkmasıyla değişimlerin hız kazandığı katılım bankacılığı alanında bir diğer gelişme de katılım bankalarının koordinasyon ve işbirliğini geliştirmek amacıyla faaliyet gösteren Özel Finans Kurumları Birliği'nin 2006 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) unvanını almasıdır. (Özsoy,2012,S:84)

Katılım bankacılığının gelişimine katkı sağlamak ve katılım bankalarının bankacılık sektöründen aldığı payı arttırmak amacıyla özel sektör katılım bankalarına ilave olarak kamu katılım bankaları kurulmuştur.

15.10.2014 yılında 675.000.000 TL ödenmiş sermaye ile kurulan ve 14.05.2015 yılında faaliyetlerine başlayan Ziraat Katılım Bankası ilk kamu katılım bankası olma özelliğini taşımaktadır. Katılım bankacılığı faaliyetlerinde güçlü bir oyuncu olabilmesi adına 2018 yılında sermayesini 1.750.000.000 TL'ye yükseltmiştir. (<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx>)

Katılım bankacılığının en genç üyesi olan Vakıf Katılım Bankası, 25.06.2015 tarihinde kurulmuş ve 17.02.2016 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'na ait olup, ödenmiş sermayesi 1.020.000.000 TL'dir. (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>)

Tablo 1 : TKBB Verilerine Göre 30.09.2018 İtibariyle Katılım Bankaları

		ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	VAKIF KATILIM BANKASI A.Ş.	ZİRAAT KATILIM BANKASI A.Ş.
		CARİ DÖNEM	CARİ DÖNEM	CARİ DÖNEM	CARİ DÖNEM	CARİ DÖNEM
1	KURULUŞ YILI	1984	1989	1991	2015	2015
2	TOPLAM AKTİFLER	44.711.876	76.854.901	50.529.611	18.591.136	21.728.699
3	TOPLAM KREDİLER	29.797.241	51.376.195	32.916.794	13.884.438	17.967.553
4	TOPLAM TOPLANAN FONLAR	29.329.565	55.315.681	29.198.079	12.801.871	3.544.795
5	TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	3.499.748	5.192.239	4.116.617	1.413.229	1.640.386
6	ÖDENMİŞ SERMAYE	900.000	3.497.322	2.600.000	1.020.000	1.250.000
7	NET DÖNEM KÂRI / ZARARI	371.979	667.740	315.604	223.171	242.045
8	BİLANÇO DIŞI HESAPLAR	15.413.904	81.964.947	572.353.433	92.795.510	36.539.081
9	ŞUBE SAYISI (ADET)	227	409	301	80	76
10	PERSONEL SAYISI (ADET)	3.974	5.837	3.751	1.048	949

Kaynak: (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

Tablo 2: Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri (milyon TL)

FİNANSAL BAŞLIKLAR		KATILIM BANKALARI			BANKACILIK SEKTÖRÜ		
		Eylül 2018	Aralık 2018	Değişim(%)	Eylül 2018	Aralık 2018	Değişim(%)
TOPLANAN FONLAR **	TL	62.146	57.494	8,1	1.045.732	961.112	8,8
	YP	69.317	43.180	60,5	1.064.669	733.817	45,1
	YP - MADEN	8.651	4.636	86,6	40.084	24.220	65,5
	TOPLAM	140.114	105.310	33,0	2.150.485	1.719.149	25,1
KULLANDIRILAN FONLAR **		137.727	106.733	29,0	2.809.623	2.145.479	31,0
TAKİPTEKİ ALACAKLAR (BRÜT)		4.738	-	0,0	86.167	-	0,0
TOPLAM AKTİF		212.607	160.136	32,8	421.793	3.257.819	29,3
ÖZ VARLIK		15.918	13.645	16,7	408.943	359.091	13,9
NET KÂR **		1.890	1.165	62,2	42.175	37.180	13,4
PERSONEL SAYISI		15.557	15.029	3,5	208.629	208.280	0,2
ŞUBE SAYISI	YURTIÇİ	1.091	1.029	6,0	11.523	11.508	0,0
	YURTDIŞI	2	3	-33,3	71	77	-7,8
	TPOLAM	1.093	1.032	5,9	11.594	11.585	0,1

Kaynak: (<http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>)

2.2.2. Katılım Bankacılığı Alanındaki Ulusal Otorite Kuruluşlar

Türkiye’de katılım bankaları, bankacılık sisteminin bir parçasıdır ve bankacılık kanununa tabiidir. Tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de bankacılık piyasaları üzerinde düzenleme ve denetleme konularında görevlendirilmiş yetkili kurumlar mevcuttur. Bu kurumlar, bankacılık sistemi içerisinde faaliyet gösteren kuruluşların faaliyetlerini, belirlenmiş olan çeşitli kıstaslara göre denetleyen ve yürürlükte olan kanunlar çerçevesinde uyulması gereken kuralları belirleyen otorite kuruluşlardır. Aynı zamanda bu kurumlar, bankacılık sektörünün faaliyetlerine dair belirli zaman aralıklarıyla raporlamalar yapar.

Katılım bankaları, hukuki bakımdan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na tabi olmakla birlikte bankacılık faaliyetleri bakımından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından denetlenmekte ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) çatısı altında organize olmuş durumdadırlar.

2.2.2.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), finansal piyasalardaki denetim ve gözetim sisteminin etkinliğinin artırılması ve bağımsız karar mekanizmalarına

kavuşturulması yönündeki politikalar uyarınca, 23.06.1999 yılında kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir otorite olarak kurulmuştur. (BDDK, 2019)

Kurum, Bankacılık Kanunu ve ilgili diğer düzenlemelerde ifade edilmiş olan görev ve yetkileri dahilinde düzenleme ve denetimi kapsamında olan kuruluşların faaliyetlerini güvenli ve sağlam şekilde yerine getirmesini, kredi sistemlerinin etkili şekilde çalışmasını sağlamak ve tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasını temin etmek ve bu yolla finansal piyasaların gelişimine ve finansal istikrara katkıda bulunmak amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır. (BDDK, 2019)

Ayrıca dilekçe, bilgi edinme merkezi, çağrı merkezi, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) ve Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) kanallarından kendisine iletilen görüş ve şikâyetler kapsamında finansal tüketicilerin korunması ve haklarının teminat altına alınması noktasında faaliyetlerde bulunmaktadır. (BDDK, 2019)

Kurum, finansal sektörün 3,4 trilyon TL aktif büyüklüğe sahip (BDDK 2017 Faaliyet Raporu) kısmının denetim ve gözetiminden sorumludur ve faaliyetleri esnasında ihtiyatlılık, bağımsızlık, güvenilirlik, katılımcılık, etkinlik, yetkinlik ve duyarlılık prensipleri ile hareket etmektedir. (BDDK, 2019)

BDDK, konsolide denetimde etkinliğin artırılması amacıyla yabancı ülkelerin denetim otoriteleri ile yakın işbirliği içinde faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda, politikaların ve düzenlemelerin tutarlılığını sağlamak amacıyla İngiltere, Hindistan, Çin, Rusya Federasyonu gibi ülkelerin de aralarında bulunduğu 35 yabancı ülkenin denetim otoriteleriyle ikili işbirliği anlaşmaları imzalamaktadır. (BDDK, 2019)

BDDK, Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) gibi çok uluslu kuruluşlarla da ileri seviyede ilişkiler içerisinde. (BDDK, 2019)

Ülkemizin Avrupa Birliği üyelik adaylığı dolayısıyla ülkemizde yapılan ulusal düzenlemelerin Avrupa Birliği mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi ve düzenlemelerin hayata geçirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmekte ve bu kapsamda BDDK, Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen görüşmelere katılım sağlayarak mevcuttaki düzenlemelerin AB ile uyumlu hale getirilmesi yönünde çalışmalarda bulunmaktadır. (BDDK, 2019)

2.2.2.2. Türkiye Katılım Bankaları Birliği

“Türkiye Katılım Bankaları Birliği, faaliyete başladığı dönemde koordinasyon ve işbirliğinden sorumlu olduğu kuruluşların özel finans kurumları olması dolayısıyla 4389 sayılı Bankalar Kanunu ve 04.10.2001 tarih ve 2001/3138 sayılı düzenleme ile “Özel Finans Kurumları Birliği” adıyla kurulmuştur. (TKBB, 2018)

“Sonrasında 01.11.2005 tarihli 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve 28.02.2006 tarih ve 2006/10018 Sayılı düzenleme neticesinde bugünkü adıyla Türkiye Katılım Bankaları Birliği ünvanını almıştır.” (TKBB, 2018)

Birliğin yönetim merkezi İstanbul’dadır ve Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankaları birliğin üyesidir. Bankacılık kanunun ilgili hükümlerince kurulmuş olan birlik, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. (TKBB, 2018)

Birliğin kuruluş amacı, serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri kapsamında bankacılık düzenlemeleri ve kuralları çerçevesinde katılım bankalarının haklarını ve çıkarlarını savunmak, bankacılık sisteminin gelişmesi, sağlıklı bir şekilde çalışması ve rekabet gücünün artması amacıyla faaliyetlerde bulunmak, rekabetçi bir ortamın oluşturulması ve haksız rekabetin önlenmesi adına gereken kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir. (TKBB, 2018)

Türkiye’de faaliyet gösteren bütün katılım bankaları kanun hükümlerine göre faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde birliğe üye olmak, bu statü hükümlerine uymak ve birliğin yetkili organlarının aldığı kararları uygulamak zorundadır. (5411 sayılı Bankacılık Kanunu Md.79)

Türkiye Katılım Bankaları Birliğince 2015 yılında yayınlanan strateji belgesinde bildirilen “2025 yılında katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki payını %15’e çıkartılması” vizyonu katılım bankacılığı adına alınmış en önemli kararlardan ve belirlenmiş en önemli hedeflerden biridir.

Birlik bu hedefe ulaşmak adına katılım bankaları ile gerçekteşirdiği faaliyetlerin yanı sıra akademik alanda da üniversitelerle işbirliği yapmaktadır. Katılım bankacılığı ve İşlami finans alanında öğrenim gören yüksek lisans ve doktora öğrencilerini bursları ile desteklemekte ve ayrıca ödüllü makale yarışmaları ile İşlami finans alanındaki çalışmaları cesaretlendirmektedir. Katılım bankacılığı, finans, risk yönetimi ve diğer

finansal alanlarda konunun uzmanı kişiler tarafından katılım bankası çalışanları ve sektöre ilgi duyan lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine yönelik eğitimler düzenlemektedir.

İslami finans alanında uluslararası alandaki en önemli otoritelerden biri olan İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) tarafından 2015 yılı Aralık ayına kadar kabul edilmiş olan Faizsiz Finans Standartlarını kitaplaştırmış ve Türkçe çevirisiyle Türk Katılım Bankacılığı sektörüne önemli bir katkı sağlamıştır.

Birlik ayrıca katılım bankacılığı ve İslami finans alanında yapılan çalışmaların kitaplaştırılması konularında da çalışmacıları destekleyici görevler üstlenmektedir.

TKBB, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) ve İslami Bankalar ve Finansal Kuruluşlar Genel Konseyi (CIBAFI) üyesidir. Aynı zamanda katılım bankacılığının kalkınması adına İslam Kalkınma Bankası (IDB), İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI), Malezya İslami Bankalar Birliği (AIBIM) kuruluşlarıyla işbirliği adına imzalanmış olan karşılıklı anlaşmalar çerçevesinde faaliyetlerde bulunmaktadır. (TKBB, 2018)

TKBB bünyesinde kurulmuş olan önemli komitelerden biri de katılım bankacılığına ilişkin meslek ilke ve standartlarını belirlemek üzere kurulmuş olan Danışma Kuruludur. Kurul üyeleri katılım bankacılığında tecrübeli ve aynı zamanda İslami bilimler, iktisadi ve idari bilimler alanında yüksek tahsil sahibi kişilerden oluşmaktadır. Kurul, katılım bankalarının uyması gereken mesleki esasları ve standartları belirlemek, gerekli görülen durumlarda uygulamada birliktelik sağlamak adına genel nitelikli kararlar almak, katılım bankalarının uygulamalarının danışma kurulunca alınan genel nitelikli kararlara uygunluğunu değerlendirmek amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır. Kurula başvurulması halinde, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra diğer mesleki kuruluşlara da faizsiz finans faaliyetlerine ilişkin görüş bildirilmektedir. Ayrıca, yönetim kurulu tarafından belirlenen esaslar ve yönetim kurulu başkanının onayı çerçevesinde, katılım bankacılığı meslek ilke ve standartlarının tanıtımı veya eğitimi amaçlı programlar düzenlemek, yayınlar yapmak ve bu amaçla düzenlenen programlara iştirak etmek de danışma kurulunun görevleri arasındadır. (<https://tkbbdanismakurulu.org.tr>)

2.2.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

2018 yılı itibariyle ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankası sayısı 5’tir. Ancak 03.08.2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı 100 Günlük İcraat Programı ile kuruluşuna dair duyuru yapılmış olan Türkiye Emlak Katılım Bankası’nın da önümüzdeki dönemde faaliyete geçmesi neticesinde katılım bankacılığı Türk bankacılık sektöründe,3’ü özel sektör ve 3’ü de kamu sermayeli olmak üzere toplamda 6 katılım bankası ile temsil edilecektir.

2.2.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası

Albaraka Türk Katılım Bankası, Türkiye’de faizsiz bankacılık alanında öncü kurumlardan biri olarak 1984’te kurulmuş ve 1985’te aktif olarak faaliyetlerine başlamıştır. Ortadoğu’nun güçlü sermaye grupları arasında bulunann Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Türk ekonomisine çok uzun yıllardır hizmet vermekte olan yerli bir sanayi grubunun liderliğinde kurulmuş bir katılım bankası olarak, Türkiye’deki faaliyetlerini sürdürmektedir. Biri yurt dışında olmak üzere toplam 230 yurt içi şubede 4.029 personel ile hizmet vermektedir. (<https://www.albaraka.com.tr>)

Albaraka Türk Katılım Bankası aktif büyüklüğü 30.09.2018 tarihi itibariyle 44.711.876 Milyon TL ile toplam katılım bankacılığı içerisinde yaklaşık %21’lik paya sahiptir. (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

2.2.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk Katılım Bankası, 28 Şubat 1989 tarihinde “Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.” unvanıyla kurulmuş ve 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu olarak faaliyetlerine başlamıştır. (<https://www.kuveytturk.com.tr>)

1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu’na tabi olarak hizmet vermekte olan kuruluş, 2006 yılından bu yana Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. (Kuveyt Türk) adıyla faaliyet göstermektedir. (<https://www.kuveytturk.com.tr>)

Banka’nın hisselerinin %62,24’ü Kuveyt Finans Kurumu’na, %18,72’si Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne, %9’u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu’na, %9’u İslâm

Kalkınma Bankası'na, geriye kalan %1,04'lük kısmı ise diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir. (<https://www.kuveytturk.com.tr>)

30.09.2018 tarihi itibarıyla toplam aktif büyüklüğü 76.854.901 Milyon TL olan Kuveyt Türk, katılım bankacılığı alanında yaklaşık %36'lık bir paya sahiptir. Toplam 409 şube ve 5.837 personel ile katılım bankası müşterilerine hizmet vermektedir. (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

2.2.3.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

1991 senesinde özel finans kurumu olarak kurulmuş olan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı faaliyetlerini sürdürmüş olan Family Finans'ın birleşmesi neticesinde kurulan Türkiye Finans Katılım Bankası, 30 Aralık 2005 tarihi itibarıyla hizmet vermeye başlamıştır.

Türkiye Finans Katılım Bankası'nın %67.03 hissesi 2008 yılında Suudi Arabistan merkezli The National Commercial Bank (NCB) yönetimine geçmiştir. (<https://www.turkiyefinans.com.tr>)

Türkiye Finans, 30.09.2018 tarihi itibarıyla 50.529.611 Milyon TL aktif büyüklüğü ile katılım bankacılığı içerisinde yaklaşık %24'lük bir paya sahiptir ve 3.751 personel ve 301 şube ile katılım bankası müşterilerine hizmet vermektedir. (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

2.2.3.4. Vakıf Katılım Bankası

Vakıf Katılım Bankası, 2015 yılında kurulmuş olup 2017 yılsonu itibarıyla 13.210.145 Bin TL aktif büyüklüğe sahiptir ve 65 şubede 724 personel ile faaliyettedir. (VK, 2019)

Vakıf Katılım Bankası, 25.06.2015 tarihinde kurulmuş ve 17.02.2016 tarihi itibarıyla faaliyetlerine başlamıştır. (VK, 2019)

Sermayesinin bütünü Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yanı sıra Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'na aittir. (VK, 2019)

30.09.2019 tarihi itibarıyla 18.591.136 Milyon TL aktif büyüklüğü ile katılım bankacılığında yaklaşık %9 pay alan Vakıf Katılım, yurt çapında 80 şubesi ve 1.048 personeli ile faaliyet göstermektedir. (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

2.2.3.5. Ziraat Katılım Bankası

Kamu sermayesi ile kurulmuş olan ilk katılım bankası olma özelliğini taşıyan Ziraat Katılım Bankası, tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş sermayesi ile 10.10.2014 tarihinde kurulmuş ve 12.05.2015 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. (<https://www.ziraatkatilim.com.tr>)

30.09.2018 tarihli verilere göre 21.728.699 Milyon TL aktif büyüklüğü ile katılım bankacılığında yaklaşık %10 pay alan Ziraat Katılım Bankası, 76 şubesi ve 949 personeli ile hizmet vermektedir. (<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>)

2.2.3.6. Emlak Katılım Bankası

Türk katılım bankacılığı sektörünün en genç üyesi olan Türkiye Emlak Katılım Bankası'na, ilk olarak 03.08.2018 tarihinde ilan edilen Cumhurbaşkanlığı 100 Günlük İcraat Programı içerisinde yer verilmiştir. (https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/100_GUNLUK_ICRAAT_PROGRAMI.pdf S.9 Md.12)

Şirket unvanı Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. olan bankanın katılım bankacılığında markasının Emlak Bank olacağı duyurulmuştur. İlk genel kurulunu 03.09.2018 tarihinde gerçekleştiren kurumun yılsonuna kadar faaliyetlerine başlaması beklenmektedir.

Bilinen katılım bankacılığı faaliyetlerinin yanı sıra kamu düzeni ve yararına, banka prensipleri ve ilgili mevzuat çerçevesinde sosyal amaçlı yardımlarda bulunabilecek olan Emlak Bank'ın, ilgili mevzuat hükümleri kapsamında, Tarım Kredi Kooperatiflerine ve KOBİ'lere destek verebilecek, kentsel dönüşümü de destekleyecek faaliyetlerde bulunacağı ilan edilmiştir. (HT, 2019)

BÖLÜM 3: KATILIM BANKASI ÇALIŞANLARININ İSLAMİ FİNANS HASSASİYETİ (MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Bu kısımda katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyeti hakkında Türkiye’de ve Dünya’da yapılmış çalışmalar ile araştırmamız hakkındaki anket ve mülakat sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

3.1. Literatür Taraması

3.1.1. Yerli Literatür

Kızıltepe (2017); “Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Faiz Hassasiyeti (Sakarya Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde katılım bankacılığının temeli olan faiz yasağına, ülkedeki dini kurumların başında gelen Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin bakışını araştırmıştır. Sakarya ili sınırlarındaki 16 ilçede görev yapan 367 adet Diyanet İşleri Başkanlığı personeli ile yapılan anketler ile “Diyanet İşleri personelinin faiz hassasiyeti vardır” hipotezine ulaşmaya çalışılmıştır. Çalışma neticesinde, Diyanet personelinin katılım bankaları ile çalışma oranının oldukça düşük seviyede olduğu, Diyanet personelinin İslam ekonomisi, faiz ve katılım bankaları hakkında günlük hayattaki konuşma sıklığının çok düşük olduğu, Diyanet personelinin büyük bir çoğunluğunun (%71,7) katılım bankalarından maaş almayı istemedikleri bulgularına ulaşılmıştır.

Karapınar (2017) ; Stresin çalışan performansına etkisi ve Türkiye'deki bir katılım bankası örneği isimli yüksek lisans tezinde, stres ve performans arasındaki ilişkiden bahsetmiş ve bir anket çalışması yaparak Türkiye'de faaliyet gösteren bir katılım bankasının çalışanlarının demografik özelliklerine, örgüt içerisinde maruz kalabilecekleri stres kaynaklarına ve performans algılarına ilişkin sorular sormuştur. Bu sorular neticesinde kişilerin demografik özellikleri ile örgütsel stres faktörlerinden kurumsal yapı stres faktörü ve gösterdikleri performansa ilişkin değerlendirmeleri arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı tespit etmeye çalışmıştır.

Bulut (2015); “Personel Güçlendirme, Örgütsel Özdeşleşme Ve Çalışan Performansı Arasındaki İlişki: Katılım Bankalarında Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde kendi ifadesi ile iş görenin örgütü ile özdeşleşmesi ve performansının artmasında personel güçlendirmenin nasıl bir rol oynadığını incelemiştir. Türkiye’deki katılım bankalarında çalışan 273 personel ile anket yapılmak suretiyle elde edilen veriler değerlendirilmiş

olup çalışma neticesinde, personel güçlendirmenin alt boyutları olan anlam, yetkinlik, özerklik ve etkinin; örgütsel özdeşleşmeyi ve çalışan performansını olumlu olarak etkilediği; aralarındaki ilişkilerin pozitif ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Yine örgütsel özdeşleşmenin de, çalışan performansını olumlu olarak etkilediği görülmüştür.

Kaya (2015); İslami değerlerin çalışan memnuniyetine etkisi: bir katılım bankası uygulaması isimli yüksek lisans tezinde, çalışan memnuniyeti kavramını günümüze kadar üretilen teoriler ve tarihsel bakış yönüyle anlatmış ve İslami Değerlerin Çalışan Memnuniyetine Etkilerinin Katılım Bankası örneğine değinmeyi amaçlayan bir saha çalışması yapmıştır. Çalışma yaşamında İslami Değerlerin önemi ve İş Ahlakı ilişkilerine yer vermiş ve çalışan memnuniyetine İslami değerlerle bakış ile İslami değerlerle çalışan memnuniyeti arasındaki ilişki ele almıştır. 300 kişilik katılım bankası çalışanın katıldığı anketler neticesinde, saha çalışmasının uygulandığı Kurumda İslami değerlerden; Hikmet, Şecaat, İffet, Adalet ve Malikül Mülkiyet'in anlamsız, Hilafet ve İnancın anlamlı olduğu sonuçlarına ulaştığını ifade etmiştir.

Karaosman (2014); “Katılım Bankalarında Verilen Hizmet içi Eğitimin İş Tatmini Üzerine Etkileri, Katılım Bankalarında Çalışan Personel Üzerinde Bir Uygulama” isimli yüksek lisans tezinde, hizmet içi eğitim araçlarının ve iş tatmininin katılım bankalarında çalışan personeller için ne kadar önemli olup olmadığının saptanması ve bu araçların katılım bankalarında ne derece kullanıldığını ve iş tatmininin ne derecede olduğunu saptamaya çalışmıştır. Çalışma, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarında çalışan 229 personel ile anket yapılması yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup çalışma neticesinde “hizmet içi eğitimin, çalışanın iş tatmini dolayısıyla işletmenin verimliliğine ve performansına olumlu katkılar sağlayacağı, bu verimlilik ve performansın artması ile birlikte de işletmelerin kâr ve büyüme oranları artacağı” tespitinde bulunulmuştur.

Adil (2011);“Katılım Bankalarında Verilen Hizmet içi Personel Algısına Etkileri” isimli yüksek lisans tezinde, katılım bankalarının hizmet içi eğitim süreçlerini inceleyerek, personelin hizmet içi eğitim alma yoğunluklarının, bu eğitimlerin öncesinde ve sonrasında personelde meydana gelen davranış ve algı değişikliklerinin banka performansına olan etkisini irdelemiştir.

Ankara’da faaliyet gösteren katılım bankalarının şube çalışanlarına yöneltilen 20 soruluk bir anket ile toplanan verilerin analizi yöntemiyle çalışma yapılmıştır.

Yılmaz (2010); Batı Akdeniz bölgesinde katılım bankaları ile çalışan ve çalışmayan kişilerin katılım bankalarına yönelik algılarının ölçülmesine yönelik bir çalışma yapmış olup çalışmasında katılım bankası müşterisi olan katılımcıların büyük bir kısmının katılım bankalarını diğer bankalardan farklı buldukları, katılım bankası müşterisi olmayan katılımcıların önemli bir kısmının ise katılım bankalarını diğer bankalardan farklı bulmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Çalışmasında katılım bankalarının tercih edilme nedenleri içerisinde yer alan dini hassasiyetlerin birincil neden olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Eskici (2007); Türkiye’de katılım bankalarının müşteri profilini, müşteri memnuniyetini ve müşterilerinin tercih nedenlerini ortaya koymaya yönelik yaptığı çalışmasında faizsiz bankacılık hassasiyeti, güvenirlilik, çalışma kalitesi ve çalışma hızı, ürün çeşitliliği ve uygulanan masraf yada komisyon payı katılım bankalarını tercih sebepleri olarak sıralanmıştır.

Kara (2006); “Katılım Bankalarında Personel Eğitimi” isimli yüksek lisans tezinde, Türkiye’de faaliyet gösteren dört katılım bankasında çalışan personelin eğitim durumunu ve faaliyetlerini araştırmıştır. Araştırmada personelin demografik özellikleri ile eğitim durumu arasındaki ilişkiyi ortaya konarak, eğitim eksikliği hissedilen alanlar, uygulanan eğitim programları, eğitim verenler ve eğitim faaliyetlerinin sonuçları incelenmiştir. Çalışmada İstanbul ve Ankara’da faaliyet gösteren katılım bankalarının rastgele seçilmiş olan 30 adet şubesine giderek personeller ile anket yapılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

3.1.2. Yabancı Literatür

Ali, Hassan (2017); “Çalışanların İslami Bankacılığa Karşı Tutumları, Malezya’da Bir Keşif Çalışması” isimli çalışmada katılım bankası çalışanlarının İslami bankacılığa karşı tutum ve düşünceleri ile bu tutum ve düşüncelere etki eden faktörler konu edilmiştir. Sonuç olarak Malezya’daki katılım bankalarında çalışanlarının İslami bankacılığa karşı yanlış önyargıları bulunduğu ve bunun da katılım bankalarının bankacılık operasyonlarından ve dini altyapı ve şeri kurallara yönelik yetersiz eğitimlerden kaynaklandığı ortaya konmuştur.

Majeed, Zainab (2017); Çalışmada, Pakistan’daki İslami bankacılığın ne kadar İslami olduğu konu edilmiştir. Pakistan’da faaliyet gösteren katılım bankalarının 63 şubesinde

yapılan çalışmada kar/zarar paylaşımı ve karz-ı hasen sözleşmeleri dışında kalan operasyonlarda İslam hukuk prensiplerinin takip edildiği ortaya konmuştur. Ayrıca İslami bankaların operasyonlarında İslam hukuku prensiplerini gözetip gözetmediği konusunda müşterilerin de tam olarak ikna olmadıkları gözlemlenmiştir.

Ali, Hassan, Omer (2017); Çalışmada, “İslam hukuku eğitiminin Pakistan’daki katılım bankası çalışanları üzerindeki etkisi” konu edilmiştir. İslam hukuk eğitimi ihtiyacı ve öneminin yanı sıra çalışanların örgütsel bağlılıkları ve İslami bankacılığa karşı tutumları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Sonuç olarak, çalışanların İslam hukuku eğitimini bir ihtiyaç ve katılım bankacılığı operasyonları için bir alt yapı olduğu düşüncesini taşıdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca İslam hukuku eğitiminin, çalışanların motivasyonları ve örgütsel bağlılıkları üzerinde de olumlu yönde etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Buchari, Rafiki, Qassab (2015); Çalışmada, Bahreyn’de bulunan 5 katılım bankası çalışanları arasından 102 katılımcı ile “Bahreyn’deki katılım bankası ürünlerine karşı çalışanların farkındalık ve tutumları” araştırılmıştır. Çalışmanın sonucu olarak katılımcıların %56’lık kısmının katılım bankacılığı ürünlerine karşı farkındalıklarının yüksek ve tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gilani (2015); “İslami Bankacılığın Ahlaki Bakış Açısının İncelenmesi” başlıklı çalışmasıyla katılım bankalarının ve paydaşlarının, İslam’ın temel öğretileri olan “doğruluk, dürüstlük ve iyi huylu olma” gibi kavramların İslami bankacılığın işleyişleri üzerindeki etkileri ve paydaşları tarafından nasıl algılandığı konu edilmiştir. Ahlaki yönetimin, İslami bankacılık için bir işleyiş tarzı olduğu ampirik olarak gözlemlenmiştir.

Hanif (2012); “Önemli finans profesyonellerinin Pakistan’daki İslami finans teorisi ve uygulamaları hakkındaki algısı” isimli çalışmada katılımcılara eğitim, meslek ve İslami bankacılık ürünlerini kullanım durumlarını ortaya koymaya yönelik anket soruları yöneltilmiştir. Netice olarak İslami bankacılığın temel çerçevesinin finans profesyonelleri tarafından doğru algılandığı ancak İslami bankacılık uygulayıcılarının uygulamaları neticesinde algının yanlış yönde eğilim gösterdiği tespit edilmiştir.

Khan (2010); Çalışmasında “İslami bankacılık ne kadar İslami” sorunun cevabını aramıştır. Müslümanların faizden kaçınmak için konvansiyonel finansal sözleşmeleri farklılaştırmaya çalışsalar da bunun birçok durumda pek mümkün olmadığı,

konvansiyonel bankacılığın finansal sistem olarak katılım bankacılığına karşı büyük oranda tercih edilmesinin de kar/zarar paylaşımı sisteminin finansal gerçeklikler karşısında bir anlam ifade etmediği sonucuna varılmıştır. Çalışmada, katılım bankacılığı prensiplerinin yine katılım bankacılığının uygulayıcıları tarafından ihlal edildiği görüşü belirtilmiştir.

3.2. Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti (Marmara Bölgesi Örneği) Araştırma Bulguları ve Değerlendirmesi

Bu kısımda, çalışanlarla yapılmış olan anket sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Veri sunumu ve değerlendirme aşamasında katılım bankalarının imajına ve katılım bankacılığına zarar vermemek adına katılım bankalarının adı kullanılmamış ve katılım bankaları tarafımızca belirlenmiş değerlere göre sıralanarak A, B, C, D, E şeklinde ifade edilmiştir.

3.2.1. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örnek Kütlesi

Katılım bankası çalışanlarının İslami finans hassasiyetini ölçmek amacıyla gerçekleştirmiş olduğumuz anket çalışmamızın ana kütlesi, Türkiye genelinde görev yapan katılım bankası çalışanlarıdır. Ülke çapında faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının 1.093 şubesi, bölge müdürlükleri, diğer birimler ve genel müdürlükler dahil toplamda bünyesinde görev alan personel sayısı 15.559 kişidir. (TKBB, 30.09.2018)

Araştırmamızın örnek kitlesi olarak seçilmiş olan Marmara bölgesinde, yurt çapında faaliyet gösteren tüm katılım bankalarının şubesi bulunmaktadır. Araştırma bölgemizde faaliyet gösteren katılım bankaları, Albaraka Türk katılım bankası 117, Kuveyt Türk katılım bankası 219, Türkiye Finans katılım bankası 154, Vakıf katılım bankası 42 ve Ziraat katılım bankası 33 şube olmak üzere toplamda 565 şube ile faaliyet göstermektedir. (TKBB, 2018)

Ancak araştırma bölgesinde çalışan katılım bankası personeli sayısını belirten bir veri bulunmamaktadır.

Kaynakların kısıtlı olması nedeniyle ana kütlenin tamamına ulaşmak mümkün olmayacağından ana kütleyi temsil etmek üzere katılım bankası çalışanları içerisinde

olasılık hesabına dayanmayan örnekleme tekniklerinden “kolayda örnekleme” yöntemi ile örnek kitle oluşturulmuştur. Ana kütlelin tamamına ulaşmanın kısıtlı zaman ve yüksek maliyet nedeniyle mümkün olmadığı durumlarda deneklerin araştırmacı tarafından seçildiği bir yöntem olan kolayda örnekleme sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır.

3.2.2. Katılım Bankası Çalışanlarının Profili

Çalışmanın bu bölümünde Marmara bölgesi sınırları içinde 11 ilde görev yapan ve ankete katılan 376 katılım bankası çalışanlarının yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve mesleki deneyim süreleri hakkında bilgiler sunulmaktadır.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %33’ü 20-30 yaş arası, %36,2’si 31-40 yaş arası, %7,1’i 41 ve üzeri yaş gurubunda olup %23,4’lük kısım yaşı hakkında sorulan soruyu cevapsız bırakmıştır. Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Buna göre ankete katılan çalışanların %72,1’i erkek, %27,4’ü kadınlardan oluşmaktadır. Ankete katılan çalışanların %2,1’i lise, %2,1’i önlisans, %69,9 lisans, %24,3’ü yüksek lisans ve %1,3’ü doktora mezunudur. Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %37,3’ü 0-5 yıl arası, %28,8’i 6-10 yıl arası, %22,9’u 11-15 yıl arası ve %7,4’ü 16 yıl ve üzeri süreyle katılım bankacılığı tecrübesine sahiptir. Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %41’i şube operasyon biriminde görev yapmakta iken %57,2’si şube pazarlama biriminde görev yapmaktadır.

Tablo 3: Demografik Göstergeler

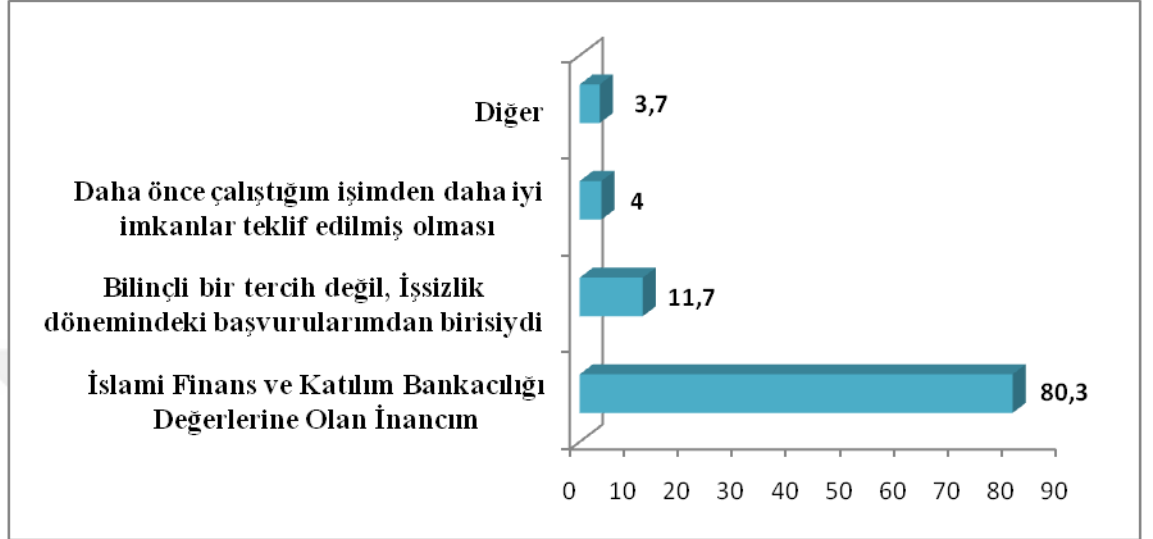
		Sayı	Yüzde
Yaş	20-30	124	33
	31-40	136	36,2
	41 ve üzeri	27	7,1
	Cevap yok	88	23,4
	Kayıp veri	1	0,3
	Toplam	376	100
Cinsiyet	Erkek	271	72,1
	Kadın	103	27,4
	Kayıp veri	2	0,5
	Toplam	376	100
Eğitim Durumu	Lise	8	2,1
	Önlisans	8	2,1
	Lisan	263	69,9
	Yüksek Lisans	91	24,3
	Doktora	5	1,3
	Kayıp veri	1	0,3
	Toplam	376	100
Mesleki Deneyim	0-5 Yıl	140	37,3
	6-10 Yıl	108	28,8
	11-15 Yıl	86	22,9
	16 yıl ve üzeri	28	7,4
	Kayıp veri	14	3,6
	Toplam	376	100
Görev Yaptığı Birim	Şube Operasyon	154	41
	Şube Pazarlama	215	57,2
	Kayıp veri	7	1,8
	Toplam	376	100

Yukarıdaki genel bilgilere bakıldığında Marmara bölgesinde görev yapan ve ankete katılan katılım bankası çalışanlarının eğitim durumunun oldukça iyi olduğu %95,5'inin lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun, araştırma sonucumuzun güvenilirliğine olumlu yönde etki edeceği düşünülmektedir.

3.2.3. Araştırmanın Bulguları

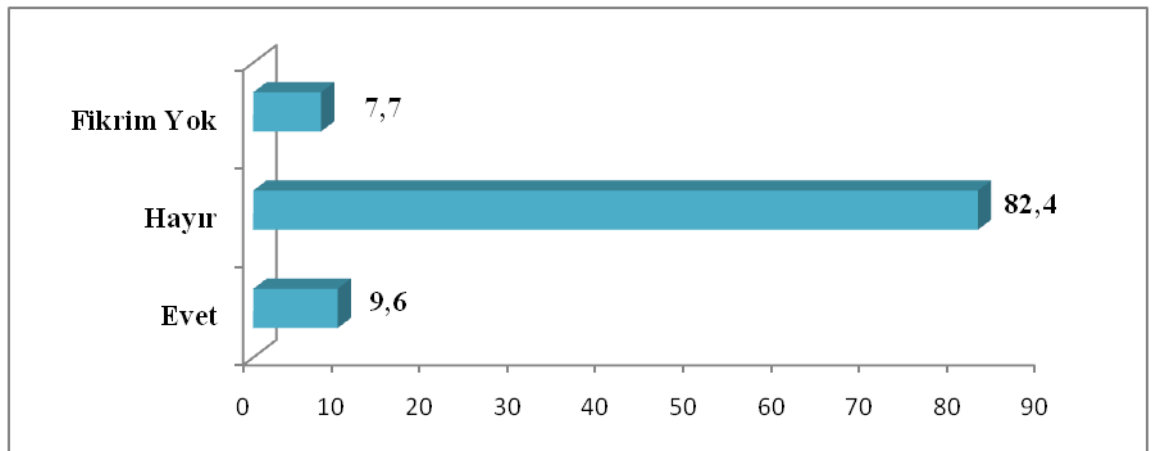
3.2.3.1. Çalışanların Katılım Bankasında Çalışma Tercihine İlişkin Bulgular

Grafik 1: Katılım Bankasında Çalışma Sebebi

Katılımcılara yöneltilmiş olan “katılım bankasında çalışma sebebiniz nedir” sorusuna %80,3 oranda çoğunlukla “İslami finans ve katılım bankacılığı değerlerine olan inancım” verildiği görülmektedir. Bunun dışında İslami finans ve katılım bankacılığı hassasiyeti gözetmeksizin katılım bankasında çalışmaya başlamış olanların oranı yaklaşık %20 olmakla birlikte katılım bankacılığı açısından personelin bilinçli bir tercih ile orada bulunduğunu söyleyebiliriz.

Grafik 2: Şimdiki İşinden Daha İyi İmkanlar Teklif Edilirse Konvansiyonel Bankada Çalışma Düşüncesi

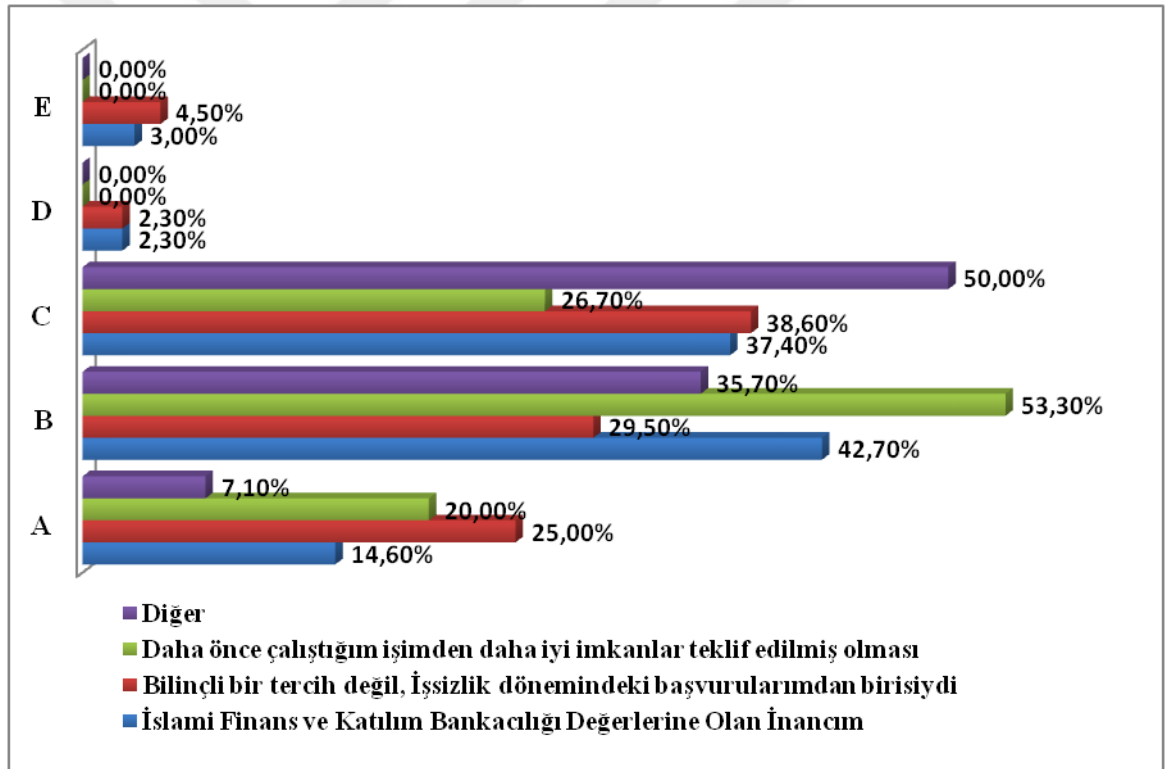

Katılımcılara, katılım bankasında çalışma tercihleri ile ilgili olarak yöneltilmiş bir diğer soru olan “şimdiki işinizde daha iyi imkânlar teklif edilse konvansiyonel bankada çalışmayı düşünür müsünüz” sorusuna, yine %82,4 oranda hayır cevabı alınmıştır.

Dolayısıyla katılımcıların bilinçli bir tercih ile katılım bankasında çalışmayı seçtiği ve bu seçimlerinden kolay kolay vazgeçmeyi düşünmedikleri söylenebilir.

Katılımcıların, katılım bankacılığı alanında çalışma tercihleri ve daha iyi imkânların teklif edilmesi durumunda konvansiyonel bankalarda çalışmayı düşünüp düşünmeyecekleri hakkında yöneltilmiş olan soruların, katılımcıların çalıştıkları bankalara göre çaprazlanarak oluşturulmuş grafikler de aşağıda sunulmuştur.

Grafik 3: Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Katılım Bankalarında Çalışma Sebepleri Arasındaki Çapraz İlişki

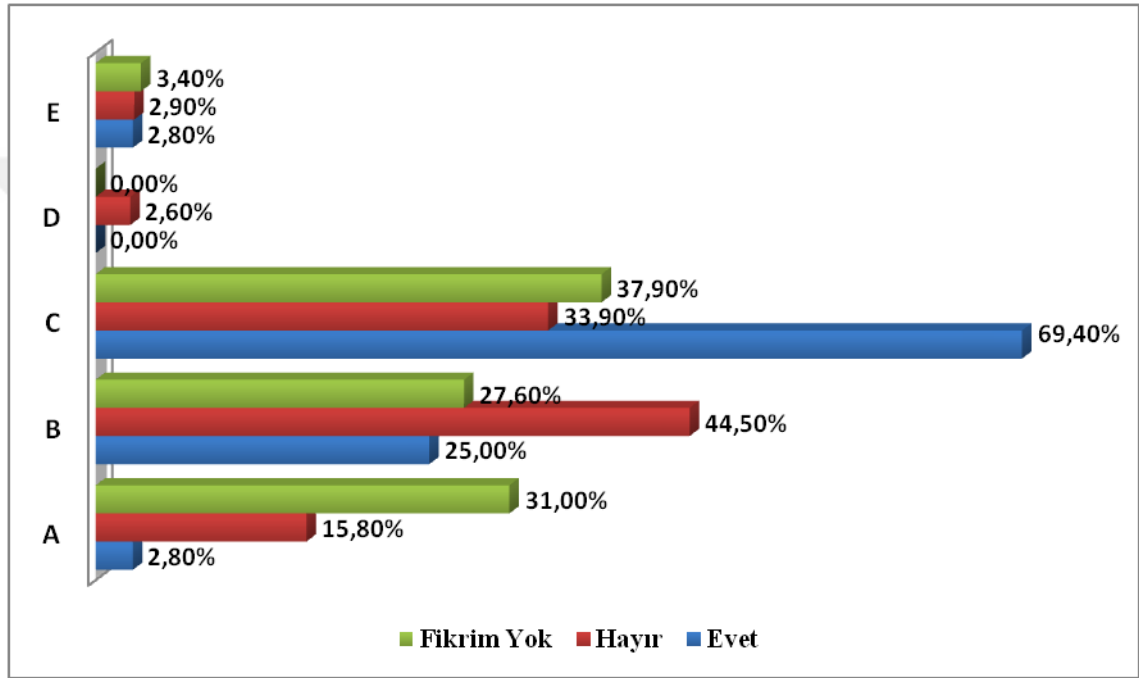

Katılım bankasında çalışma tercihlerinin katılım bankalarına göre değerlendirildiği yukarıdaki grafiğe göre İslami finans ve katılım bankacılığı değerlerine olan inancına istinaden katılım bankasında çalışmayı seçen çalışanlar en çok sırasıyla B, C ve A katılım bankasında çalışmaktadır. Yine daha önce çalıştığı işten daha iyi imkanlar teklif edilmiş olması sebebiyle katılım bankasında çalışmayı seçmiş olanlar da sırasıyla B, C ve A katılım bankalarıdır. Buradan hareketle çalışanlar açısından bilinçli olarak en çok

tercih edilen katılım bankası olan B aynı zamanda piyasadaki çalışanlara daha iyi imkanlar teklif ederek bünyesinde toplamış görünmektedir.

Diğer yandan katılım bankaları ile şimdikinden daha iyi imkanlar teklif edilmesi durumunda konvansiyonel bankada çalışmayı düşünüp düşünmeme konusundaki bulgular aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 4: Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Şimdikinden Daha İyi İmkanlar Teklif Edilmesi Durumunda Konvansiyonel Bankada Çalışma Düşüncesi Arasındaki Çapraz İlişki

Grafikte en göze çarpan ayrıntı, C katılım bankasında çalışanların kendilerine şimdikinden daha iyi imkanlar teklif edilmesi durumunda konvansiyonel bankaya geçme düşüncesindeki yüksek orandır. Bu yüksek oranın altındaki sebeplerin araştırılarak yetişmiş personeli kaybetmeme noktasında aksiyon alınması gerekebilir.

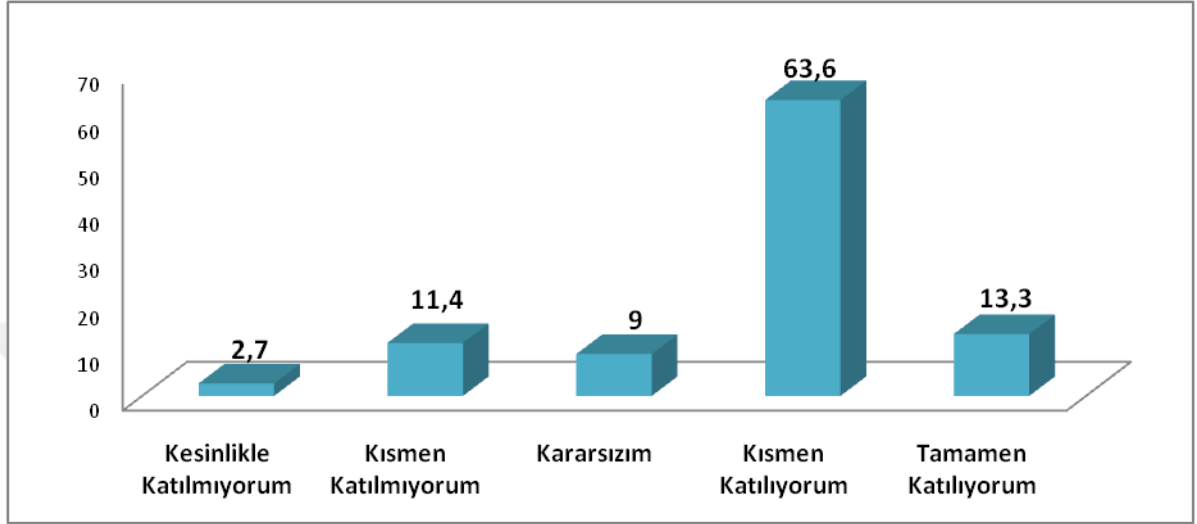
Daha iyi imkanlar teklif edilse bile konvansiyonel bankaları tercih etmeyecek olanlar yani katılım bankacılığına en bağlı olanlar B katılım bankası çalışanları olarak görünmektedir. Katılım bankacılığında çalışmaya bağlılık konusunda sırasıyla C, A, E ve D katılım bankaları gelmektedir.

3.2.3.2. Çalışanların İslami Değerlere Bağlılığı Hakkındaki Bulgular

Katılım bankası çalışanlarına İslami değerlere bağlılığı konusunda yöneltilmiş olan sorulara ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Likert ifadeler için yapılan, içsel tutarlılık

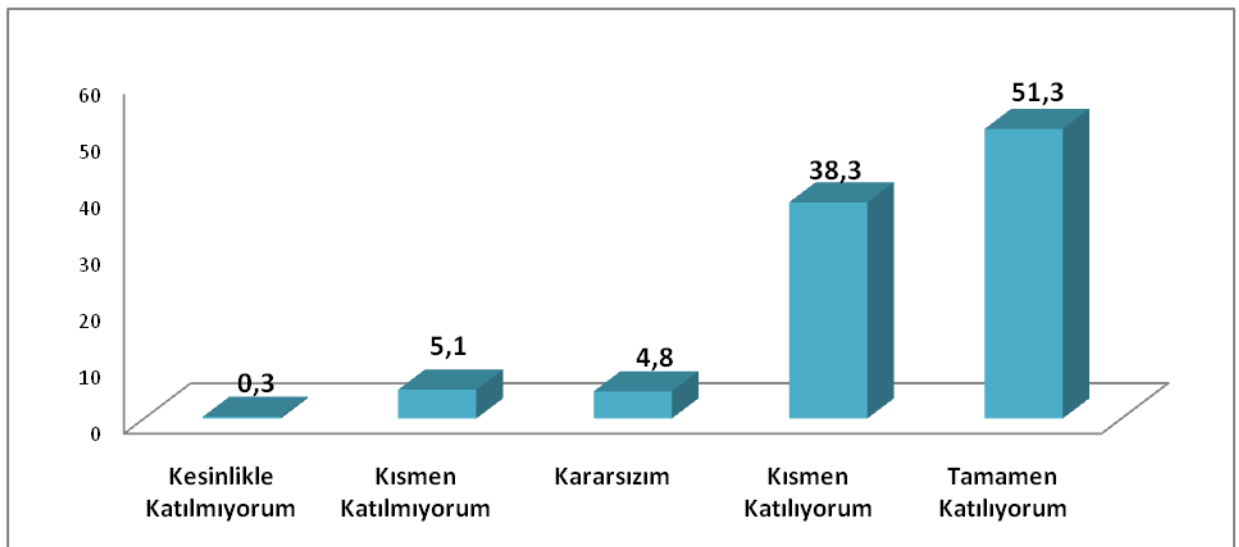
testi olan Crombach's Alpha değeri **0,77** olarak bulunmuştur. Bu değer, arzu edilen 0,5'in üzerinde olduğundan istatistiksel olarak çalışmanın güvenilir olduğu ifade edilebilir. (Altunışık,2007,S:116)

Grafik 5: Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Değerlere Bağlılığı Hakkındaki Görüşler

Katılımcılara, katılım bankası çalışanlarının İslami değerlere bağlı olduğu konusundaki düşünceleri sorulmuş olup %76,9'luk kısmı bu görüşe katıldığı yönünde görüş belirtmiştir. %14,1'lik kısım ise görüşe katılmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %9'u ise konu hakkında kararsız olduklarını ifade etmiştir.

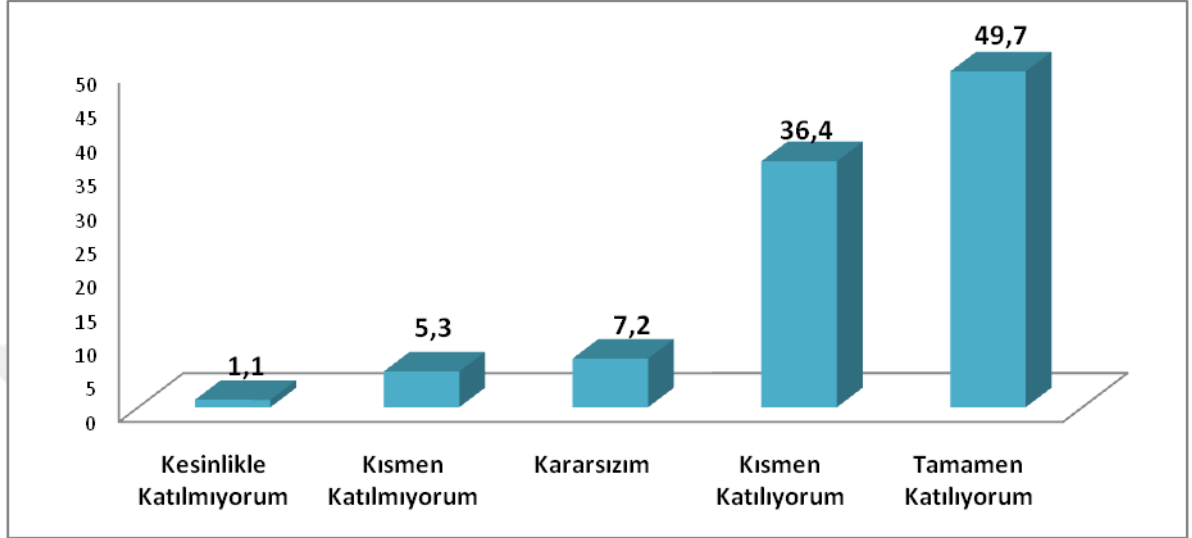
Grafik 6: Günlük Yaşantıda İslam İnancının Gereği Olan İbadetleri Yerine Getirme Konusundaki Görüşlerin Analizi

Katılımcılara, İslam İnancının gereği olan ibadetleri günlük yaşantıları içerisinde yerine getirmek konusundaki görüşleri sorulmuş olup %89,6'luk kısmı günlük ibadetlerini

yerine getirmek konusunda özen gösterdiklerini belirtmiştir. %5,4'lük kısım olumsuz görüş belirtmiş olup kararsızların oranı %4,8'dir.

Grafik 7: İş Yerinde İslam İnancının Gereği Olan İbadetleri Yerine Getirme Konusundaki Tutumun Analizi

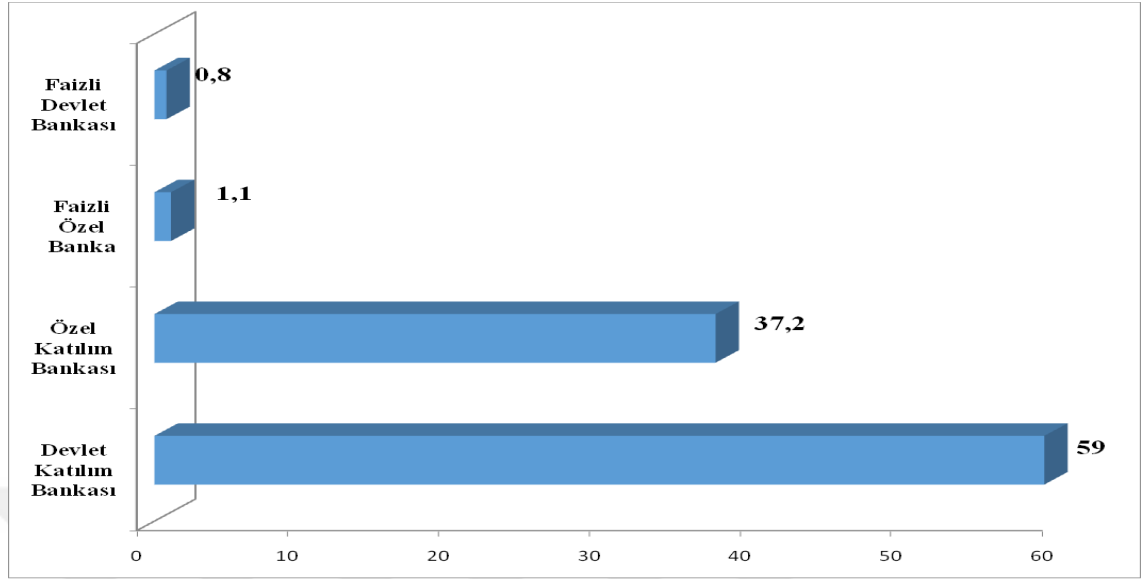
Katılımcıların çalıştıkları işyerinde ibadetlerini yerine getirmek konusundaki görüşleri sorulmuş olup katılımcıların %86,1'i görüşe katıldığını ifade etmiştir. %6,4'ü konu hakkında olumsuz görüş belirtmiş olup %7,2'si kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Bu üç grafikte sunulmuş veriler incelendiğinde, katılım bankası çalışanlarının gözünden bakıldığında kendilerinin yani katılım bankası çalışanlarının İslami değerlere bağlı ve hem günlük hayatta hem de işyerlerinde ibadetlerini yerine getirmek konusunda özen gösterdikleri görülmektedir. İslam inancına göre hareket etmek üzere kurulmuş olan katılım bankalarının çalışanlarının da İslami değerlere bağlı olduğu söylenebilir.

3.2.3.3. Çalışanların Banka, Kredi ve Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bulgular

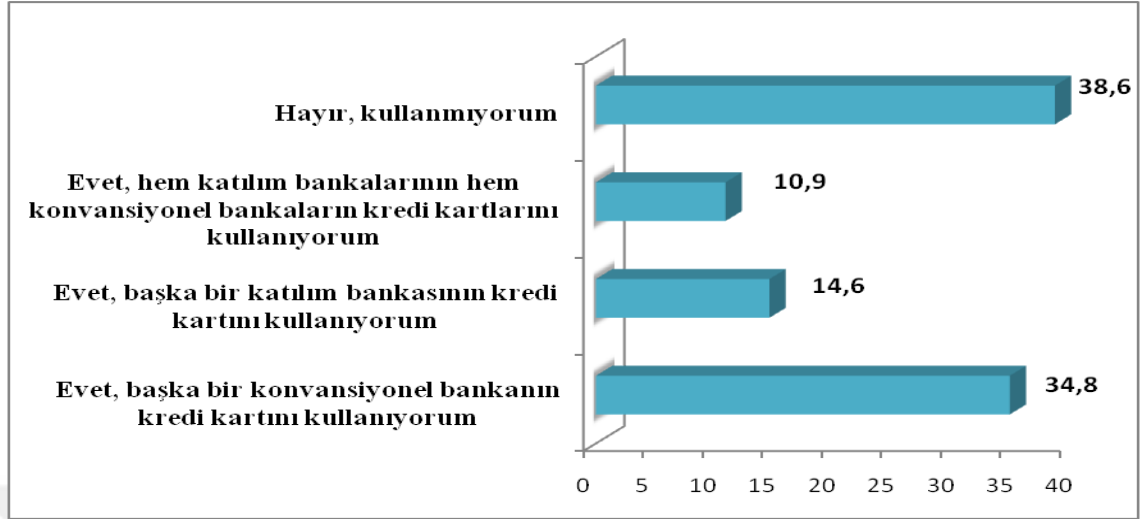
Katılım bankası çalışanları bir yandan sistemin uygulayıcısı konumundayken diğer yandan birikimlerini değerlendirme, kredi ve kredi kartı kullanımı dolayısıyla aynı zamanda sistemin kullanıcısı ve katılım bankalarının müşterisi konumundadırlar. Buradan hareketle katılım bankası çalışanlarının banka tercihleri, kredi ve kredi kartı kullanım tercihleri hakkındaki bulgular aşağıda sunulmuştur.

Grafik 8: Birikimlerin Çalıştığı Katılım Bankasından Başka Bir Bankada Değerlendirilmesi Hakkında Görüşler

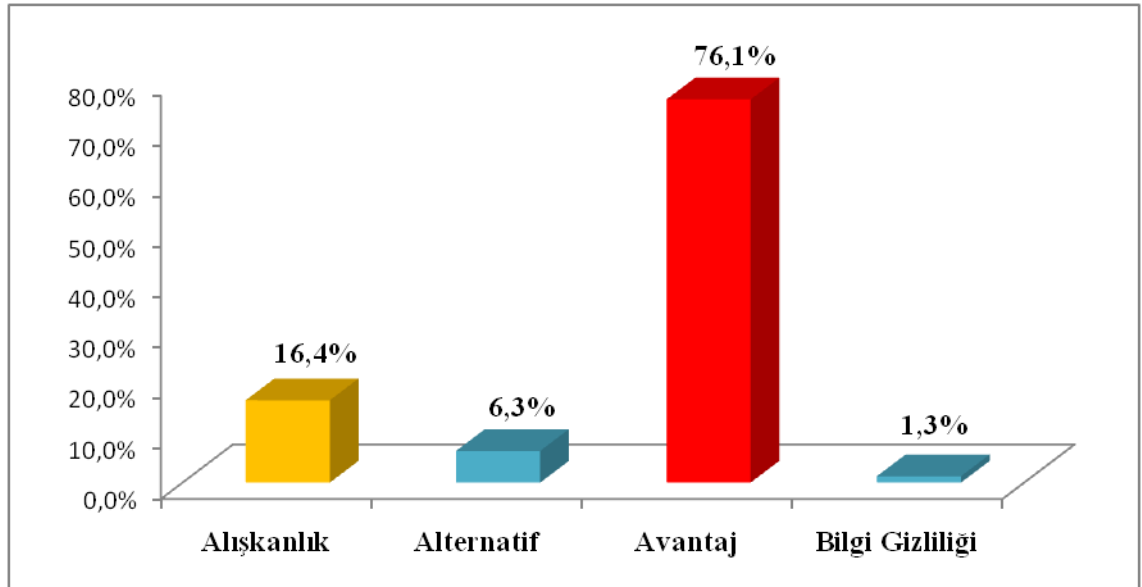
Katılımcılara, birikimlerini kendi çalıştıkları katılım bankası dışında bir bankada değerlendirmek isterlerse hangi bankaları tercih edeceklerine ilişkin yöneltilmiş olan soruya yaklaşık %97'lik kısım katılım bankalarında değerlendirecekleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Bunun %59'luk kısmı devlet katılım bankalarını tercih edeceğini ifade etmiş olup %37,2'lik kısım ise özel sektöre ait katılım bankalarını tercih edeceğini belirtmiştir. Bununla birlikte her ne kadar çok küçük bir oran da olsa katılımcıların yaklaşık %2'lik kısmı ise birikimlerini faizli bankalarda değerlendirmeyi düşünecekleri yönünde görüş belirtmiştir. Oranın küçük olması dolayısıyla önemsiz sayılabilmekle birlikte sistemin uygulayıcısı olan katılım bankası çalışanlarının birikimlerini faizli bankalarda değerlendirecek olmaları üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Grafik 9: Çalışılan Katılım Bankası Dışında Herhangi Bir Bankadan Kredi Kartı Kullanımı Hakkındaki Bulgular

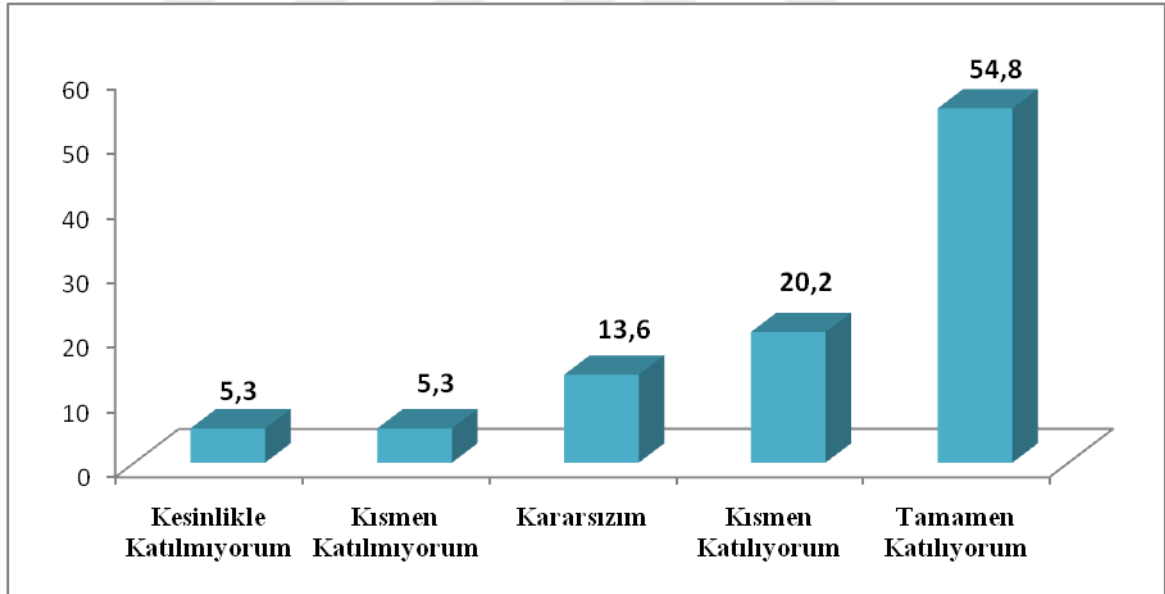
Katılımcılara yöneltilmiş olan çalıştıkları katılım bankası dışında başka bir bankanın kredi kartını kullanıp kullanmadıklarına yönelik soruya %38,6'lık kısım hayır cevabı vermiştir. Katılımcıların %34,8'lik kısmı çalıştıkları katılım bankasından başka bir konvansiyonel bankanın kredi kartını kullandıklarını ifade etmiş olup %14,6'lık kısım ise başka bir katılım bankasının kredi kartını kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %10,9'luk kısmı ise hem başka bir katılım bankasının hem de başka bir konvansiyonel bankanın kredi kartını kullandıklarını ifade etmiştir.

Grafik 10: Konvansiyonel Bankaların Kredi Kartlarını Kullanma Sebeplerinin Analizi

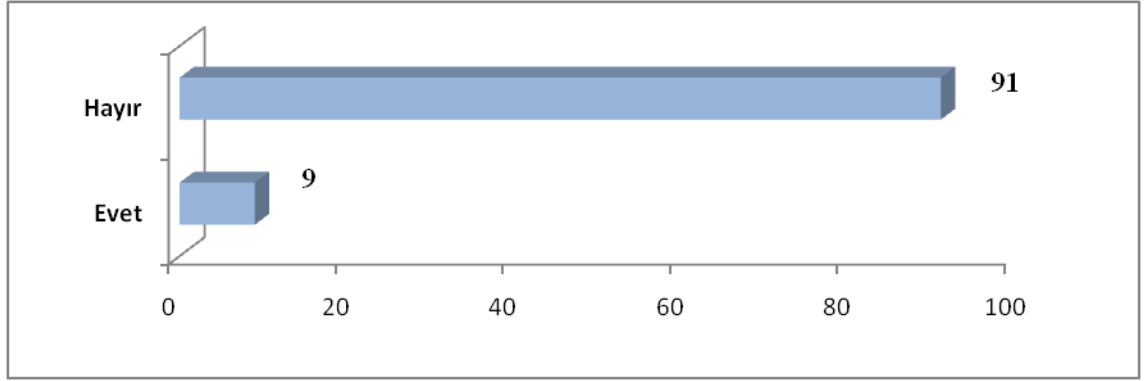
Katılımcılara yöneltilmiş olan konvansiyonel bankaların kredi kartlarını kullanma sebeplerine ilişkin soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların konvansiyonel bankaların kredi kartlarını kullanmalarındaki en büyük sebebin %76,1’lik oranla taksit, bonus ve mil gibi ilave puan kazandıran özellikler ve kart başvurusu ve limit tahsis süreçlerindeki kolaylıklar nedeniyle avantajlı bulmaları olduğu görülmüştür. Ayrıca ankete katılan ve konvansiyonel bankaların kredi kartını kullanan çalışanların %16,4’lük kısmı, öğrencilik zamanlarından kalma ya da katılım bankasıyla tanışmadan önce edinmiş oldukları kredi kartlarını alışkanlık sebebiyle kullanmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %6,3’lük kısmı da konvansiyonel banka kredi kartlarını, ortaya çıkabilecek acil durumlarda alternatif olması amacıyla kullandıklarını belirtmiş olup %1,3’lük kısım ise kart harcama detaylarının çalıştıkları bankadaki diğer personeller tarafından görüntülenebilmesi sebebiyle bilgi gizliğini sağlamak üzere konvansiyonel bankaların kredi kartlarını kullandıklarını belirtmiştir.

Grafik 11: Cüzdanında Birden Fazla Kredi Kartı Bulunduğu Durumlarda Alışverişlerde Öncelikli Olarak Katılım Bankalarının Kredi Kartını Kullanma Eğiliminin Analizi

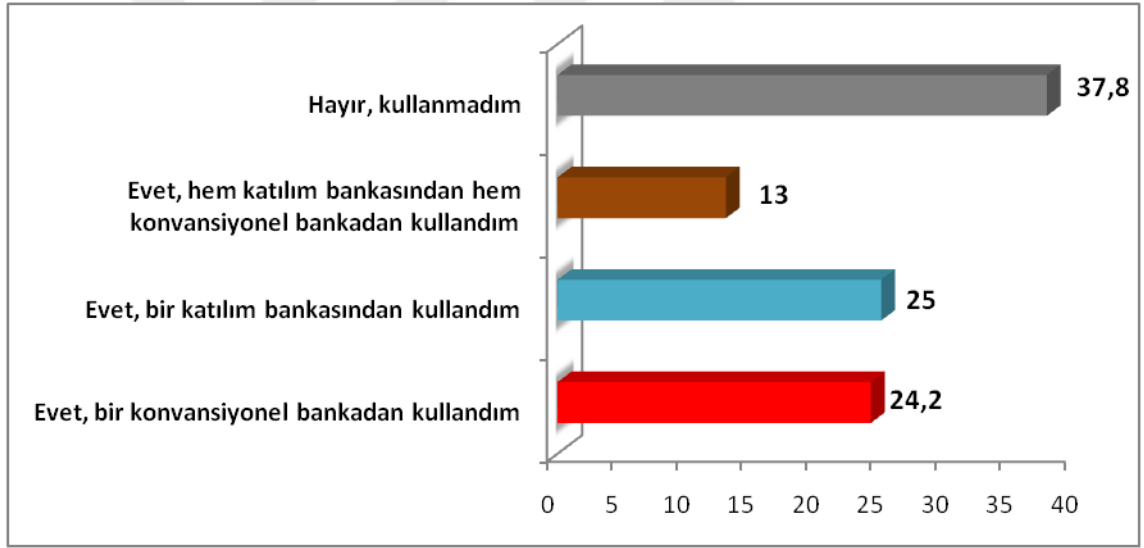
Ankete katılan çalışanlara yöneltilmiş olan cüzdanlarında birden fazla kredi kartı bulunduğu durumlarda alışverişler öncelikli olarak katılım bankalarının kredi kartını kullanıp kullanmadıklarına yönelik soruya yaklaşık %75’lik kısım olumlu cevap vermiştir. Yaklaşık %25’lik kısım ise alışverişlerinde öncelikli olarak katılım bankası kredi kartlarını kullanmak konusunda çekimser ya da olumsuz görüş bildirmiştir. Bu veriler ışığında katılımcıların %25’lik kısmının her durumda katılım bankası kredi kartını tercih etmediği söylenebilir.

Grafik 12: Kredi Kartı Ödemelerinde Temerrüde Düşme Durumunun Analizi

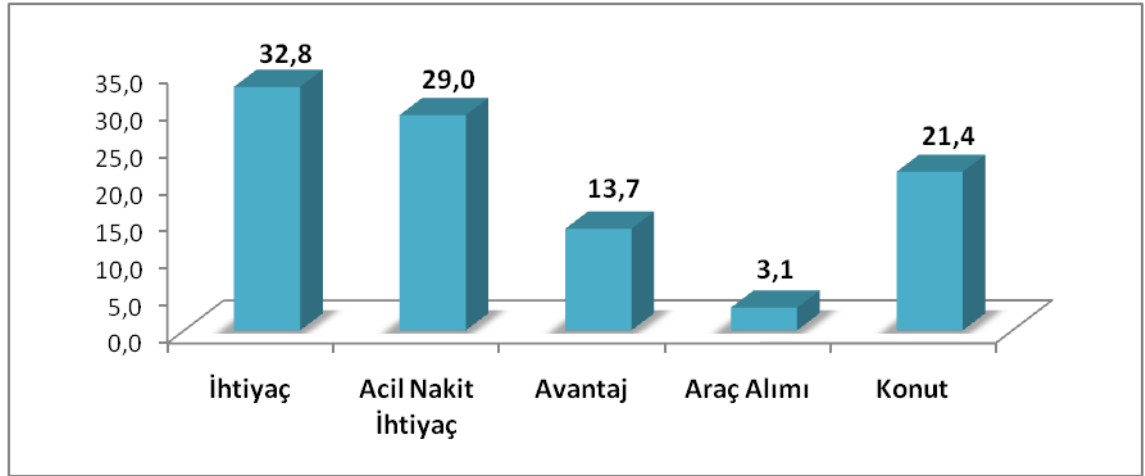
Katılımcılara, kredi kartı ödemelerinde temerrüde düşüp düşmediklerine yönelik yöneltilmiş olan soruya %91 oranında hayır cevabı alınmıştır. Katılımcıların %9'luk kısmı ise kredi kartı ödemelerinde temerrüde düşüklerini belirtmişlerdir.

Grafik 13: Herhangi Bir Nedenle Bankalardan Kredi Kullanımı Hakkındaki Bulguların Analizi

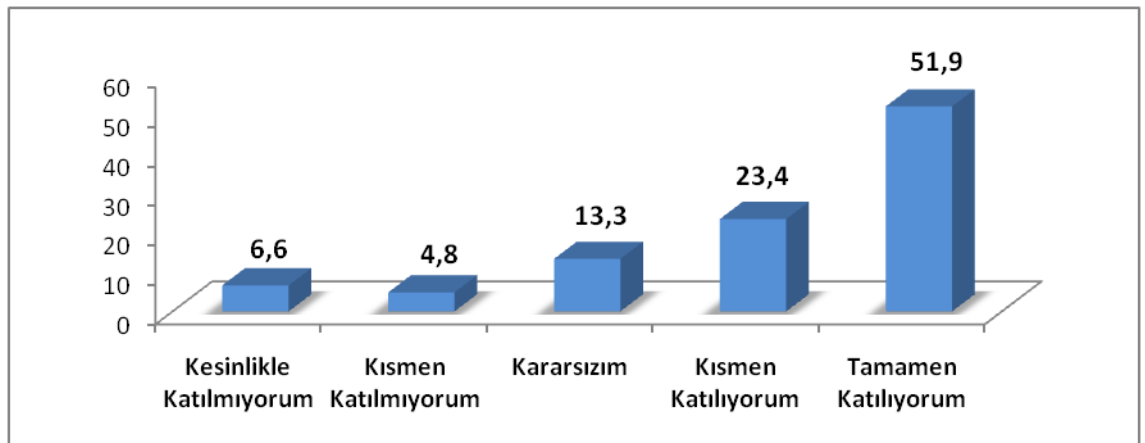
Katılımcılara, herhangi bir nedenle bankalardan kredi kullanıp kullanmadıklarına yönelik sorulan soruya %37,8'lik kısım hayır cevabını vermiştir. %13'lük kısım hem katılım bankasından hem de konvansiyonel bankalardan kredi kullandığını ifade etmiştir. Katılımcıların %25'i bir katılım bankasından kredi kullandığını belirtmiş olup %24,2'si de bir konvansiyonel bankadan kredi kullandığını ifade etmiştir.

Grafik 14: Konvansiyonel Bankadan Kredi Kullanma Sebeplerinin Analizi

Katılımcılar arasından konvansiyonel bankalardan kredi kullandığını belirtenlere, kullanma sebepleri sorulmuş olup %32,8’lik kısmı gayrimenkul ve araç dışındaki çeşitli ihtiyaçlarının temini amacıyla kullandığını ifade etmiştir. Nakit amaçlı kredi kullandığını belirtenlerin oranı ise %29’dur. Konvansiyonel bankalardan kredi kullanan katılım bankası çalışanlarının %13,7’lik kısmı ne amaçla kredi kullandığını belirtmemiş ancak faiz oranının uygun olması, anlaşmalı projelerin bulunması, başvuru ve tahsis süreçlerinin kolay olması sebebiyle konvansiyonel bankaları tercih ettiklerini belirtmiştir. Katılımcıların %3,1’i araç alımı için, %21,4’ü ise konut finansmanı için konvansiyonel bankalardan kredi kullandığını ifade etmiştir.

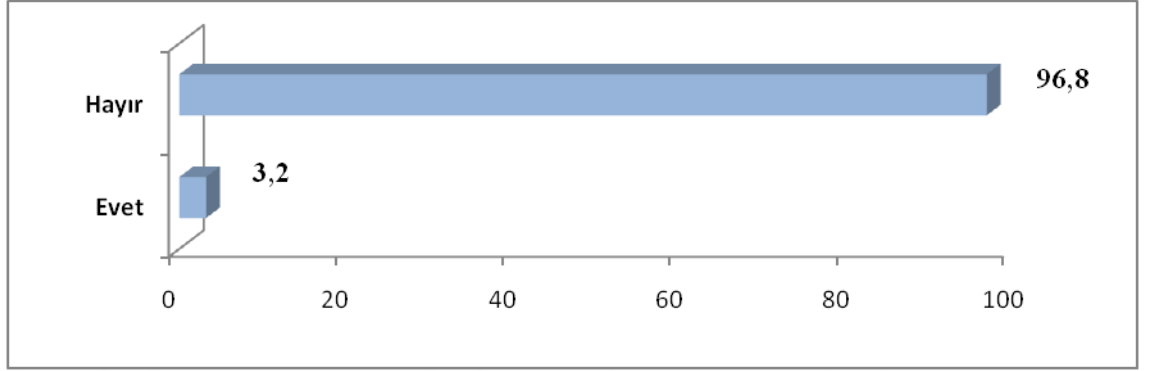
Grafik 15: Finansman İhtiyacı Olduğunda, Maliyeti Yüksek Olsa da Katılım Bankalarının Tercihine Yönelik Tutumların Analizi

Katılımcılara, maliyeti yüksek olsa da finansman ihtiyacı olduğunda katılım bankalarını tercih etmek konusunda yöneltilmiş olan soruya yaklaşık %75’lik kısmı katılım bankalarını tercih edeceklerini yönünde görüş belirtmiştir. %25’lik kısım ise maliyetler

yüksek olsa da katılım bankasını tercih etmek noktasında olumsuzu yakın görüş bildirmiştir.

Grafik 16: Kredi Ödemelerinde Temerrüde Düşme Durumunun Analizi

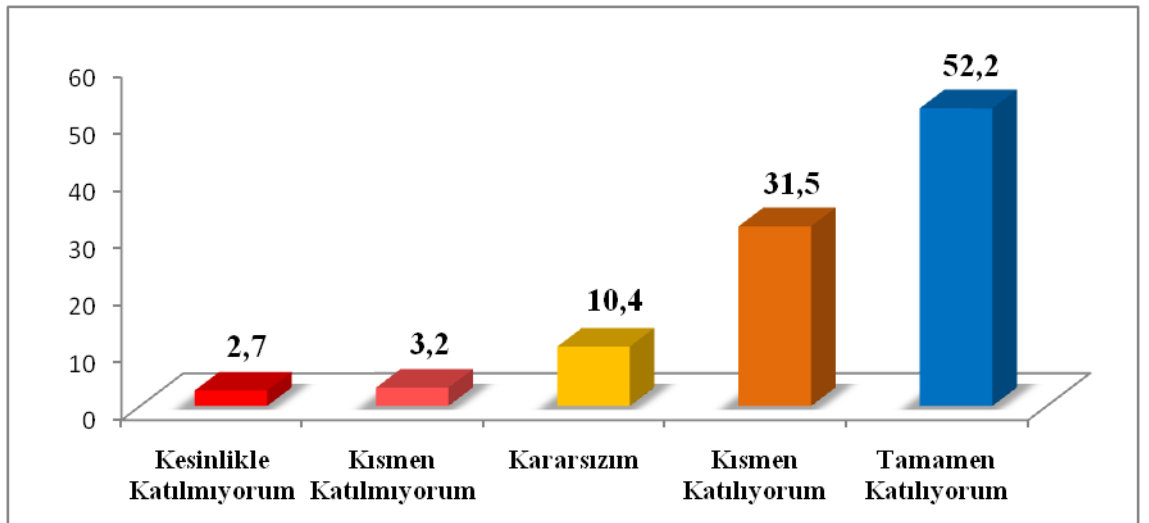
Katılımcılara yöneltilmiş olan, kredi ödemelerinde temerrüde düşüp düşmediklerine yönelik soruya %96,8 oranında hayır cevabı verilmiş olup katılımcıların %3,2'lik kısmı kredi ödemelerinde temerrüde düştüğünü ifade etmiştir.

3.2.3.4. Katılım Bankası Çalışanlarının Katılım Bankacılığına Bakışı İle İlgili

Bulgular

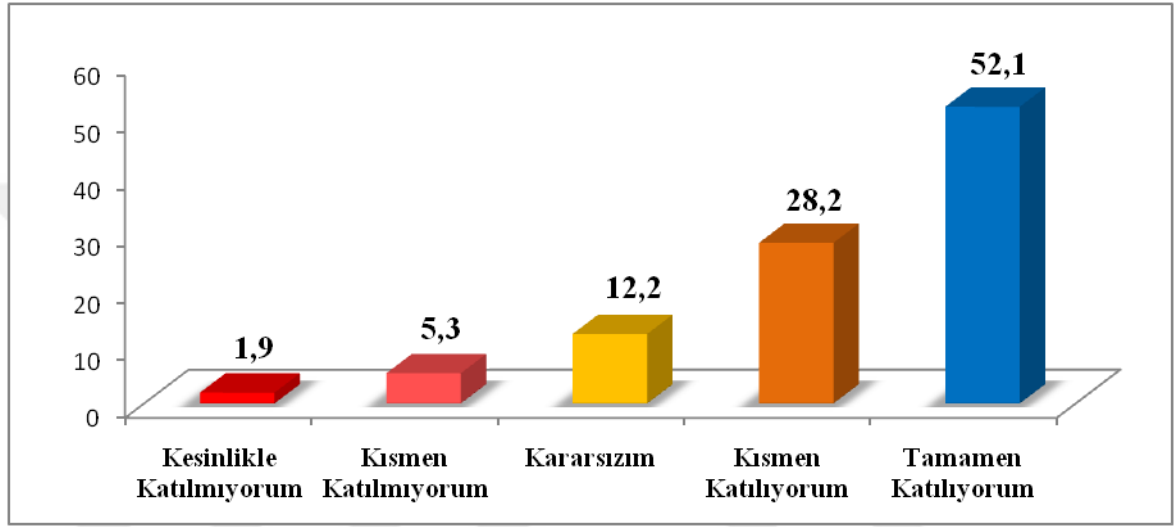
Katılım bankası çalışanlarının katılım bankacılığı hakkındaki görüşlerinin tespitine yönelik sorulmuş olan sorulara alınan cevaplar ışığında oluşturulan grafikler ve bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Grafik 17: Katılım Bankalarının, İslam'ın Öngördüğü Ekonomik Modelin Bir Parçası Olduğu Hakkındaki Görüşlerin Analizi

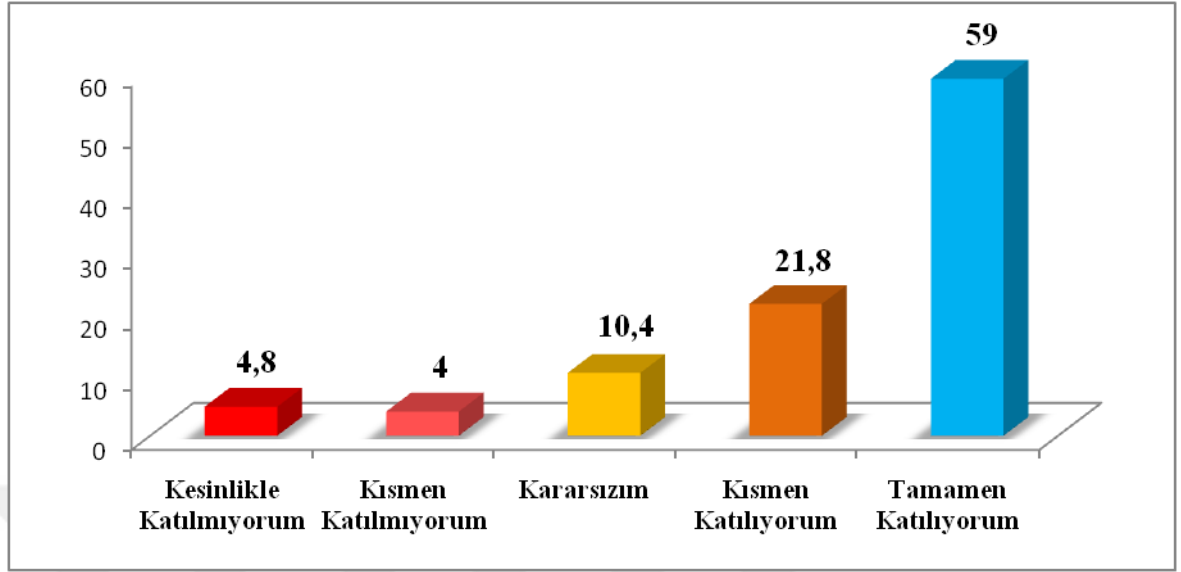
Katılımcılara, katılım bankalarının İslami ekonomik modelin bir parçası olduğu hakkındaki görüşleri sorulmuş olup %83,7'lik kısım konu hakkında olumlu görüş belirtmiştir. %5,9'luk kısım katılım bankalarının İslami ekonomik modelin bir parçası olduğu görüşüne katılmadığını ifade etmiş olup %10,4'lük kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Grafik 18: Katılım Bankalarının Konvansiyonel Bankalardan Daha Güvenilir Olduğu Hakkındaki Görüşlerin Analizi

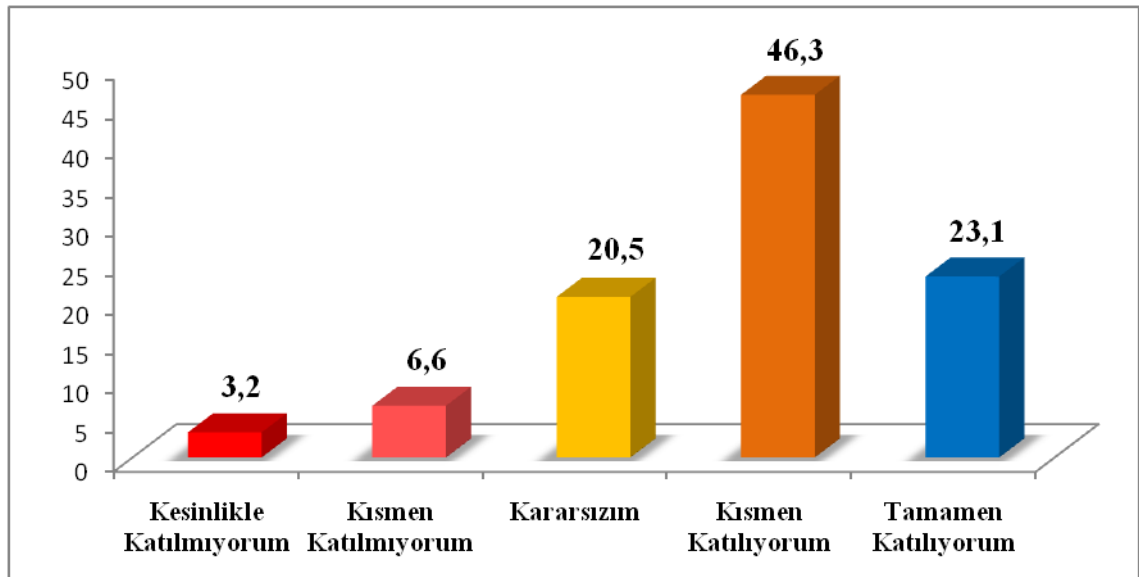
Katılımcılara, katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan daha güvenilir olduğu yönünde yöneltilmiş olan soruya katılımcıların %80,3'ü olumlu cevap vermiştir. %7,2'lik kısım ise bu fikre katılmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Kararsızların oranı %12,2 olmakla birlikte ankete katılan katılım bankası çalışanlarının katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan daha güvenilir bulduğuna yönelik görüş belirtmeyen kısmının %19,4 gibi bir oran olması düşündürücüdür.

Grafik 19: Katılım Bankalarındaki Kar Payı İle Konvansiyonel Bankalardaki Faiz Arasında Kesin Ve Anlamlı Bir Fark Olduğuna Dair Görüşlerin Analizi

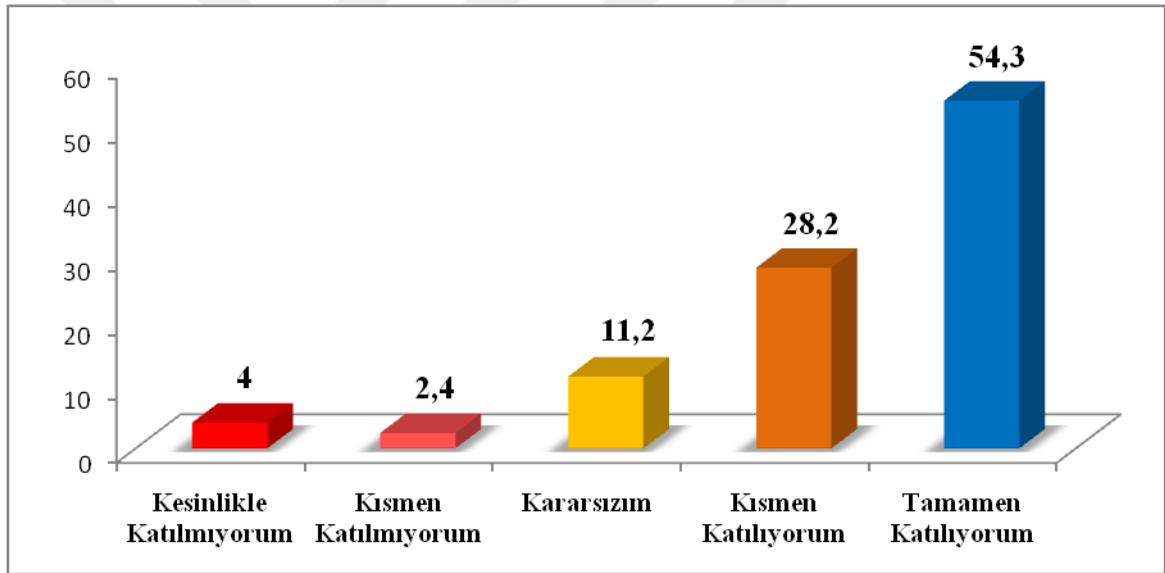
Ankete katılan katılım bankası çalışanlarından %80,8’lik kısmı katılım bankalarındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark bulunduğu yönünde görüş belirtmiştir. Ancak olumlu görüş belirtenlerin dışında kalan %19,2’lik kısım kâr payı ile faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olduğunu düşünmediğini ifade etmiştir. Kararsızların da olumsuz görüş belirtenlerin içerisinde değerlendirilmesinin doğru olacağını düşünüyoruz zira katılım bankasında çalışan personelin yaptığı iş ile konvansiyonel bankalar arasındaki fark konusunda kararsız kalmasının katılım bankacılığı adına olumsuz bir durum olduğu gerçektir.

Grafik 20: Türkiye’de Katılım Bankalarının, İşlemlerini İslami Finans Prensiplerine Uygun Olarak Gerçekleştirdiklerine Dair Görüşlerin Analizi

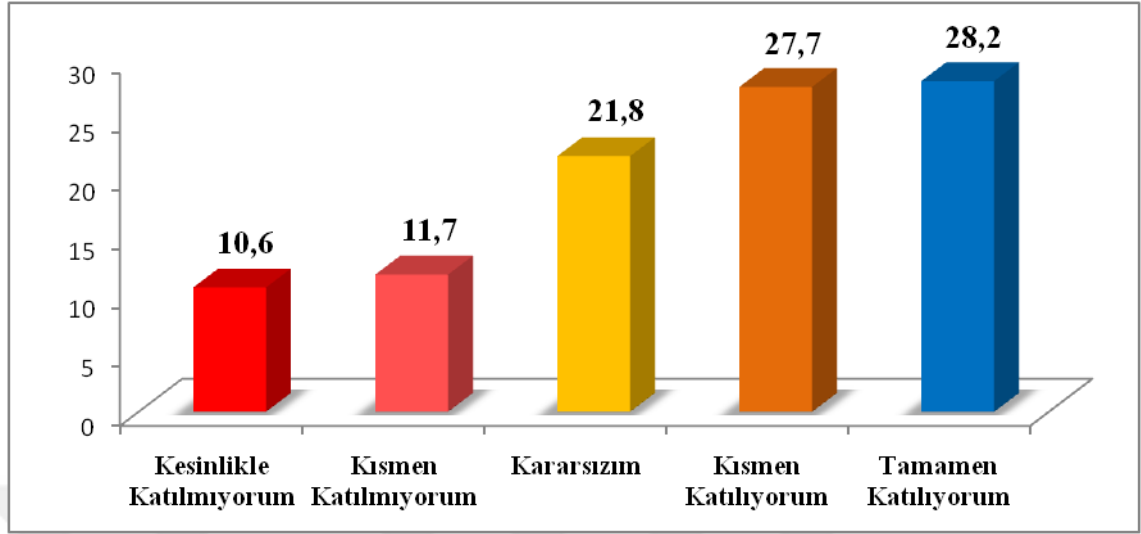
Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %69,4'ü Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirdiği yönündeki soruya olumlu görüş belirtmiştir. Katılım bankası çalışanlarının Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerinin İslami finans prensiplerine uygun olduğu yönünde %20,5 oranda kararsız olması katılım bankacılığı açısından olumsuz bir durumdur. Bunun ötesinde %9,8'lik kesim ise Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirmediğini düşündüğünü ortaya koymuştur. Kararsızlarla birlikte değerlendirildiğinde %30 oranla katılım bankası personelinin genel anlamda ülkemizdeki katılım bankaları hakkında olumsuz görüşte olması, katılım bankacılığının geleceği ve gelişimi açısından da olumsuz bir durumdur.

Grafik 21: Kamu Katılım Bankalarının Kurulmasının, Katılım Bankacılığının Payının Artmasına Olumlu Etki Yapacağı Hakkındaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarına yöneltilmiş olan, kamu katılım bankalarının kurulmasının katılım bankacılığının payının artmasına olumlu etki yapacağı yönündeki soruya %82,5'lik kısım olumlu görüş bildirmiştir. Katılımcıların %6,4'lük kısmı ise kamu katılım bankalarının kurulmasının katılım bankacılığının payının artmasına katkı sağlamayacağı yönünde görüş belirtmiştir. %11,2'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğu yönünde görüş belirtmiştir.

Grafik 22: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçindeki Payının 2025 Yılında %15'e Ulaşma Hedefini Gerçekleştirebileceğine Yönelik Görüşlerin Analizi

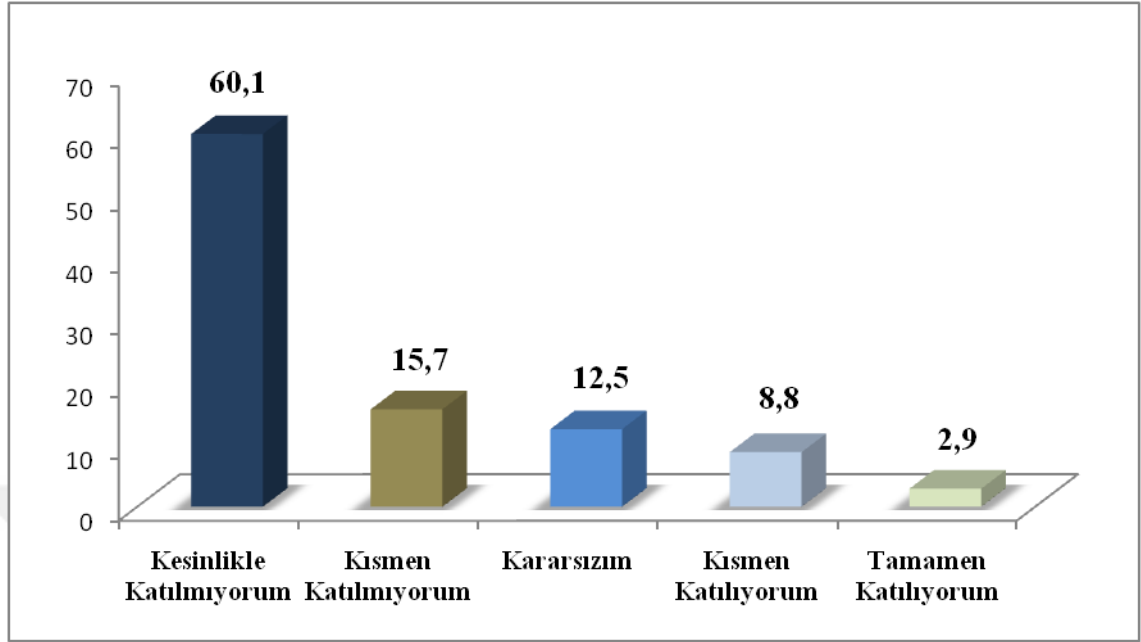

Katılımcıların %55,9'luk kısmı, katılım bankalarının sektör içerisindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşacağı konusunda kendilerine yöneltilmiş olan soruya olumlu görüş belirtmiştir. %21,8'lik oranla konu hakkında kararsız kalmış olan katılımcıların yanı sıra %22,3 oranındaki katılımcı da katılım bankacılığının sektör içerisindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşabileceği konusunda olumsuz görüş belirtmiştir. Olumlu görüş bildirenlerin dışında kalan, kararsızlar da dahil % 44,1'lik kısmının Türkiye Katılım Bankaları Birliğince belirlenmiş olan 2025 yılında sektör payının %15'e ulaşması vizyonuna inanmadıkları söylenebilir ki bu durum katılım bankalarının gelişimi açısından olumsuz bir durumdur.

3.2.3.4. Katılım Bankası Çalışanlarının, Çalıştıkları Katılım Bankasına Bakışı İle İlgili Bulgular

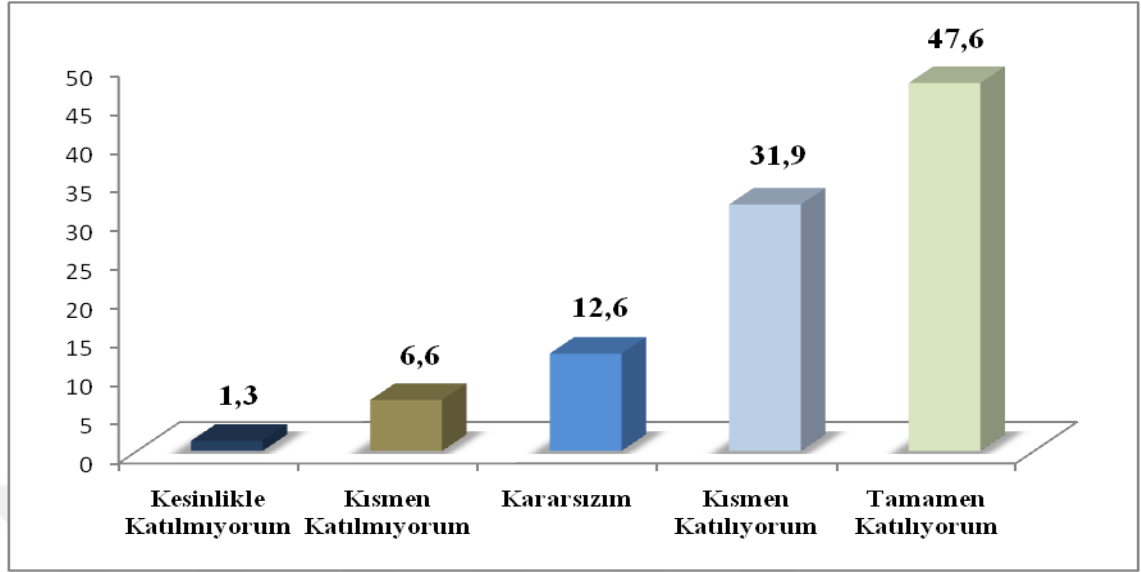
Katılım bankası çalışanlarının kendi çalıştıkları katılım bankasına bakışlarının incelendiği bu bölümde elde edilen bulgular grafikler eşliğinde aşağıda sunulmuştur.

Grafik 23: Çalışılan Katılım Bankasındaki Kar Payı İle Konvansiyonel Bankalardaki Faiz Arasında Kesin Ve Anlamlı Bir Fark Bulunmadığı Hakkındaki Görüşlerin Analizi

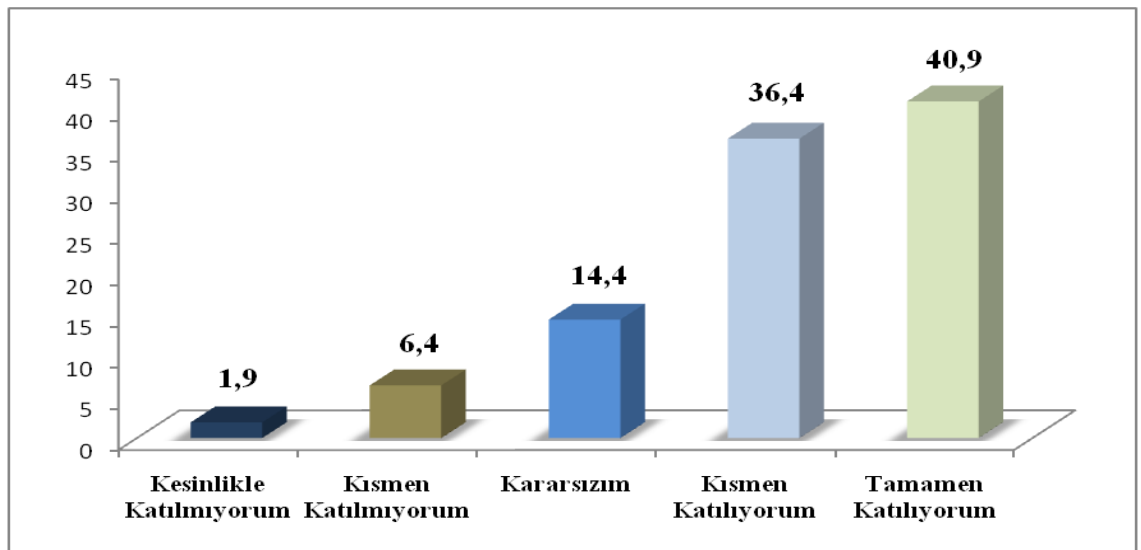
Ankete katılan katılım bankası çalışanlarına, çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olmadığı yönünde soru yöneltilmiştir. %75,8'lik kısım, çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark görmeyenlerin oranı ise %11,7'dir. Ancak %12,5'lik oranla çalıştıkları katılım bankasındaki kâr payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında fark bulunduğu konusunda kararsız kalanların varlığı da katılım bankacılığı adına olumsuz bir durum ortaya koymaktadır.

Grafik 24: Çalışılan Katılım Bankasının, İşlemlerini İslami Finans Prensiplerine Uygun Olarak Gerçekleştirilmesi Hakkındaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılanların %79,5'lik kısmı çalıştığı katılım bankasındaki işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildiği yönündeki soruya olumlu görüş bildirmiştir. Katılımcıların %7,9'u ise çalıştıkları katılım bankasındaki işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildiği görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Çalıştıkları katılım bankasındaki işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirildiği konusunda kararsız olanların oranı ise %12,6'dır.

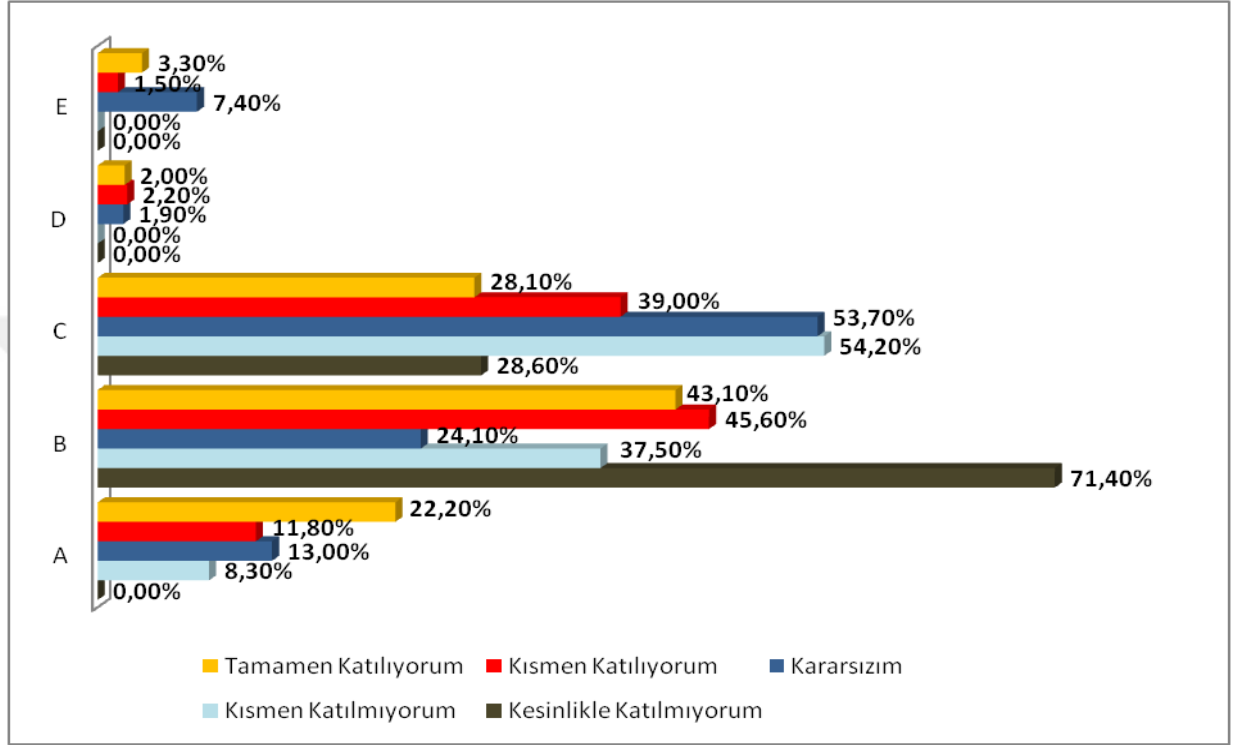
Grafik 25: Çalışılan Katılım Bankasının, Konvansiyonel Bankalardan Farklı Olmanın Tüm Gereklerini Yerine Getirdiği Hususundaki Görüşlerin Analizi

Katılımcıların %77,3'ü çalıştıkları katılım bankasının, konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gereklerini yerine getirdiği yönünde görüş bildirmiştir. Çalıştıkları katılım

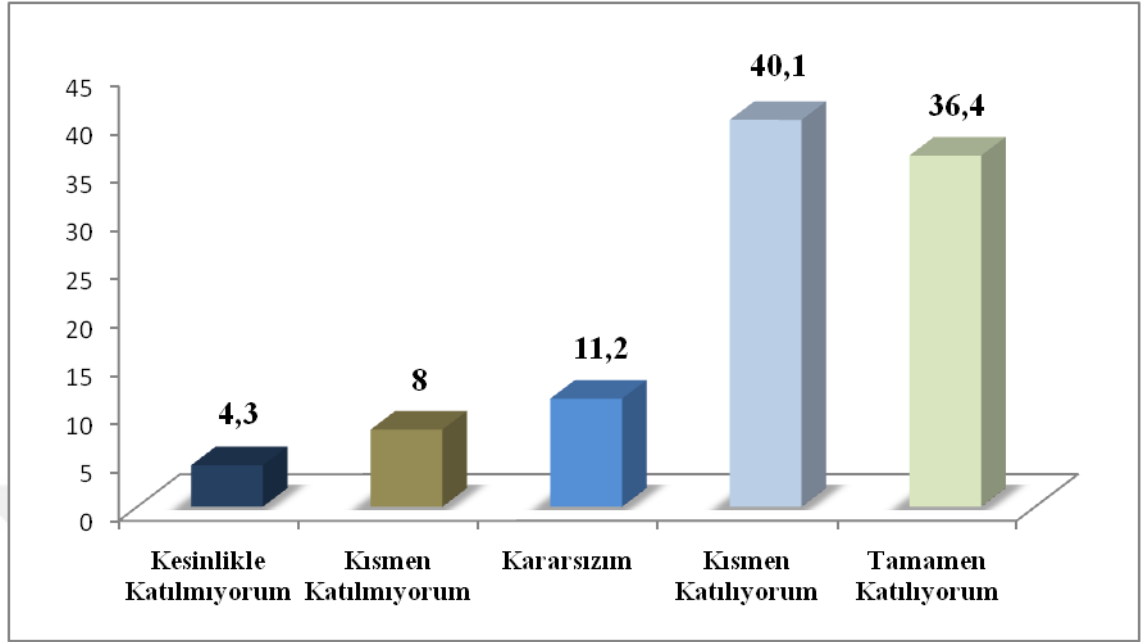
bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gereklerini yerine getirmediğini düşünenlerin oranı ise %8,3'tür. Konu hakkında kararsız olanların oranı ise %14,4'tür.

Grafik 26: Katılımcıların Çalıştıkları Katılım Bankası ile Çalıştıkları Katılım Bankası, Konvansiyonel Bankalardan Farklı Olmanın Tüm Gereklerini Yerine Getirmektedir Sorusu Arasındaki Çapraz İlişki

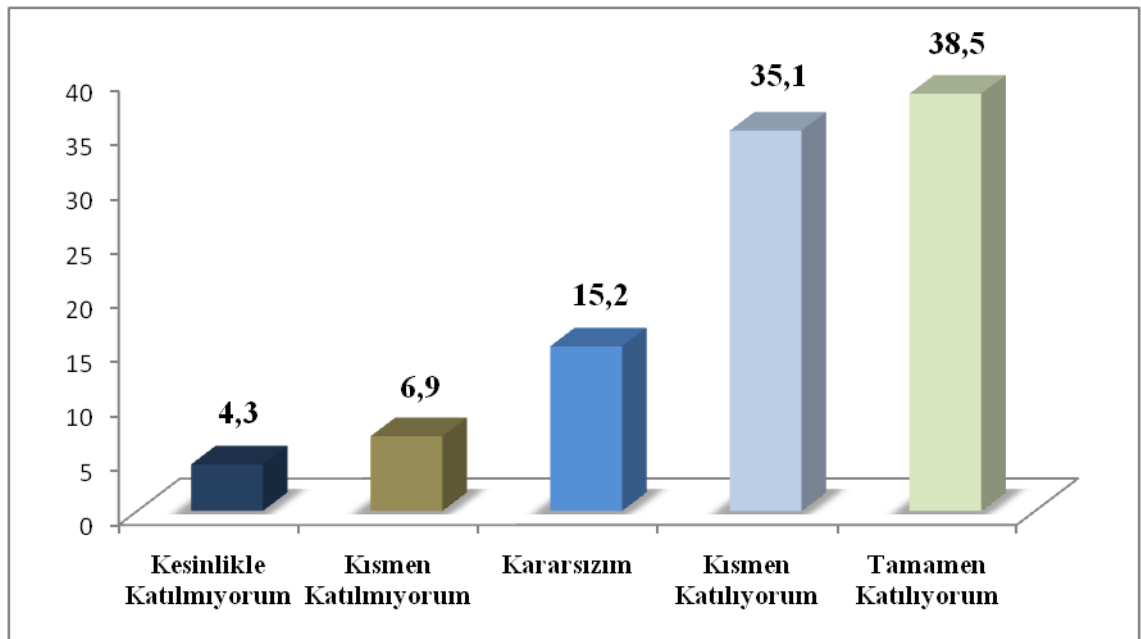
Ankete katılanların çalıştıkları katılım bankası ile çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gereklerini yerine getirdiği konusundaki çapraz değerlendirme neticesinde ortaya çıkan veriler yukarıdaki gibidir. Bu veriler ışığında, çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gereklerini yerine getirdiği fikrine kesinlikle katılmayanların %71,4'ü B katılım bankasında çalışmakta olup %28,6'sı C katılım bankasında çalışmaktadır. Çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gereklerini yerine getirdiği görüşüne tamamen katılanların %43'ü B katılım bankasında, %28,1'i C katılım bankasında, %22,2'si A katılım bankasında, %3,3'ü E katılım bankasında ve %2'si D katılım bankasında görev yapmaktadır.

Grafik 27: Çalışılan Katılım Bankasının, Personellerine İslami Finans Ve Katılım Bankacılığı Prensipleri Hakkında Yeterli Eğitimi Verdiği Hususundaki Görüşlerin Analizi

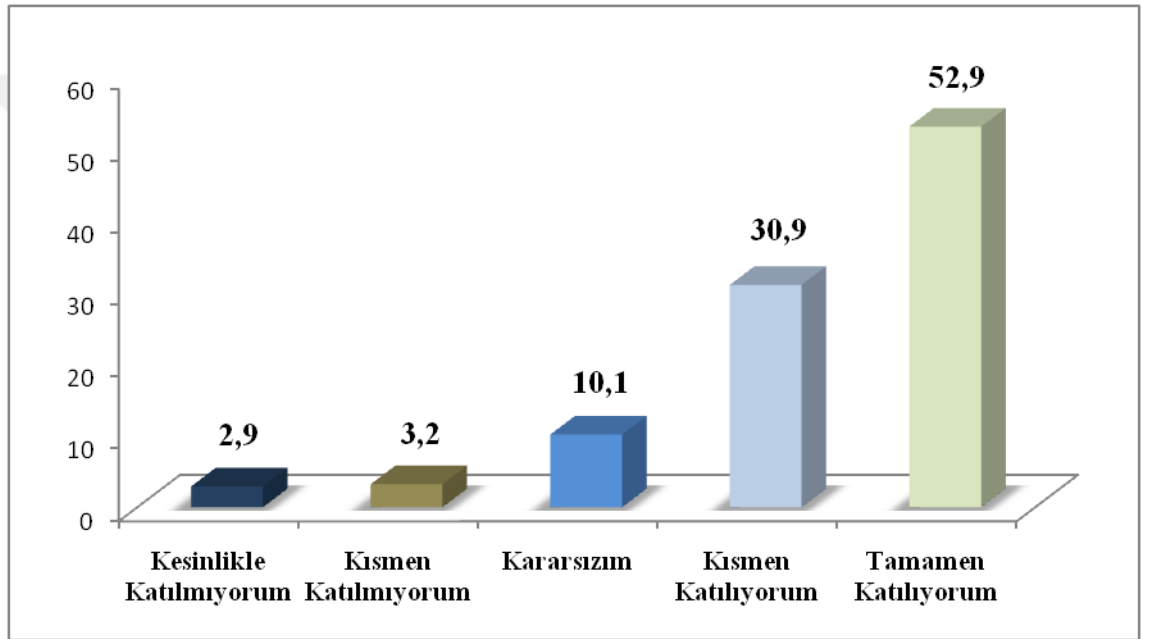
Katılımcıların %76,5'i çalıştıkları katılım bankasının personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı hakkında yeterli eğitim verdiği yönündeki soruya olumlu görüş belirtmiştir. %12,3'ü ise çalıştıkları katılım bankasının personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı hakkında yeterli eğitim verdiği fikrine katılmadıklarını ifade etmiştir. %11,2'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Grafik 28: Çalışılan Bankanın Karar Mekanizmalarında Görev Alan Kişilerin, İslami Finans Prensiplerine Uygun Hareket Ettikleri Hakkındaki Görüşlerin Analizi

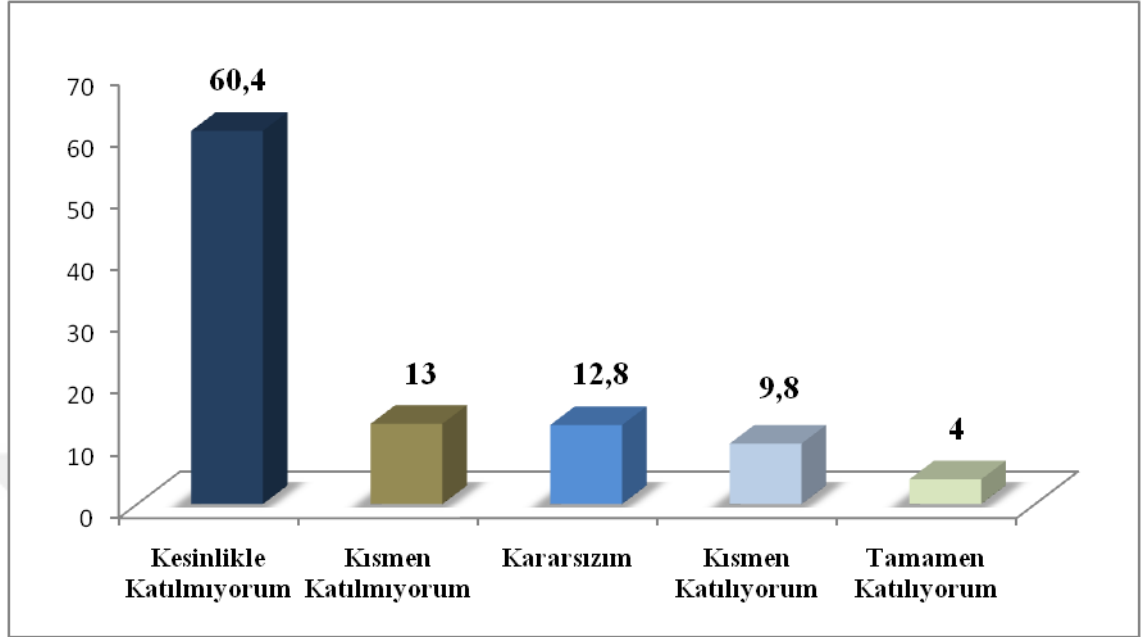
Katılımcılara, çalıştıkları katılım bankasının karar mekanizmalarında görev alan kişilerin İslami finans prensiplerine uygun hareket ettiklerine yönelik görüşleri sorulmuş olup katılımcıların %73,6'sı bu görüşe katıldığını ifade etmiştir. %11,2'lik kısmı ise çalıştıkları katılım bankasının karar mekanizmalarında görev alan kişilerin İslami finans prensiplerine uygun olarak hareket ettiği görüşüne katılmadıklarını belirtmişlerdir. %15,2 oranındaki katılımcılar ise konu hakkında kararsız oldukları yönünde görüş belirtmiştir.

Grafik 29: Bağlı Bulunulan İlk Yöneticinin, İslami Finans Prensiplerine Uygun Hareket Ettiği Konusundaki Görüşlerin Analizi

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının %83,8'i çalıştığı katılım bankasında bağlı bulunduğu ilk yöneticisinin İslami finans prensiplerine uygun olarak hareket ettiği yönündeki soruya olumlu görüş belirtmiştir. %6,1'lik kısmı ise çalıştığı katılım bankasında bağlı bulunduğu ilk yöneticisinin İslami finans prensiplerine uygun olarak hareket ettiği görüşüne katılmadıklarını belirtmiştir. %10,1 oranındaki katılımcılar ise çalıştıkları katılım bankasında bağlı bulundukları ilk yöneticisinin İslami finans prensiplerine uygun hareket ettiği görüşü hakkında kararsız oldukları yönünde görüş belirtmiştir.

Grafik 30: Çalışılan Katılım Bankasının, İslam İnancına Göre Kullanımı Yasaklamış Olan Ürünlerin Ticaretini Yapan Kişilerle / İşletmelerle Müşteri İlişkisine Girmesi Konusundaki Görüşlerin Analizi

Katılımcıların %73,4'lük kısmı, çalıştıkları katılım bankasının İslam inancına göre yasak olan malların ticaretini yapan kişilerle ve işletmelerle müşteri ilişkisine girdiği yönündeki görüşe katılmadıklarını ifade etmiştir. %13,8 oranındaki katılımcılar ise çalıştıkları katılım bankasının İslam inancına göre yasak olan malların ticaretini yapan kişilerle ve işletmelerle müşteri ilişkisine girdiği görüşüne katıldıklarını ifade etmiştir. %12,8'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu ifade etmiştir.

3.2.4. İç Tutarlılık Analizi ve Faktör Analizi

Literatür bulguları ve yürütülen mülakatlar sonucu kavramsal çerçevede ortaya koyulan 25 Likert ifadeye iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Öncelikle, madde toplam korelasyonları ve herhangi bir ifadenin silinmesinde (if item deleted) iç tutarlılığı gösteren istatistiksel analizler değerlendirilmiş ve herhangi bir ifadenin elenip elenmeyeceği kontrol edilmiştir. Test sonucu 25 ifadeye ait Crobach Alfa değeri $\alpha = 0,772$ olarak bulunmuştur. Bu değer arzulanan düzeyde olduğundan bir sonraki aşamada ifadelere “temel bileşenler faktör analizi” yöntemi “*varimax döndürme metodu*” kullanılarak uygulanmıştır (Altunışık vd. 2007:116).

Gerçekleştirilen analizde, anti-image katsayıları dikkate alındığında çıkarılması gereken herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır. Faktör yükleri dikkate alındığında ise, sadece bir

ifadenin arzu edilen değer olan 0,5'ten düşük olduğu tespit edilmiştir. Keşifsel bir çalışma olduğu için bu ifade analizden çıkarılmamıştır (Altunışık vd.2007:241). Gerçekleştirilen faktör analizi sonucu, tam bir faktöre ayrılmamış üç ifade analizden çıkarılmıştır. Analizden çıkarılan bu ifadeler sırasıyla L1, L4, L24 kodlu sorulardır (bkz. EK-1).

Analizden çıkarılan ifadelerin ardından gerçekleştirilen en son faktör analizinde, uygunluğunu gösteren KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliği testi 0,857 olarak tespit edilmiştir. Bu değer, kritik değer olan 0,7'in üzerinde olduğundan dolayı faktör analizi yapılan örneklemin yeterli olduğu kanaatine varılmıştır. Analiz neticesinde, toplam varyansın %67,072'sini açıklayan 6 faktör çözümünün kavramsal çerçeveye uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Faktör çözümüne ait Tablo 4'te, faktörler, faktör yükleri, Cronbach α ve açıklanan varyans sonuçları gösterilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, katılım bankacılığının geleceğine bakış faktör çözümlerinin, sosyal bilimlerde arzulanan güvenilirlik düzeyi olan 0,7 alt sınırından düşük olduğu görülmektedir. Ancak, katılım bankası çalışanlarının İslami finans ve katılım bankacılığına bakışlarının incelendiği bu keşifsel çalışmada, inceleme türü araştırmalarda alt sınır olarak değerlendirilen 0,5 Cronbach Alpha güvenlik değeri dikkate alınarak bu faktör modele dahil edilmiştir (Altunışık vd. 2007:116)

Tablo 4: Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Likert İfadeler	Faktör Yükleri	Cronbach α	Açıklanan Varyans (%)
Çalıştığı Katılım Bankasına Bakış	L7 - Çalıştığım katılım bankası, işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirmektedir	,821	0,890	17,406
	L8 - Çalıştığım katılım bankası, konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gereklerini yerine getirmektedir	,819		
	L11 - Bankamızın karar mekanizmalarında görev alan kişiler, İslami finans prensiplerine uygun hareket etmektedir	,817		
	L9 - Çalıştığım katılım bankası, personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı prensipleri hakkında yeterli eğitimi vermektedir	,742		
	L12 - Bağlı bulunduğum ilk yöneticim, İslami finans prensiplerine uygun hareket etmektedir	,692		

Katılım Bankası Ürünlerini Tercih	L22 - Finansman ihtiyacım olduğunda, maliyeti yüksek olsa da katılım bankalarını tercih ederim	,874	0,803	12,515
	L23 - Finansman ihtiyacım olduğunda, katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların maliyetlerini karşılaştırırım ve hangisi daha düşükse onu tercih ederim	,786		
	L17 - Finansman ihtiyacım olduğunda öncelikle katılım bankalarını tercih ederim	,732		
	L18 - Cüzdanımda birden fazla kredi kartı bulunduğu durumlarda alışverişlerimde öncelikli olarak katılım bankalarının kredi kartını kullanırım	,627		
Katılım Bankacılığına Bakış	L19 - Katılım bankalarındaki kar payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark vardır	,738	0,775	10,748
	L20 - Katılım bankaları, İslamın öngördüğü ekonomik modelin bir parçasıdır	,670		
	L16 - Birikimlerimi gönül rahatlığıyla katılım bankalarının kar paylı hesaplarında değerlendirebilirim	,525		
	L10 - Katılım bankacılığı sistemi ve işleyişi hakkında, müşterilerimizden gelecek sorulara tatmin edici cevaplar verebilecek seviyede bilgi sahibiyim	,523		
	L21 - Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan daha güvenilirdir	,473		
Katılım Bankası Çalışanı Olarak Kendine Bakış	L5 - Bana verilen hedefleri gerçekleştirmek için zaman zaman İslami finans ve katılım bankacılığı prensiplerine aykırı hareket ettiğim olur	,758	0,716	10,249
	L13 - Çalıştığım katılım bankasındaki kar payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark yoktur	,676		
	L6 - Bana verilen hedeflerin İslami finans ve katılım bankacılığı prensiplerine bağlı olarak gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir	,659		
	L14 - Çalıştığım katılım bankası, İslam inancına göre kullanımı yasaklamış olan ürünlerin ticaretini yapan kişilerle / işletmelerle müşteri ilişkisine girer	,657		
İslami Değerlere Bağlılık	L3 - İş yerinde İslam inancının gereği olan ibadetleri yerine getirmeye özen gösteririm	,931	0,914	8,520
	L2 - Günlük yaşantımda İslam inancının gereği olan ibadetleri yerine getirmeye özen gösteririm	,929		

Katılım Bankacılığının Geleceğine Bakış	L15 - Katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşma hedefini gerçekleştirebileceğine inanıyorum	,774	0,577	7,634
	L25 - Kamu katılım bankalarının kurulması, katılım bankacılığının payının artmasına olumlu etki yapacaktır	,696		

Faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutlar sırasıyla şunlardır;

1.Faktör: Çalıştığı Katılım Bankasına Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, çalıştıkları katılım bankasını işleyiş ve yönetsel açıdan nasıl algıladıklarıdır. Çalıştığı katılım bankasına bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 17,4'lük kısmını oluşturmaktadır.

2.Faktör: Katılım Bankası Ürünlerini Tercih

Katılım bankası çalışanları, sistemin uygulayıcısı olmanın yanı sıra diğer katılım bankalarının da müşterisidirler. Bu açıdan bakıldığında, katılım bankası çalışanlarının katılım bankalarına ait ürünleri kullanma konusundaki tercihleri bu faktör yapısı altında değerlendirilmektedir. Katılım bankası ürünlerini tercih faktörü toplam açıklanan varyansın % 12'5'lik kısmını oluşturmaktadır.

3.Faktör: Katılım Bankacılığına Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, genel olarak katılım bankacılığının işleyişi ve uygulamaları konusundaki algısıdır. Katılım bankacılığına bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 10,7'lik kısmını oluşturmaktadır.

4.Faktör: Katılım Bankası Çalışanı Olarak Kendine Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, katılım bankacılığı uygulamalarını gerçekleştirirkenki eylemlerinin yine kendileri tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği bu açıklayıcı faktör altında değerlendirilmiştir. Katılım bankası çalışanı olarak kendine bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 10,2'lik kısmını oluşturmaktadır.

5.Faktör: İslami Değerlere Bağlılık

Katılım bankası çalışanlarının, bireysel olarak İslami değerlere bağlılığı bu faktör altında değerlendirilmiştir. İslami değerlere bağlılık faktör toplam açıklanan varyansın % 8,5'lik kısmını oluşturmaktadır.

6.Faktör: Katılım Bankacılığının Geleceğine Bakış

Katılım bankası çalışanlarının, katılım bankacılığının geleceğı hakkındaki görüşleridir. Katılım bankacılığının geleceğıne bakış faktörü toplam açıklanan varyansın % 7,6'lık kısmını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada katılım bankacılığı ve İslami finans kavramlarının tanımları, kullanılan yöntemler ve katılım bankacılığının Dünya’da ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi ortaya konmuş ve İslami prensiplerle hareket etmek üzere kurulmuş olan katılım bankalarının çalışanlarının hem bireysel olarak İslami finansa bakışları hem de içerden bir bakış ile çalıştıkları kurumları değerlendirmeleri ölçümlenmeye çalışılmıştır.

Öncelikle ankete katılanların büyük çoğunluğunun katılım bankacılığını bilinçli bir tercih olarak seçtiği görülmüştür. Bu veriyle doğru orantılı olarak yine katılımcıların büyük çoğunluğu, şimdiki çalışma koşullarından daha iyi imkânlar teklif edilse bile konvansiyonel bankada çalışmayacağı yönünde görüş belirtmiş olup katılım bankacılığına olan bağlılıklarını ortaya koymuşlardır. Daha iyi imkânlar teklif edildiğinde konvansiyonel bankada çalışmayı düşünenlerin oranı düşük olmakla birlikte katılım bankaları içerisinde bu yönde fikri olan personellerin sırasıyla en çok olarak bulunduğu C, B ve A katılım bankalarının personellerinin bağlılığı hakkında aksiyon almaları gerektiği düşünülmektedir.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının büyük çoğunluğunun bireysel olarak da İslami değerlere bağlı olduğu görülmüştür. İslami prensiplere göre işlemek üzere kurgulanmış olan finansal sistemin uygulayıcılarının da İslami değerlere bağlı olması, sistemin işleyişi noktasında daha güvenilir olmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Katılım bankası çalışanları, sistemin uygulayıcısı oldukları gibi aynı zamanda diğer katılım bankalarının ve konvansiyonel bankaların müşterisi konumunda olmaları dolayısıyla sistemin kullanıcısıdır. Bu açıdan katılım bankası çalışanlarının banka, kredi ve kredi kartı tercihleri de incelenmiştir. Ankete katılanların tamamına yakını birikimlerini devlete ya da özel sektöre ait katılım bankalarında değerlendirme yönünde görüş belirtmiştir. Ne var ki çok küçük de olsa bir kısım katılımcı ise birikimlerini faizli bankalarda değerlendirme yönünde görüş belirtmiş olup bunun altında yatan sebeplerin ayrıca derinlemesine araştırılması ve sistemin uygulayıcısı konumunda olanların sistemi tercih etmemelerinin nedenleri üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının kredi kartı kullanımlarına ait veriler incelendiğinde, konvansiyonel bankalara ait kredi kartlarını tercih edenlerin büyük çoğunluğunun taksit, puan uygulamaları, başvuru ve limit tahsis süreçlerinin kolaylığı

gibi avantajları dolayısıyla tercih ettikleri görülmektedir. Katılım bankalarından önceki dönemlerde aldıkları kredi kartlarını alışkanlık olarak kullananlar ve ihtiyaç olması durumunda alternatif oluşturması amacıyla kullananların da bulunduğu görülmüştür. Cüzdanında birden fazla kredi kartı bulunması durumunda katılım bankasına ait olan kredi kartını kullanacağını ifade edenler de çoğunluktadır. Buradan hareketle, katılım bankalarının kredi kartı uygulamalarını, çalışanlarını konvansiyonel bankaların kredi kartlarını almaya itmeyecek şekilde geliştirmeleri gerektiği ifade edilebilir.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının kredi kullanımları incelendiğinde, çoğunluğun nakit amaçlı ihtiyaç ve konut ve gayrimenkul dışı ihtiyaçları nedeniyle konvansiyonel bankalardan kredi kullandığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu, maliyetleri yüksek olsa bile finansman ihtiyacı durumunda katılım bankalarını tercih edeceğini ifade etmiştir. Katılım bankası çalışanlarının tamamına yakın olan büyük çoğunluğunun kredi ve kredi kartı ödemelerinde temerrüde düşmediği görülmüştür.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının, genel olarak katılım bankacılığına bakışı incelendiğinde büyük çoğunluğun katılım bankalarını İslam'ın öngördüğü ekonomik modelin bir parçası olarak gördükleri ifade edilmiştir. Yine katılımcıların büyük çoğunluğu, katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan daha güvenilir bulduğunu ifade etmiştir. Ancak yaklaşık %20'lik kısmın katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan daha güvenilir olduğu fikrine katılmıyor olması, sistemin uygulayıcılarının sistemi güvenli bulmadığına işaret edeceğinden katılım bankacılığı açısından kaygı verici olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun kâr payı ile faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark olduğunu düşünmesinin yanı sıra küçük de olsa bir kısmın kâr payı ile faizi arasında bir ayrım olmadığını düşünüyor olması da yine katılım bankacılığı açısından üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Kamu katılım bankalarının sektöre girmesinin olumlu karşılandığı, katılım bankacılığının payının artmasına katkı sağlayacağı ve 2025 yılında %15 paya ulaşma hedefinin gerçekleştirilebileceğine dair görüşler de çoğunluktadır.

Katılımcıların Türkiye'deki katılım bankalarının işlemlerinin İslami finans prensiplerine uygunluğu konusundaki görüşleri ise katılım bankacılığı açısından olumsuz bir tablo

ortaya koymaktadır. Türkiye’deki katılım bankalarında gerçekleştirilen işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olduğunu düşünmeyen yaklaşık %30’luk bir kesim söz konusudur.

Ankete katılan katılım bankası çalışanlarının yaklaşık %25’lik kısmın kâr payı ile faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark bulunduğu yönünde olumsuz görüş belirtmiştir. Benzer şekilde çalıştıkları katılım bankasında yapılan işlemlerin İslami finans prensiplerine uygun olduğu konusunda olumsuz kanaat bildirenlerin oranı da yaklaşık %20’dir.

Katılımcıların %22,7’si, çalıştıkları katılım bankasının konvansiyonel bankalardan farklı olmanın gereklerini yerine getirdiği görüşüne katılmadıklarını ifade etmiştir. Yine katılımcıların %23,5’lik kısmı çalıştıkları katılım bankasının çalışanlarına İslami finans ve katılım bankacılığı alanında yeterli eğitimi vermediği yönünde görüş belirtmiştir.

Katılımcıların %26,4’ü çalıştıkları katılım bankasında karar mekanizmasında görev alan kişilerin İslami finans prensiplerine uygun hareket ettiği görüşüne katılmamış olup bağlı bulunduğu ilk yöneticilerinin İslami finans prensiplerine uygun hareket ettiği görüşüne katılmayanların oranı %16,2’dir.

Buradan hareketle ankete katılan katılım bankası çalışanlarının yaklaşık 5’te 1’lik kısmının gerek sektördeki katılım bankalarının ve gerekse çalıştıkları katılım bankalarının işlemleri konusunda, yöneticileri konusunda, faiz ve kâr payı arasındaki fark konusunda, konvansiyonel bankalardan farkını ortaya koymak ve personeline İslami finans eğitimi vermek konusunda yetersiz bulunduğu söylenebilir.

Bu tablo, müşterileri katılım bankaları ile çalışmaya ikna etmesi beklenen şube personellerinin aslında kendilerinin de katılım bankacılığı konusunda içsel olarak yeteri kadar tatmin olmadıklarını ortaya koymaktadır.

2025 yılında ulaşılması hedeflenen %15’lik sektör payı hedefini gerçekleştirmek isteyen katılım bankalarının, personelleriyle daha yakın iletişim içerisinde olmaları ve katılım bankacılığı alanında beklenen atılım gerçekleştirecek şekilde personellerine daha kaliteli eğitimler vermesi gerektiği görüşündeyiz.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Altunışık Remzi, Coşkun Recai, Bayraktaroğlu Serkan, Yıldırım Engin (2007) “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” , Sakarya Yayıncılık
- Aktepe İshak Emin (2010) “İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık” İstanbul, Erkam Matbaası
- Aktepe İshak Emin (2017) “Katılım Finans” İstanbul, TKBB Yayınları
- Alrifai Tariq (2017) “İslami Finans ve Yeni Finansal Sistem” Ankara, Buzdağı Yayınevi
- Ayub Muhammad (2017) “ İslami Finansı Anlamak” İstanbul, İktisat Yayınları
- AAOIFI (2018) “ Faizsiz Finans Standartları” İstanbul, TKBB Yayınları
- El-Gamal Mahmoud A. (2010), “İslamic Finance, Law, Economics and Practice” Cambridge Univ. Press
- Görmüş Şakir, Selçuk Mervan ve Ülev Salih ve Durmuş Muhammed Emin ve Aslan Hakan ve Özdemir Mücahit (2018) “Yeni Başlayanlar İçin İslami Finans” İstanbul, Pesa Yayınları
- İTO (2008) “Türkiye’de Katılım Bankacılığı” İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları
- Özsoy M. Şerafettin (2012) “Sağlam Bankacılık Modeli İle Katılım Bankacılığına Giriş” İstanbul, Kuveyt Türk
- Sümer Eren “Katılım Finansmanında Yeni Yaklaşımlar” İstanbul, TKBB Yayınları
- TKBB “Kobi’ler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı” İstanbul, TKBB Yayınları
- Tunç Hüseyin (2010) “Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması” İstanbul, Nesil Yayınları
- Yanpar Atila (2015) “İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar” İstanbul, Scala Yayıncılık

Zerka M.A. ve Neccar A.M. (2017) “İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta”
İstanbul, İz Yayıncılık

Süreli Yayınlar:

Erdoğan Mehmet (2017), “Değerlere Sahip Çıkan Bankacılık”, Katılım Finans Dergisi,
Sayı 1, TKBB Yayınları

Khan Feisal (2010), “How Islamic is Islamic Banking”, Journal of Economic Behavior
& Organization -76

Kutluata Münir (1970), “Sakarya’da Bankacılık ve Türk Ticaret Bankası” İstanbul,
Sosyoloji Konferansları Dergisi Sayı:11

Makale, Sunum ve Notlar:

Adak Mehmet (2015), “Islamic Banking and Economic Growth; The Case of Turkey”,
ICISEF

Lewis Mervyn K. & Algaoud Latifa M. (2001), “Islamic Banking” Edward Elgar
Publishing

Kaya Süleyman (2011), “18.yy.’da Osmanlı’da Kredi Temin Yöntemleri Sunumu”
İstanbul

SERPAM (2013), Araştırma Notları-1 , “İslami Finans, İslamî Finans Kavramı,
Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği” Sermaye Piyasaları
Araştırma ve Uygulama Merkezi

IFSB - 9 (2009) “Guiding Principles On Conduct Of Business For Institutions Offering
Islamic Financial Services” Islamic Financial Services Board

TKBB, “Katılım Bankacılığı; Nedir? Nasıl Çalışır? Tanıtım Broşürü”, TKBB Yayınları
No:5

TKBB (2017), “Türk Finans Sisteminde Katılım Bankacılığı” TKBB Yayınları

TKBB (2015) “Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015 – 2025” İstanbul

5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde 2

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 3

5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde 79

İnternet Siteleri:

<http://aaoifi.com/our-history/?lang=en>

<https://www.albaraka.com.tr>

<https://www.albaraka.com.tr/kar-zarar-ortakligi.aspx>

BDDK, 2019: <https://www.bddk.org.tr> (erişim tarihi: 16.01.2019)

<http://cibafi.org/Pages.aspx?id=pvRm8sofDxI=>

<https://www.ifsb.org/background.php>

http://www.iicra.com/iicra/en/page/details/page_id/

http://www.iifm.net/about_iifm/corporate-profile

<http://www.iilm.com/about-us/>

<http://iirating.com/corprofile.aspx>

<http://iirating.com/presentation.aspx>

<http://www.irti.org/English/AboutIRTI/Pages/default.aspx>

<https://www.isdb.org/>

Katılım Emeklilik, 2018: <https://www.katilimemeklilik.com.tr> (erişim tarihi: 18.12.2018)

<https://www.kuveytturk.com.tr>

Resmi Gazete, 2019: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101-13.htm> (erişim tarihi: 27.01.2019)

SPK, 2019: <http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/201041/0> (erişim tarihi: 01.02.2019)

https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/100_GUNLUK_ICRAAT_PROGRAMI.pdf S.9
Md.12

TKBB, 2018: <http://www.tkbb.org.tr> (erişim tarihi: 26.12.2018)

<https://tkbbdanismakurulu.org.tr>

<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti>

<http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>

FFS, 2019: <http://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu> (erişim tarihi: 16.01.2019)

HT, 2019: <http://tkbb.org.tr/haber-detay/emlak-bankasi-emlak-bank-adiyla-geri-donuyor--haber-turk> (erişim tarihi: 15.04.2019)

TMSF, 2019: <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Mevduat/mevduat.sss/> (erişim tarihi: 01.02.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr>

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/katilim-bankaciligi-sistemi/Sayfalar/katilim-bankaciligi-nasil-isler.aspx>

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/cari-hesaplar/Sayfalar/cari-hesaplar.aspx>

TFKB, 2019: <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/ticari-kartlar/Sayfalar/siftah-kart.aspx> (erişim tarihi: 15.01.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/Documents/dert-cozen-icazet-belgesi.pdf>

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/finansor/Sayfalar/finansor.aspx>

VK, 2019: <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/Pages/Katilim-Bankaciligi-Sistemi.aspx> (erişim tarihi: 21.01.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda>

VK, 2019: <https://www.vakifkatilim.com.tr> (erişim tarihi: 27.01.2019)

<https://www.ziraatkatilim.com.tr>

ZK, 2019: <https://www.ziraatkatilim.com.tr/kurumsal/nakdi-kredi-urunleri/Sayfalar/Dogrudan-borclandirma-Sistemi.aspx> (erişim tarihi: 26.02.2019)

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx>

EKLER

EK – 1 Anket Formu (1.Sayfa)

Sayın Katılımcı;

Aşağıdaki anket, “**Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti (Marmara Bölgesi Örneği)**” adlı yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Doğru tespitlerin yapılabilmesi için soruları düşüncelerinizi en iyi yansıtacak şekilde cevaplamanız önem arz etmektedir. Söz konusu bilgiler bilimsel çalışma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Danışman: Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU
Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
e-posta: fyoglu@sakarya.edu.tr

Cemil BALKANLI
Türkiye Finans Katılım Bankası Serdivan Şubesi
e-posta: cemil.balkanli@turkiyefinans.com.tr

1. Yaşınız :.....
2. Cinsiyetiniz : ☐ Erkek ☐ Kadın
3. Eğitim Durumunuz:
☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Lisans Üstü ☐ Doktora
4. Hangi ilde görev yapmaktasınız? (Not: ilinizin plaka kodunu giriniz.)
Görev yaptığım ilin plaka kodu :
5. Hangi katılım bankasında çalışmaktasınız?
☐ Albaraka Türk
☐ Emlak Bank
☐ Kuveyt Türk
☐ Türkiye Finans
☐ Vakıf Katılım
☐ Ziraat Katılım
6. Şu andaki görev yeriniz?
☐ Genel Müdürlük ☐ Şube ☐ Diğer
7. Hangi birimde görev yapmaktasınız?
☐ Pazarlama
☐ Operasyon
☐ Bireysel / Kurumsal Kredi Tahsis
☐ Sorunlu Krediler İzleme / Tahsilât
☐ İnsan Kaynakları, Eğitim
☐ Denetim, Teftiş
☐ İdari, Teknik Hizmetler
☐ Diğer
8. Katılım Bankacılığındaki toplam tecrübeniz (Yıl Olarak Yazınız):.....
9. Daha önce konvansiyonel bankalarda görev aldınız mı?
☐ Evet Yıl ☐ Hayır
10. Katılım Bankasında çalışma sebebiniz nedir?
☐ İslami Finans ve Katılım Bankacılığı değerlerine olan inancım
☐ Bilinçli bir tercih değil, İşsizlik dönemimdeki başvurularımdan birisiydi.
☐ Daha önce çalıştığım işimden daha iyi imkânlar teklif edilmiş olması.
☐ Diğer

11. Şimdiki işinizden daha iyi imkânlar teklif edilirse konvansiyonel bankada çalışmayı düşünürmüsünüz?
[] Evet [] Hayır
12. İş başvurunuz sonrası mülakat aşamasında katılım bankacılığına bakışınız hakkında soru soruldu mu?
[] Evet [] Hayır
13. İş alındıktan sonra, göreve başlamadan önce katılım bankacılığı prensipleri ve uygulamaları hakkında eğitim aldınız mı?
[] Evet, ... süreyle eğitim aldım.
[] Hayır, Başka bir katılım bankasından transfer olduğumdan eğitime gerek duyulmadı.
[] Hayır, İş alınır alınmaz iş başı yaptım.
14. Son 1 yıl içerisinde kendinizi yetiştirmek açısından İslami finans hakkında akademik yayınlar (makale, araştırma, rapor vb). okudunuz mu?
[] Evet [] Hayır
15. Son 1 yıl içerisinde kendinizi yetiştirmek açısından (çalıştığınız kurumun verdiği eğitimler dışında kendi tercihinizle) İslami finans hakkında eğitim, seminer, veya konferansa katıldınız mı?
[] Evet [] Hayır
16. Son 1 yıl içerisinde kendinizi yetiştirmek açısından İslami finans hakkında kitap okudunuz mu?
[] Evet adet kitap okudum. [] Hayır
17. Birikimlerini çalıştığınız katılım bankasından başka bir bankada değerlendirmek isterseniz aşağıdaki-lerden hangisini tercih edersiniz?
[] Faizli Devlet Bankası [] Faizli Özel Banka
[] Devlet Katılım Bankası [] Özel Katılım Bankası
18. Çalıştığınız katılım bankası dışında herhangi bir bankadan kredi kartı kullanıyor musunuz?
[] Hayır, kullanmıyorum.
[] Evet, başka bir katılım bankasının kredi kartını kullanıyorum.
[] Evet, başka bir konvansiyonel bankanın kredi kartını kullanıyorum. Sebebi idi.
[] Evet, hem katılım bankalarının hem de konvansiyonel bankaların kredi kartını kullanıyorum.
19. Kredi kartı ödemelerinizde hiç temerrüde düştünüz mü?
[] Hayır.
[] Evet, ... defa.
20. Herhangi bir nedenle bankalardan kredi kullandınız mı?
[] Hayır, kullanmadım.
[] Evet, katılım bankasından kullandım.
[] Evet, konvansiyonel bankadan kullandım. Sebebi idi.
[] Evet, hem katılım bankası hem de konvansiyonel bankalardan kullandım.
21. Kredi ödemelerinizde hiç temerrüde düştünüz mü?
[] Hayır.
[] Evet, ... defa.

Aşağıdaki Görüşlere Katılma Derecenizi Lütfen İşaretleyiniz.		1-Tamamen Katılıyorum	2-Kısmen Katılıyorum	3-Kararsızım	4-Kısmen Katılmıyorum	5-Kesinlikle Katılmıyorum
L1	Katılım bankası çalışanları İslami değerlere bağlıdır.					
L2	Günlük yaşantımda İslam inancının gereği olan ibadetleri yerine getirmeye özen gösteririm.					
L3	İş yerinde İslam inancının gereği olan ibadetleri yerine getirmeye özen gösteririm.					
L4	Gündelik yaşantımda muhatap olduğum kişilere fırsat buldukça faiz ile kar payı arasındaki farkı ve katılım bankacılığı sistemini anlatmaya çalışıyorum					
L5	Bana verilen hedefleri gerçekleştirmek için zaman zaman İslami finans ve katılım bankacılığı prensiplerine aykırı hareket ettiğim olur					
L6	Bana verilen hedeflerin İslami finans ve katılım bankacılığı prensiplerine bağlı kalarak gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir					
L7	Çalıştığım katılım bankası, işlemlerini İslami finans prensiplerine uygun olarak gerçekleştirmektedir					
L8	Çalıştığım katılım bankası, konvansiyonel bankalardan farklı olmanın tüm gereklerini yerine getirmektedir					
L9	Çalıştığım katılım bankası, personellerine İslami finans ve katılım bankacılığı prensipleri hakkında yeterli eğitimi vermektedir					
L10	Katılım bankacılığı sistemi ve işleyişi hakkında, müşterilerimizden gelecek sorulara tatmin edici cevaplar verebilecek seviyede bilgi sahibiyim					
L11	Bankamızın karar mekanizmalarında görev alan kişiler, İslami finans prensiplerine uygun hareket etmektedir					
L12	Bağlı bulunduğum ilk yöneticim, İslami finans prensiplerine uygun hareket etmektedir					
L13	Çalıştığım katılım bankasındaki kar payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark vardır					
L14	Çalıştığım katılım bankası, İslam inancına göre kullanımı yasaklamış olan ürünlerin ticaretini yapan kişilerle / işletmelerle müşteri ilişkisine girmez					
L15	Katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payının 2025 yılında %15'e ulaşma hedefini gerçekleştirebileceğine inanıyorum					
L16	Birikimlerimi gönül rahatlığıyla katılım bankalarının kar paylı hesaplarında değerlendirebilirim					
L17	Finansman ihtiyacım olduğunda öncelikle katılım bankalarını tercih ederim					
L18	Cüzdanımda birden fazla kredi kartı bulunduğu durumlarda alışverişlerimde öncelikli olarak katılım bankalarının kredi kartını kullanırım					
L19	Katılım bankalarındaki kar payı ile konvansiyonel bankalardaki faiz arasında kesin ve anlamlı bir fark vardır					
L20	Katılım bankaları, İslam'ın öngördüğü ekonomik modelin bir parçasıdır					
L21	Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan daha güvenilirdir					
L22	Finansman ihtiyacım olduğunda, maliyeti yüksek olsa da katılım bankalarını tercih ederim					

ÖZGEÇMİŞ

Cemil BALKANLI, 11.07.1980 tarihinde Sakarya ili Adapazarı ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Sakarya’da tamamladı. 2003 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İşletme bölümünden mezun oldu. 2004 yılında vatani görevini tamamlamasının ardından inşaat, sigortacılık, otomotiv ve ilaç sektörlerinde çalıştı. 2008 yılı Mart ayında Türkiye Finans Katılım Bankası Adapazarı şubesinde gişe yetkilisi olarak işe başladı. Halen Türkiye Finans Katılım Bankası Serdivan şubesinde Şube Operasyon Yönetmenliği görevini yürütmekte olan Cemil BALKANLI evli ve iki çocuk babasıdır.

